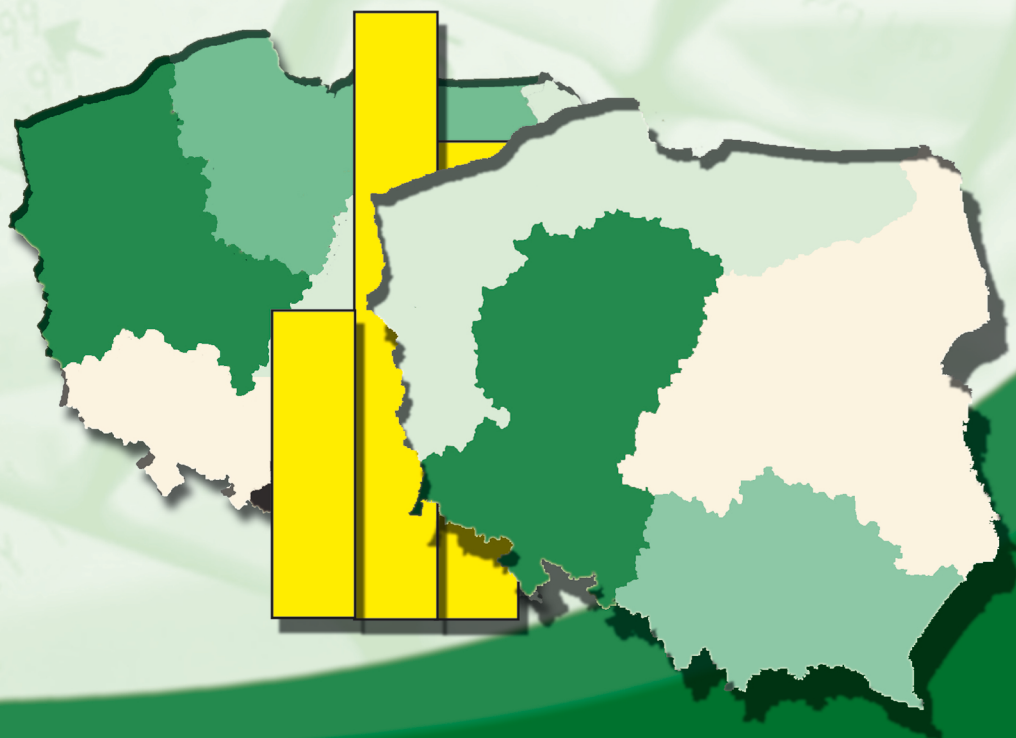

Porównanie sytuacji ekonomicznej gospodarstw rolnych w regionach FADN i NTS1 w 2009 roku

Porównanie sytuacji ekonomicznej gospodarstw rolnych w regionach FADN i NTS1 w 2009 roku

Opracował zespół w składzie:

dr inż.   Stanisław Mańko
mgr   Joanna Szmigiel
mgr inż.   Alicja Wituszyńska

Warszawa 2011

Redakcja techniczna
Joanna Szmigiel

Projekt okładki
Joanna Szmigiel

ISBN: 978-83-7658-208-5

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
- Państwowy Instytut Badawczy
Zakład Rachunkowości Rolnej
00-950 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20, skr. poczt. nr 984
Tel.: (0 22) 505 44 39
Tel./faks: (0 22) 826 93 22
E-mail: portal@fadn.pl
Internet: www.fadn.pl; www.polskifadn.eu

Wstęp	5	
Mapa 1	Podział Polski na regiony FADN.....	6
Mapa 1a.	Podział Polski na regiony NTS1.....	7
1.	Zróżnicowanie struktury gospodarstw w regionach FADN	8
Mapa 2.	Struktura gospodarstw według typów rolniczych w ujęciu regionalnym FADN.....	8
Mapa 2a.	Struktura gospodarstw według typów rolniczych w ujęciu regionalnym NTS1.....	9
Mapa 3.	Struktura gospodarstw według wielkości ekonomicznej w ujęciu regionalnym FADN.....	10
Mapa 3a.	Struktura gospodarstw według wielkości ekonomicznej w ujęciu regionalnym NTS1.....	11
Mapa 4.	Struktura gospodarstw według wielkości obszarowej w ujęciu regionalnym FADN.....	12
Mapa 4a.	Struktura gospodarstw według wielkości obszarowej w ujęciu regionalnym NTS1.....	13
2.	Potencjał ekonomiczny gospodarstw	14
Mapa 5.	Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach w ujęciu regionalnym FADN.....	14
Mapa 5a.	Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach w ujęciu regionalnym NTS1.....	15
Mapa 6.	Przeciętna wielkość ekonomiczna gospodarstw w ESU w ujęciu regionalnym FADN.....	16
Mapa 6a.	Przeciętna wielkość ekonomiczna gospodarstw w ESU w ujęciu regionalnym NTS1.....	17
Mapa 7.	Liczba pełnozatrudnionych w przeliczeniu na 100 ha UR w ujęciu regionalnym FADN.....	18
Mapa 7a.	Liczba pełnozatrudnionych w przeliczeniu na 100 ha UR w ujęciu regionalnym NTS1.....	19
Mapa 8.	Wartość aktywów ogółem w tys. zł średnio na gospodarstwo w ujęciu regionalnym FADN.....	20
Mapa 8a.	Wartość aktywów ogółem w tys. zł średnio na gospodarstwo w ujęciu regionalnym NTS1.....	21
Mapa 9.	Wartość aktywów ogółem na 1 ha użytków rolnych w tys. zł w ujęciu regionalnym FADN.....	22
Mapa 9a.	Wartość aktywów ogółem na 1 ha użytków rolnych w tys. zł w ujęciu regionalnym NTS1.....	23
Mapa 10.	Kapitał własny gospodarstw rolnych w tys. zł w ujęciu regionalnym FADN.....	24
Mapa 10a.	Kapitał własny gospodarstw rolnych w tys. zł w ujęciu regionalnym NTS1.....	25
Mapa 11.	Zadłużenie ogółem w tys. zł na gospodarstwo w ujęciu regionalnym FADN.....	26
Mapa 11a.	Zadłużenie ogółem w tys. zł na gospodarstwo w ujęciu regionalnym NTS1.....	27
Mapa 12.	Zadłużenie krótkoterminowe w tys. zł na gospodarstwo w ujęciu regionalnym FADN.....	28
Mapa 12a.	Zadłużenie krótkoterminowe w tys. zł na gospodarstwo w ujęciu regionalnym NTS1.....	29
3.	Organizacja produkcji	30
Mapa 13.	Udział zbóż w strukturze użytków rolnych w ujęciu regionalnym FADN.....	30
Mapa 13a.	Udział zbóż w strukturze użytków rolnych w ujęciu regionalnym NTS1.....	31
Mapa 14.	Przeciętny stan pogłowia zwierząt w gospodarstwie (LU) w ujęciu regionalnym FADN.....	32
Mapa 14a.	Przeciętny stan pogłowia zwierząt w gospodarstwie (LU) w ujęciu regionalnym NTS1.....	33
Mapa 15.	Przeciętny stan pogłowia krów mlecznych w gospodarstwie (LU) w ujęciu regionalnym FADN.....	34
Mapa 15a.	Przeciętny stan pogłowia krów mlecznych w gospodarstwie (LU) w ujęciu regionalnym NTS1.....	35
Mapa 16.	Pogłowia krów mlecznych w gospodarstwach specjalizujących się w chowie krów mlecznych w LU w ujęciu regionalnym FADN.....	36
Mapa 16a.	Pogłowia krów mlecznych w gospodarstwach specjalizujących się w chowie krów mlecznych w LU w ujęciu regionalnym NTS1.....	37
Mapa 17.	Obsada krów mlecznych na 100 ha UR (LU) w ujęciu regionalnym FADN.....	38
Mapa 17a.	Obsada krów mlecznych na 100 ha UR (LU) w ujęciu regionalnym NTS1.....	39
Mapa 18.	Przeciętny stan pogłowia trzody chlewnej w gospodarstwie (LU) w ujęciu regionalnym FADN.....	40
Mapa 18a.	Przeciętny stan pogłowia trzody chlewnej w gospodarstwie (LU) w ujęciu regionalnym NTS1.....	41
Mapa 19.	Pogłowia trzody chlewnej w gospodarstwach specjalizujących się w tej działalności w LU w ujęciu regionalnym FADN.....	42
Mapa 19a.	Pogłowia trzody chlewnej w gospodarstwach specjalizujących się w tej działalności w LU w ujęciu regionalnym NTS1.....	43
Mapa 20.	Obsada trzody chlewnej w LU na 100 ha UR w ujęciu regionalnym FADN.....	44
Mapa 20a.	Obsada trzody chlewnej w LU na 100 ha UR w ujęciu regionalnym NTS1.....	45
4.	Koszty produkcji	46
Mapa 21.	Koszty ogółem w tys. zł w przeliczeniu na gospodarstwo w ujęciu regionalnym FADN.....	46
Mapa 21a.	Koszty ogółem w tys. zł w przeliczeniu na gospodarstwo w ujęciu regionalnym NTS1.....	47
Mapa 22.	Koszty nawożenia w zł/ha UR w ujęciu regionalnym FADN.....	48
Mapa 22a.	Koszty nawożenia w zł/ha UR w ujęciu regionalnym NTS1.....	49
Mapa 23.	Koszty środków ochrony roślin w zł/ha w ujęciu regionalnym FADN.....	50
Mapa 23a.	Koszty środków ochrony roślin w zł/ha w ujęciu regionalnym NTS1.....	51
Mapa 24.	Koszt wynagrodzeń w przeliczeniu na pełnozatrudnionego pracownika najemnego (tys. zł/AWU) w ujęciu regionalnym FADN.....	52
Mapa 24a.	Koszt wynagrodzeń w przeliczeniu na pełnozatrudnionego pracownika najemnego (tys. zł/AWU) w ujęciu regionalnym NTS1.....	53
Mapa 25.	Koszt wytworzenia 100 zł produkcji w ujęciu regionalnym FADN.....	54
Mapa 25a.	Koszt wytworzenia 100 zł produkcji w ujęciu regionalnym NTS1.....	55
5.	Wyniki produkcji	56
Mapa 26.	Wartość produkcji ogółem w tys. zł na gospodarstwo w ujęciu regionalnym FADN.....	56

Mapa 26a.	Wartość produkcji ogółem w tys. zł na gospodarstwo w ujęciu regionalnym NTS1	57
Mapa 27.	Wartość produkcji ogółem w tys. zł/ha UR w ujęciu regionalnym FADN	58
Mapa 27a.	Wartość produkcji ogółem w tys. zł/ha UR w ujęciu regionalnym NTS1	59
Mapa 28.	Wartość produkcji ogółem na osobę pełnozatrudnioną w tys. zł/AWU w ujęciu regionalnym FADN	60
Mapa 28a.	Wartość produkcji ogółem na osobę pełnozatrudnioną w tys. zł/AWU w ujęciu regionalnym NTS1	61
Mapa 29.	Udział zbóż w produkcji ogółem w procentach w ujęciu regionalnym FADN	62
Mapa 29a.	Udział zbóż w produkcji ogółem w procentach w ujęciu regionalnym NTS1	63
Mapa 30.	Udział produkcji warzyw, kwiatów i owoców w produkcji ogółem w procentach średnio na gospodarstwo w ujęciu regionalnym FADN	64
Mapa 30a.	Udział produkcji warzyw, kwiatów i owoców w produkcji ogółem w procentach średnio na gospodarstwo w ujęciu regionalnym NTS1	65
Mapa 31.	Udział produkcji zwierzęcej w produkcji ogółem w procentach w ujęciu regionalnym FADN	66
Mapa 31a.	Udział produkcji zwierzęcej w produkcji ogółem w procentach w ujęciu regionalnym NTS1	67
Mapa 32.	Udział mleka krowiego w produkcji ogółem w procentach w ujęciu regionalnym FADN	68
Mapa 32a.	Udział mleka krowiego w produkcji ogółem w procentach w ujęciu regionalnym NTS1	69
Mapa 33.	Udział żywca wieprzowego w produkcji ogółem w procentach średnio na gospodarstwo w ujęciu regionalnym FADN	70
Mapa 33a.	Udział żywca wieprzowego w produkcji ogółem w procentach średnio na gospodarstwo w ujęciu regionalnym NTS1	71
Mapa 34.	Udział produktów drobiarskich w produkcji ogółem w procentach w ujęciu regionalnym FADN	72
Mapa 34a.	Udział produktów drobiarskich w produkcji ogółem w procentach w ujęciu regionalnym NTS1	73
6.	Wyniki finansowe	74
Mapa 35.	Wartość dodana netto w tys. zł na osobę pełnozatrudnioną w ujęciu regionalnym FADN	74
Mapa 35a.	Wartość dodana netto w tys. zł na osobę pełnozatrudnioną w ujęciu regionalnym NTS1	75
Mapa 36.	Wartość dodana netto w tys. zł na 1 ha UR w ujęciu regionalnym FADN	76
Mapa 36a.	Wartość dodana netto w tys. zł na 1 ha UR w ujęciu regionalnym NTS1	77
Mapa 37.	Dochód z gospodarstwa rolnego w tys. zł w przeliczeniu na pełnozatrudnionego członka rodziny rolnika w ujęciu regionalnym FADN	78
Mapa 37a.	Dochód z gospodarstwa rolnego w tys. zł w przeliczeniu na pełnozatrudnionego członka rodziny rolnika w ujęciu regionalnym NTS1	79
Mapa 38.	Struktura gospodarstw według wielkości dochodu w procentach w ujęciu regionalnym FADN	80
Mapa 38a.	Struktura gospodarstw według wielkości dochodu w procentach w ujęciu regionalnym NTS1	81
Mapa 39.	Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z gospodarstwa rolnego w procentach w ujęciu regionalnym FADN	82
Mapa 39a.	Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z gospodarstwa rolnego w procentach w ujęciu regionalnym NTS1	83
Mapa 40.	Wskaźnik płynności bieżącej w ujęciu regionalnym FADN	84
Mapa 40a.	Wskaźnik płynności bieżącej w ujęciu regionalnym NTS1	85
7.	Podsumowanie	86
8.	Aneks tabelaryczny	87
Tabela 1.	Struktura gospodarstw według typów rolniczych w ujęciu regionalnym FADN	88
Tabela 1a.	Struktura gospodarstw według typów rolniczych w ujęciu regionalnym NTS1	89
Tabela 2.	Struktura gospodarstw według wielkości ekonomicznej w ujęciu regionalnym FADN	90
Tabela 2a.	Struktura gospodarstw według wielkości ekonomicznej w ujęciu regionalnym NTS1	91
Tabela 3.	Struktura gospodarstw według wielkości obszarowej w ujęciu regionalnym FADN	92
Tabela 3a.	Struktura gospodarstw według wielkości obszarowej w ujęciu regionalnym NTS1	93
Tabela 4.	Potencjał ekonomiczny gospodarstw w ujęciu regionalnym FADN	94
Tabela 4a.	Potencjał ekonomiczny gospodarstw w ujęciu regionalnym NTS1	95
Tabela 5.	Organizacja produkcji w ujęciu regionalnym FADN	96
Tabela 5a.	Organizacja produkcji w ujęciu regionalnym NTS1	97
Tabela 6.	Koszty produkcji w ujęciu regionalnym FADN	98
Tabela 6a.	Koszty produkcji w ujęciu regionalnym NTS1	99
Tabela 7.	Wyniki produkcyjne w ujęciu regionalnym FADN	100
Tabela 7a.	Wyniki produkcyjne w ujęciu regionalnym NTS1	101
Tabela 8.	Wyniki finansowe w ujęciu regionalnym FADN	102
Tabela 8a.	Wyniki finansowe w ujęciu regionalnym NTS1	103
Tabela 9.	Struktura gospodarstw według wielkości dochodu w procentach w ujęciu regionalnym FADN	104
Tabela 9a.	Struktura gospodarstw według wielkości dochodu w procentach w ujęciu regionalnym NTS1	105

Wstęp

Po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej w 2004 r. zaistniał obowiązek gromadzenia danych rachunkowych w ramach systemu FADN. Podstawą prawną systemu FADN w Polsce jest Ustawa z dn. 29 listopada 2009 r. o zbieraniu i wykorzystywaniu danych rachunkowych z gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 3 poz. 20 z 2001 r. z późniejszymi zmianami).

FADN to Europejski System Zbierania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych (ang. Farm Accountancy Data Network). Dane gromadzone w ramach tego systemu wykorzystywane są przede wszystkim do: corocznego określania dochodów gospodarstw rolnych funkcjonujących na terenie Wspólnoty, analizy działalności gospodarstw rolnych oraz oceny skutków projektowanych zmian we Wspólnej Polityce Rolnej.

Gospodarstwa rolne uczestniczące w FADN są klasyfikowane według Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych, której zasady zostały określone w 1978 r. (Decyzja Komisji Europejskiej (EWG) 78/463/EEC), a potem sukcesywnie uaktualniane. Klasyfikacja gospodarstw jest przeprowadzana według dwóch kryteriów: wielkości ekonomicznej i typu rolniczego. Pole obserwacji FADN obejmuje tzw. gospodarstwa towarowe, tj. wytwarzające około 90 % Standardowej Nadwyżki Bezpośredniej. W Polsce są to gospodarstwa o minimalnym progu wielkości ekonomicznej równym 2 ESU.

Dla potrzeb FADN obszar Polski podzielono na cztery regiony rolnicze. Są to: Pomorze i Mazury (region 785), Wielkopolska i Śląsk (region 790), Mazowsze i Podlasie (region 795) oraz Małopolska i Pogórze (region 800). W celu ich wyłonienia posłużono się kilkoma parametrami statystycznymi opisującymi czynniki wpływające na efekty produkcyjne gospodarstw rolnych zlokalizowanych na określonym terenie.¹

Opracowanie jest kontynuacją analizy z 2010 r., w której zaprezentowane zostały dane z 2008 r. Obecnie przedstawiono dane z gospodarstw rolnych z 2009 r. przy podziale na cztery regiony FADN (Mapa 1) oraz przy zastosowaniu klasyfikacji Nomenklatury Jednostek Terytorialnych dla Celów Statystycznych NTS1 (Mapa 1a) – podział na sześć regionów. Według tej ostatniej są to: Region Południowy 47 obejmujący województwa śląskie i małopolskie; Region Wschodni 61 – podlaskie, lubelskie, podkarpackie i świętokrzyskie, Region Centralny 100 obejmujący województwa mazowieckie i łódzkie; Region Południowo-Zachodni 144 – dolnośląskie, opolskie; Region Północno-Zachodni 164 – zachodniopomorskie, lubuskie, wielkopolskie; Region Północny 210 – pomorskie, warmińsko-mazurskie, kujawsko-pomorskie. Należy jednak zaznaczyć, że wagi użyte do obliczania wyników standardowych według podziału NTS 1 pochodzą z podziału na 4 regiony FADN.

Opracowanie powstało z inicjatywy dr. Lecha Goraja, kierownika Zakładu Rachunkowości Rolnej Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej-PIB w Warszawie, pełniącego jednocześnie funkcję stałego przedstawiciela Polski ds. FADN w Brukseli. Wykorzystano w nim Wyniki Standardowe Polskiego FADN 2009 roku dla grup gospodarstw rolnych wyłonionych według typów rolniczych i wielkości ekonomicznej.

Głównym celem opracowania jest zaprezentowanie różnic w poszczególnych regionach FADN i NTS1, ocena zróżnicowania sytuacji ekonomicznej gospodarstw oraz porównanie zróżnicowania gospodarstw przy zastosowaniu obu systemów klasyfikacji.

W celu pokazania zróżnicowania regionów FADN i NTS1 posłużono się zmiennymi, których wartości w poszczególnych regionach znacznie różnią się od siebie. Pominięto wiele

---

¹ Goraj L., Malanowska B., Osuch D., Sierański W. „Opis realizacji planu wyboru próby gospodarstw rolnych dla Polskiego FADN w 2010 roku,” IERIGŻ-PIB, Warszawa 2009.

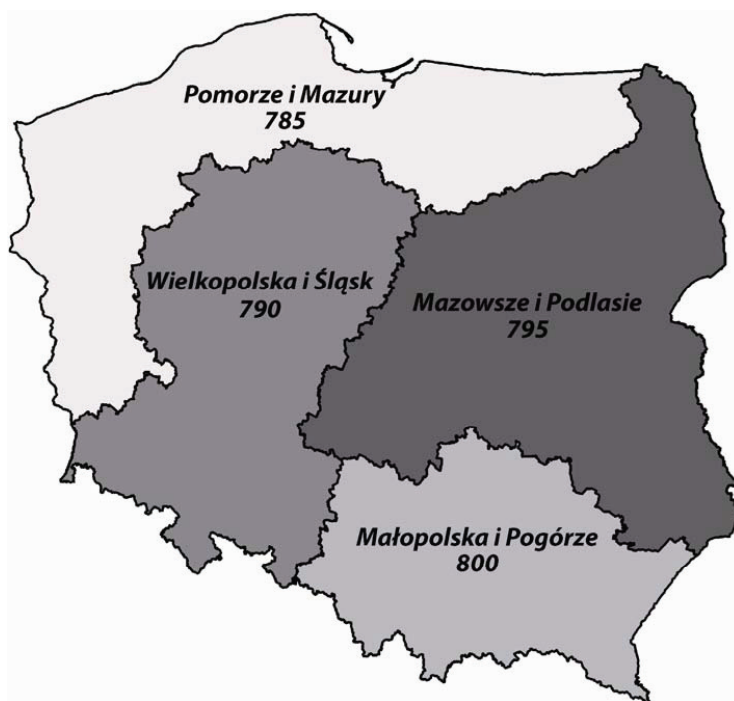
ważnych zmiennych charakteryzujących gospodarstwa rolne o niewielkim zróżnicowaniu przestrzennym.

Opracowanie zawiera analizę graficzną wraz z prostym komentarzem, dotyczącym analizowanych parametrów. Analiza graficzna to mapy, na które naniesione zostały wykresy słupkowe, obrazujące wybrane zmienne, oraz kołowe przedstawiające strukturę gospodarstw².

Opracowanie podzielono na następujące rozdziały:

1. Zróżnicowanie struktury gospodarstw.
2. Potencjał ekonomiczny gospodarstw.
3. Organizacja produkcji.
4. Koszty produkcji.
5. Wyniki produkcyjne.
6. Wyniki finansowe.
7. Podsumowanie.

Mapa 1 Podział Polski na regiony FADN

Źródło: Goraj L., Malanowska B., Osuch D., Sierański W. Opis realizacji planu wyboru próby gospodarstw rolnych dla Polskiego FADN w 2010 roku, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2010.

Zróżnicowanie struktury gospodarstw objętych obserwacją Polskiego FADN przedstawiono grupując gospodarstwa według typów rolniczych, wielkości ekonomicznej oraz wielkości obszarowej.

² Wszystkie wielkości przedstawione w analizie charakteryzują gospodarstwa znajdujące się w polu obserwacji FADN.

Mapa 1a. Podział Polski na regiony NTS1

Źródło: Dane GUS http://www.stat.gov.pl/gus/5840_5955_PLK_HTML.htm

Potencjał produkcyjny gospodarstw scharakteryzowano za pomocą wielkości obszarowej, wielkości ekonomicznej i zatrudnienia ogółem, wartości aktywów, kapitału własnego oraz wartości zobowiązań.

Analizując organizację produkcji uwzględniono udział zbóż w strukturze zasiewów oraz pogłowia i obsady zwierząt ogółem, a także bydła i trzody chlewnej.

Wśród kosztów produkcji zwrócono szczególną uwagę na koszty nawożenia i środków ochrony roślin oraz koszty pracy najemnej.

Charakteryzując wyniki produkcyjne przedstawiono przeciętną wartość produkcji w gospodarstwie oraz produktywność ziemi i pracy. Dodatkowo uwzględniono zróżnicowanie udziału niektórych produktów w produkcji ogółem.

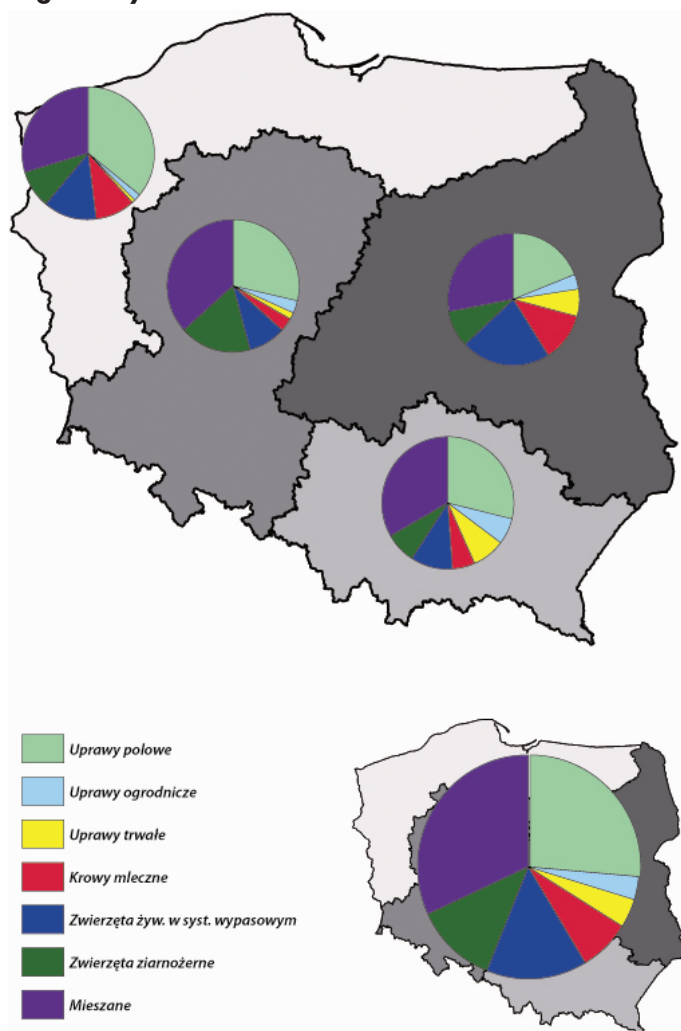
Przedstawiając wyniki finansowe, wykorzystano wartość dodaną brutto i netto oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego. W analizie finansowej zwrócono też uwagę na udział dopłat bezpośrednich w dochodzie z gospodarstwa oraz na statyczną płynność finansową.

1. Zróżnicowanie struktury gospodarstw w regionach FADN

Wśród gospodarstw znajdujących się w polu obserwacji FADN we wszystkich regionach dominują gospodarstwa typu mieszanego oraz gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych. Najwięcej gospodarstw z uprawami polowymi występuje na Pomorzu i Mazurach 36% ogólnej liczby gospodarstw w tym regionie, natomiast gospodarstw typu mieszanego w Wielkopolsce i na Śląsku (36%). W chowie krów mlecznych i bydła rzeźnego przoduje Mazowsze i Podlasie (34%), natomiast w chowie zwierząt ziarnożernych - Wielkopolska i Śląsk (18%). W Małopolsce i na Pogórzu największy udział w ujęciu regionalnym mają gospodarstwa ogrodnicze (**Mapa 2**). Około 2/3 wszystkich gospodarstw z pola obserwacji FADN to gospodarstwa wyspecjalizowane w jednym z kierunków produkcji roślinnej lub zwierzęcej. (Aneks tabelaryczny, tabela 1).

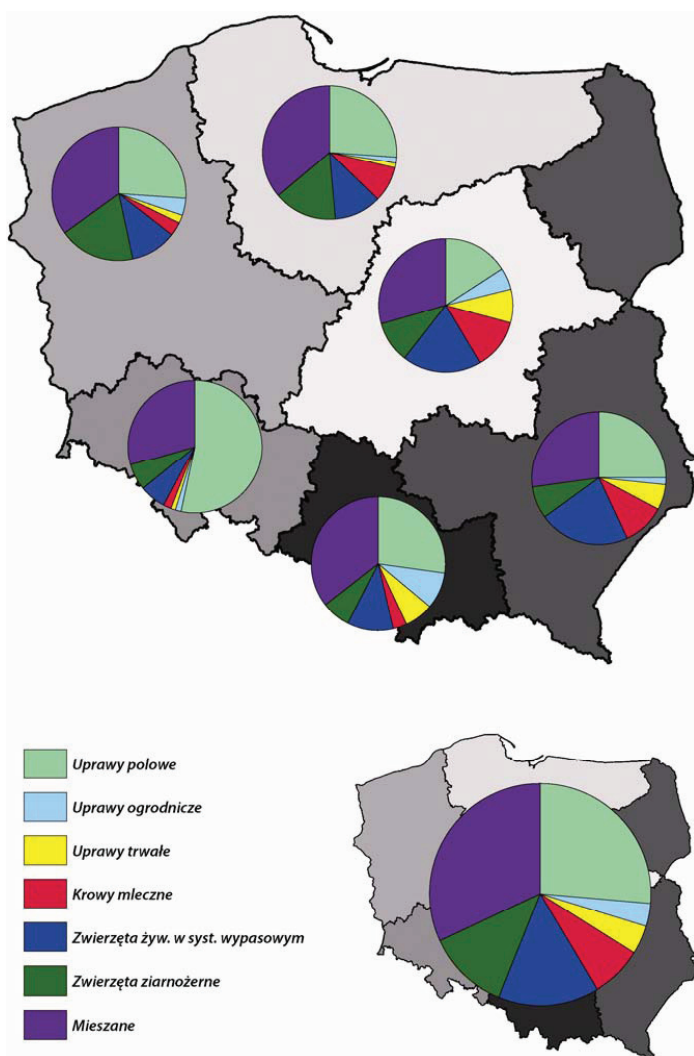
Mapa 2. Struktura gospodarstw według typów rolniczych w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

We wszystkich 6 regionach NTS 1 (**Mapa 2a**) najwięcej jest gospodarstw o profilu mieszanym oraz gospodarstw specjalizujących się w uprawach polowych powyżej 25 % z wyjątkiem Regionu Południowo-Zachodniego tzn. w województwach dolnośląskim i opolskim, gdzie gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych stanowią aż 53 % ogólnej liczby gospodarstw w tym regionie. W chowie krów mlecznych dominuje Region Centralny, chowie zwierząt żywionych systemem wypasowym Region Wschodni, w chowie zwierząt ziarnożernych – Region Północno-Zachodni i Północny. Najniższy udział w ogólnej liczbie gospodarstw znajdujących się w polu obserwacji FADN mają gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodniczych i trwałych, szczególnie w regionach Południowo-Zachodnim i Północnym tylko 2,5 %. (Aneks tabelaryczny, tabela 1a).

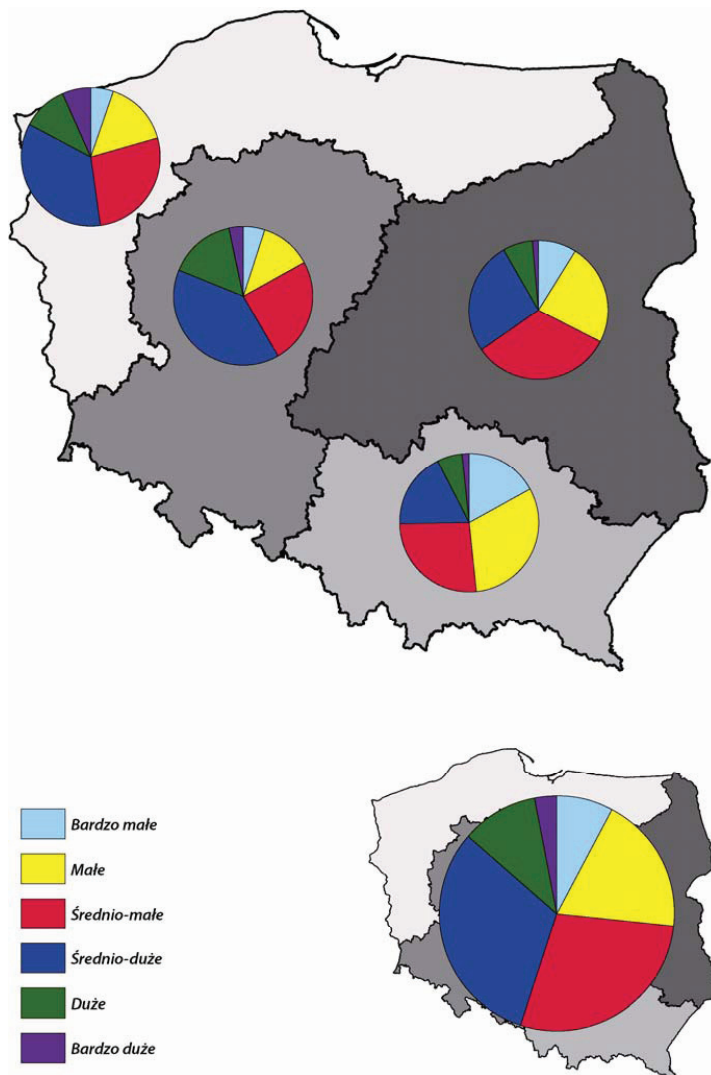
Mapa 2a. Struktura gospodarstw według typów rolniczych w ujęciu regionalnym NTS1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Grupując gospodarstwa w regionach według klas wielkości ekonomicznej można zauważyć duże znaczenie gospodarstw średnio-dużych o wielkości ekonomicznej od 16 do 40 ESU. Największy procentowy udział tych gospodarstw występuje w regionach: Pomorze i Mazury, oraz Wielkopolska i Śląsk. Natomiast w regionie Małopolska i Pogórze przeważają gospodarstwa małe od 4 do 8 ESU. W regionie Mazowsze i Podlasie występuje najwięcej gospodarstw średnio-małych od 8 do 16 ESU (**Mapa 3**). (Aneks tabelaryczny, tabela 2).

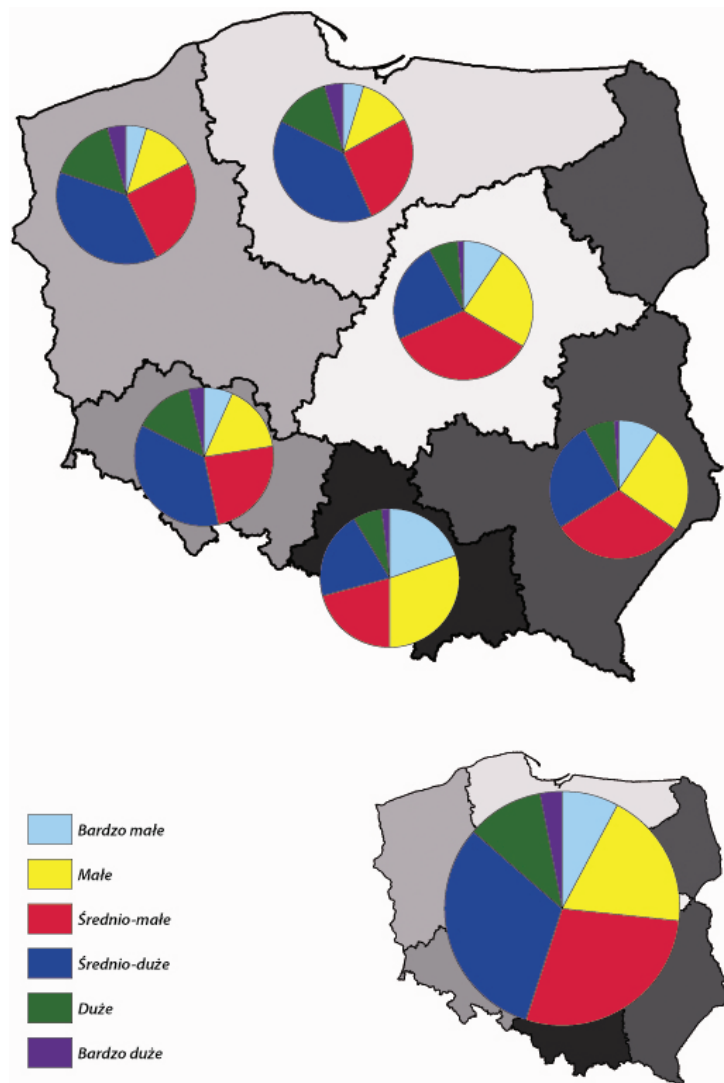
Mapa 3. Struktura gospodarstw według wielkości ekonomicznej w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Udział procentowy gospodarstw w zależności od wielkości ekonomicznej w poszczególnych regionach NTS1 (**Mapa 3a**) kształtuje się podobnie jak przy podziale na cztery regiony FADN. Najwięcej gospodarstw ogółem w Polsce, objętych obserwacją FADN znajduje się w przedziale od 4 - 16 ESU - 47,3%, najmniej jest gospodarstw bardzo dużych, powyżej 100 ESU - tylko 2,8%. W pierwszym przypadku dominują Region Centralny i Wschodni, natomiast w drugim Region Północno-Zachodni. (Aneks tabelaryczny, tabela 2a).

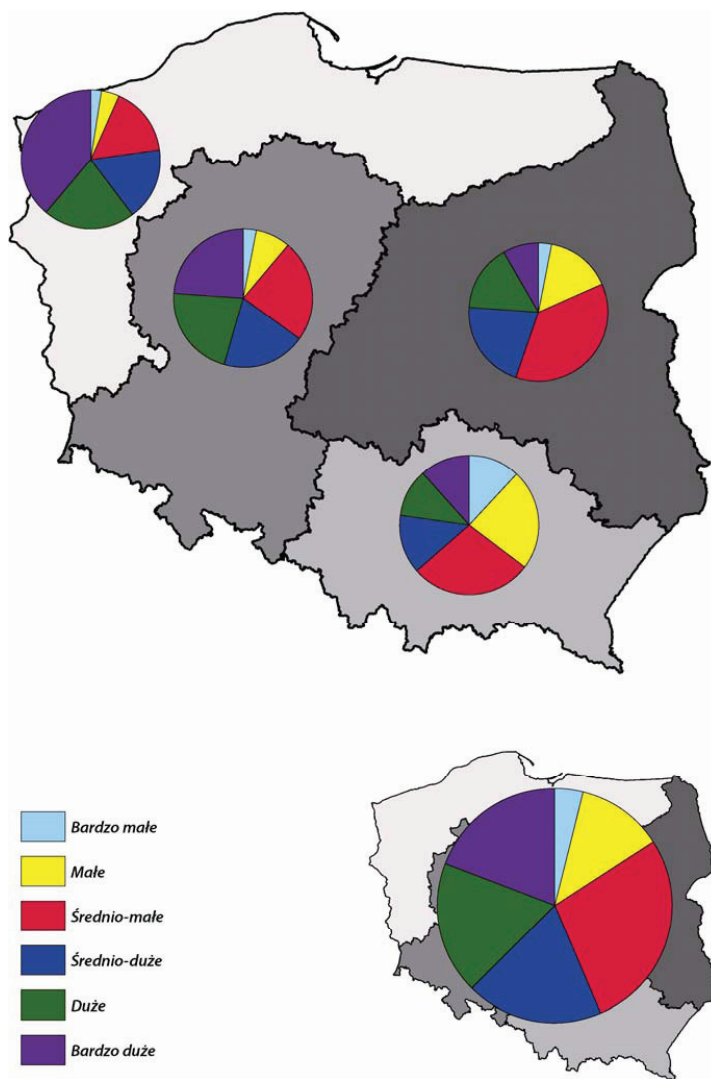
Mapa 3a. Struktura gospodarstw według wielkości ekonomicznej w ujęciu regionalnym NTS1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Klasyfikacja gospodarstw według wielkości obszarowej wskazuje, że w Polsce występuje najwięcej gospodarstw średnio-małych o areale UR od 10 do 20 ha. Ponadto gospodarstwa te dominują aż w 3 regionach: Mazowsze i Podlasie, Małopolska i Pogórze oraz Wielkopolska i Śląsk. W regionie Pomorze i Mazury najwięcej jest gospodarstw bardzo dużych powyżej 50 ha, najmniej takich gospodarstw występuje na Mazowszu i Podlasiu (**Mapa 4**). Ta struktura odbiega od struktury wszystkich gospodarstw w Polsce. W polu obserwacji FADN stosunkowo mało jest gospodarstw zaliczonych do klas: bardzo małe i małe. (Aneks tabelaryczny, tabela 3).

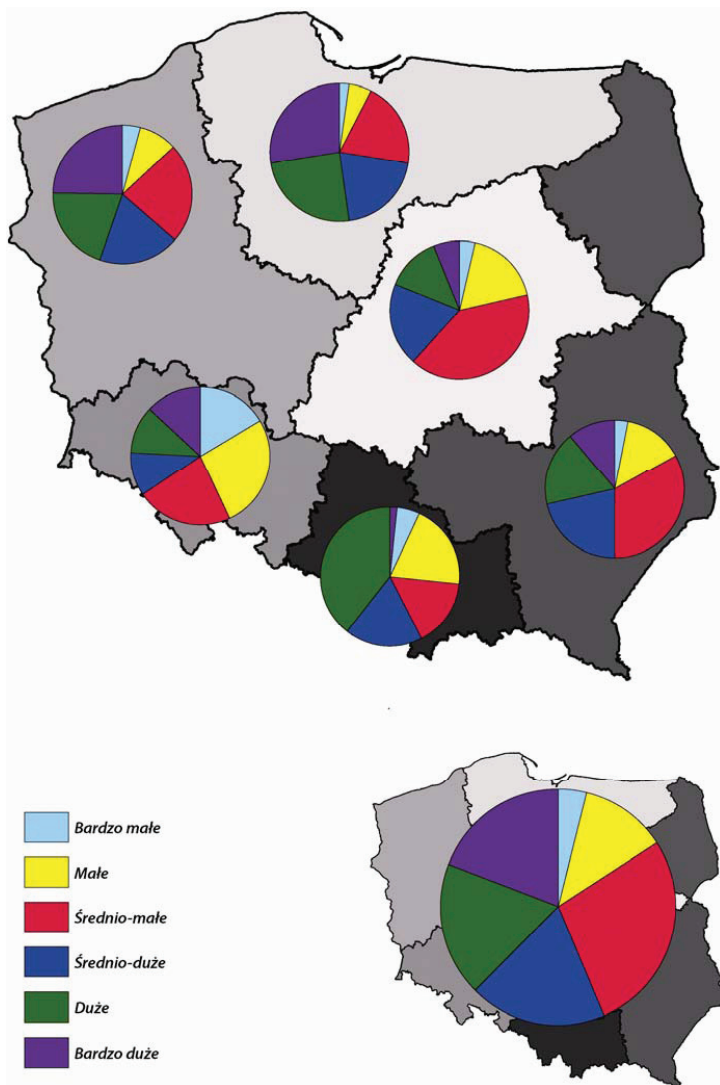
Mapa 4. Struktura gospodarstw według wielkości obszarowej w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Gospodarstwa średnio-małe o areale od 10 do 20 ha stanowią znaczną część ogólnej liczby gospodarstw objętych obserwacją FADN we wszystkich regionach NTS1 w Polsce (**Mapa 4a**). Najwięcej takich gospodarstw znajduje się w Regionie Centralnym - 1051 z ogólnej liczby gospodarstw FADN w tym regionie. Znaczna liczba gospodarstw bardzo dużych, powyżej 50 ha znajduje się w regionach: Południowo- i Północno-Zachodnim oraz Północnym i stanowią odpowiednio 39,2%, 24,6% i 27,3 % ogólnej liczby gospodarstw w tych regionach. (Aneks tabelaryczny, tabela 3a).

Mapa 4a. Struktura gospodarstw według wielkości obszarowej w ujęciu regionalnym NTS1

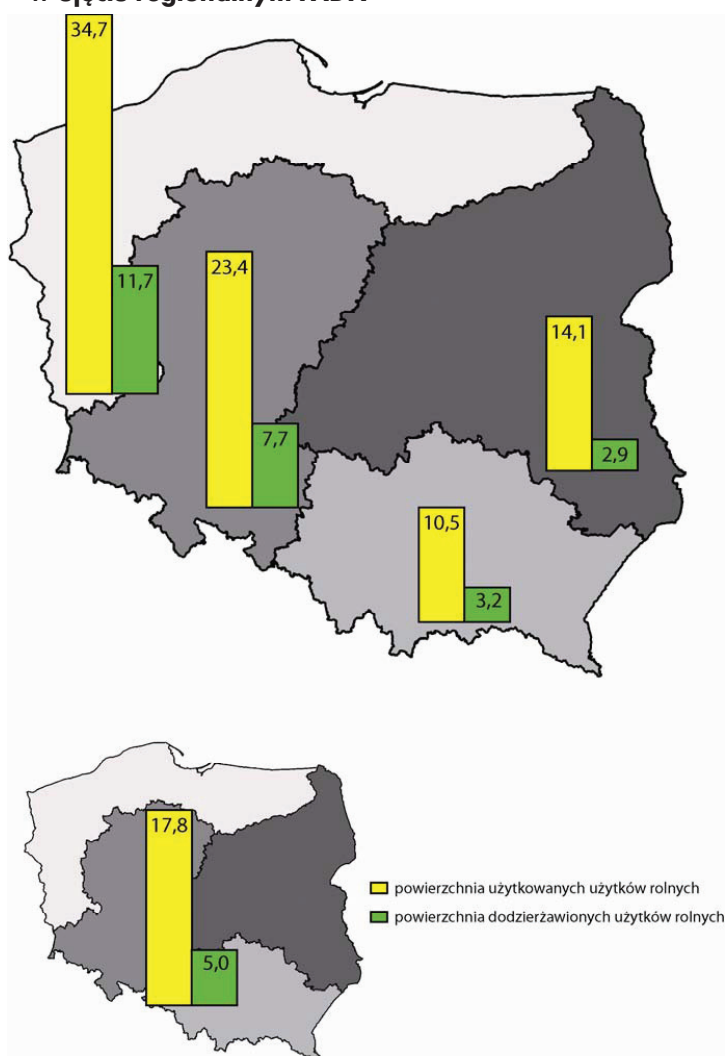

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

2. Potencjał ekonomiczny gospodarstw

Na **Mapie 5** przedstawiono powierzchnię użytków rolnych w zestawieniu z powierzchnią dodzierżawionych użytków rolnych (w ha/gospodarstwo). W skali kraju gospodarstwa znajdujące się w polu obserwacji Polskiego FADN gospodarują średnio na 17,8 ha użytków rolnych. Największe obszarowo są gospodarstwa w regionie Pomorze i Mazury 34,7 ha., a najmniejsze w Małopolsce i Pogórze - 10,5 ha. Według danych FADN dodzierżawione użytki rolne wynoszą średnio w Polsce 5,0 ha. Na Pomorzu i Mazurach gospodarstwa dzierżawią prawie 1/3 użytków rolnych - średnio 11,7 ha. W najmniejszym stopniu z gruntów dodzierżawionych korzystają rolnicy z Mazowsza i Podlasia tylko 2,9 ha (mniej niż 1/4 UR). (Aneks tabelaryczny, tabela 4, poz. 1,2).

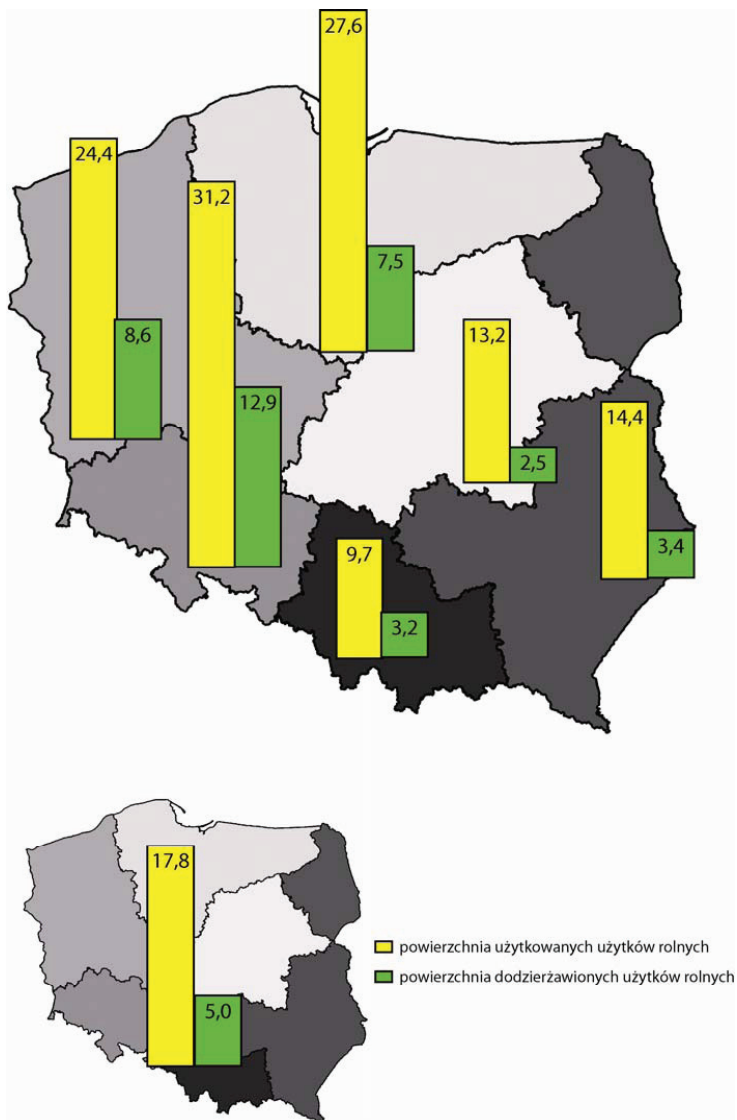
Mapa 5. Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Warto zauważyć, że w Regionie Południowo-Zachodnim, średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie w porównaniu z Regionem FADN Wielkopolska i Śląsk, wzrosła z 23,4 ha na gospodarstwo do 31,2 ha. Jest to również region o największym areale dzierżawionych UR – średnio na gospodarstwo -12,9 ha (**Mapa 5a**). Najmniej użytków rolnych przypada średnio na gospodarstwo w Regionie Południowym - 9,7 ha, natomiast najmniej dzierżawią gospodarstwa w Regionie Centralnym - 2,5 ha/gospodarstwo. (Aneks tabelaryczny, tabela 4a, poz. 1,2).

Mapa 5a. Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach w ujęciu regionalnym NTS1

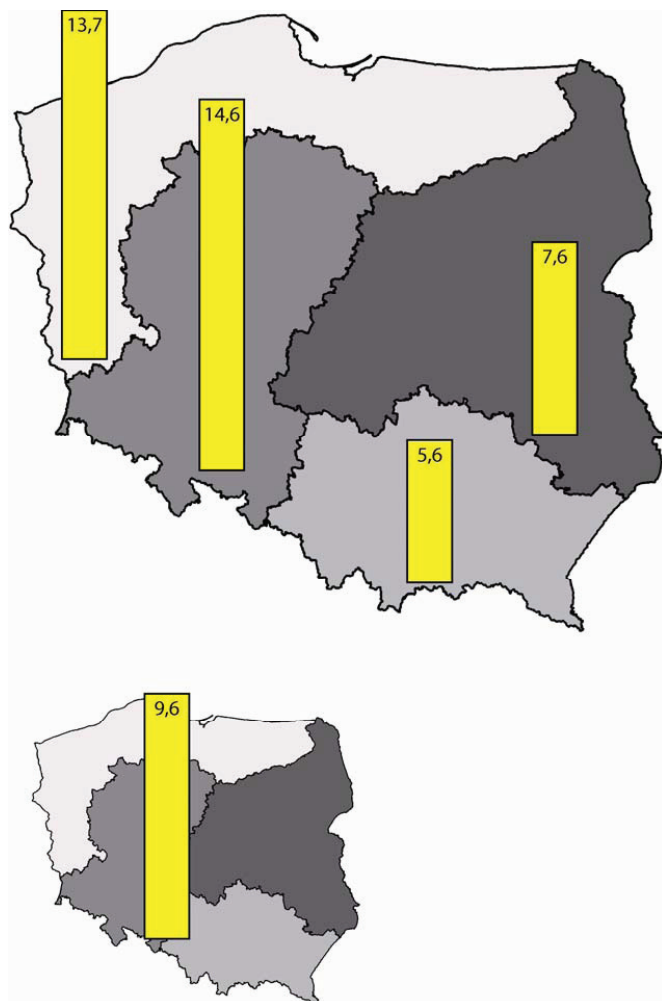

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Europejska Jednostka Wielkości (ESU) jest parametrem służącym do określania wielkości ekonomicznej gospodarstwa rolnego³, ustalonej na podstawie standardowych nadwyżek bezpośrednich gospodarstwa (SGM). Jedno ESU odpowiada wartości 1200 EUR. W ujęciu regionalnym największe pod względem ekonomicznym gospodarstwa znajdują się w regionie Wielkopolska i Śląsk 14,6 ESU. Drugie miejsce zajmuje region Pomorze i Mazury 13,7 ESU, a następnie Mazowsze i Podlasie - 7,6 ESU oraz Małopolska i Pogórze 5,6 ESU. Istnieją więc znaczne różnice regionalne. Średnio w Polsce wielkość ta wynosi 9,6 ESU - **Mapa 6**. (Aneks tabelaryczny, tabela 4, poz. 3).

Mapa 6. Przeciętna wielkość ekonomiczna gospodarstw w ESU w ujęciu regionalnym FADN

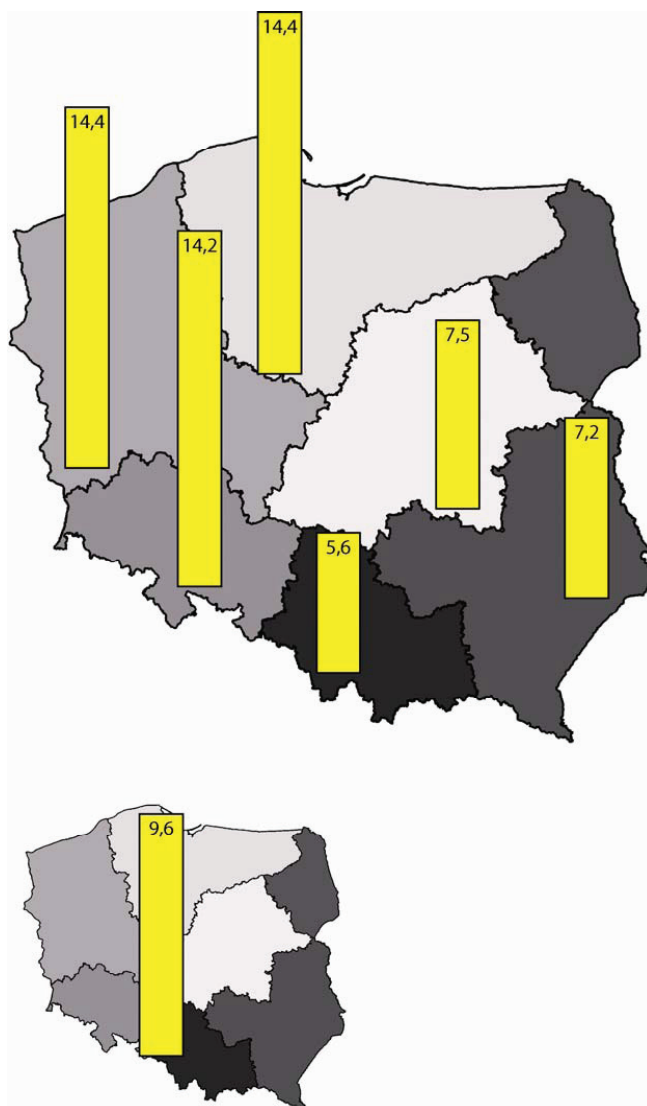

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

³ Wielkość ekonomiczna gospodarstwa wyznacza możliwości produkcyjne i dochodowe gospodarstw w znacznie większym stopniu niż wielkość obszarowa.

Wielkość ekonomiczna gospodarstw z pola obserwacji FADN w ujęciu regionalnym NTS1 zawiera się w przedziale od 5,6 w Regionie Południowym do 14,4 ESU w Regionie Północno-Zachodnim i Północnym (**Mapa 6a**). Według wielkości ekonomicznej gospodarstw można podzielić Polskę na 2 części: wschodnią, do której należą regiony: Centralny, Wschodni i Południowy, gdzie wartość wielkości ekonomicznej nie przekracza 8 ESU, oraz zachodnią z gospodarstwami o lepszej kondycji ekonomicznej, gdzie wielkość ta przekracza 14 ESU. (Aneks tabelaryczny, tabela 4a, poz. 3).

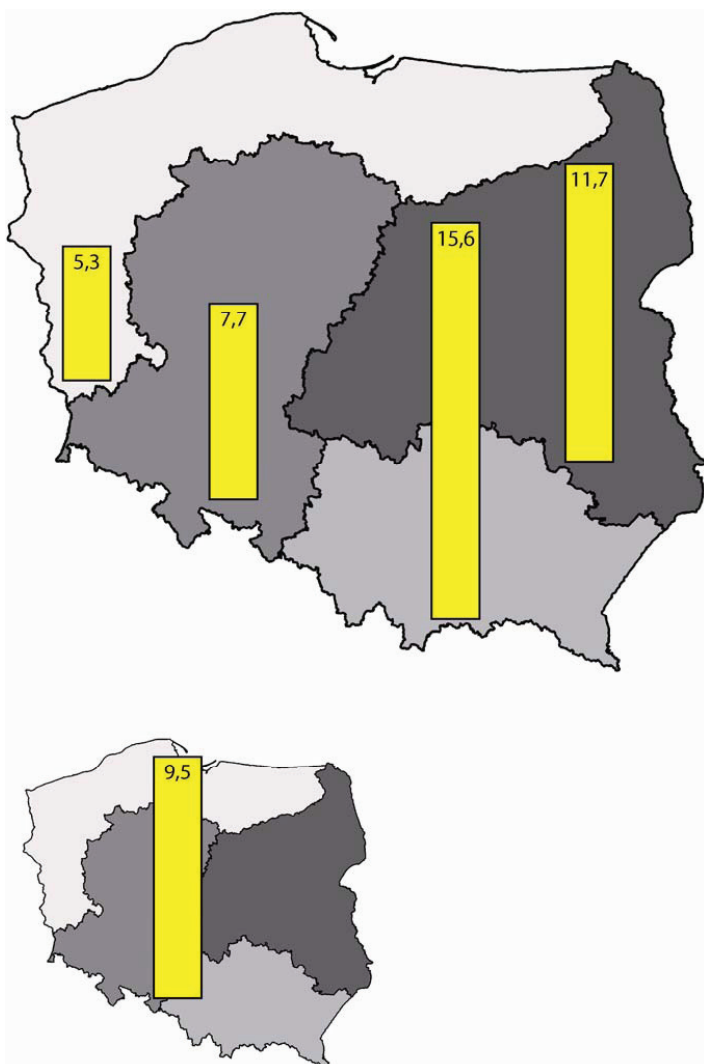
Mapa 6a. Przeciętna wielkość ekonomiczna gospodarstw w ESU w ujęciu regionalnym NTS1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Przeciętny poziom zatrudnienia w regionach FADN wynosi 10 osób pełnozatrudnionych w przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych (**Mapa 7**). Najwyższy poziom zatrudnienia występuje w regionie Małopolska i Pogórze i wynosi 15,6 AWU/100 ha UR, a najniższy na Pomorzu i Mazurach - 5,3 AWU/100 ha UR. Liczba zatrudnionych w większym stopniu związana jest z liczbą osób w rodzinie w wieku produkcyjnym, niż z wielkością obszarową gospodarstw. (Aneks tabelaryczny, tabela 4, poz. 4).

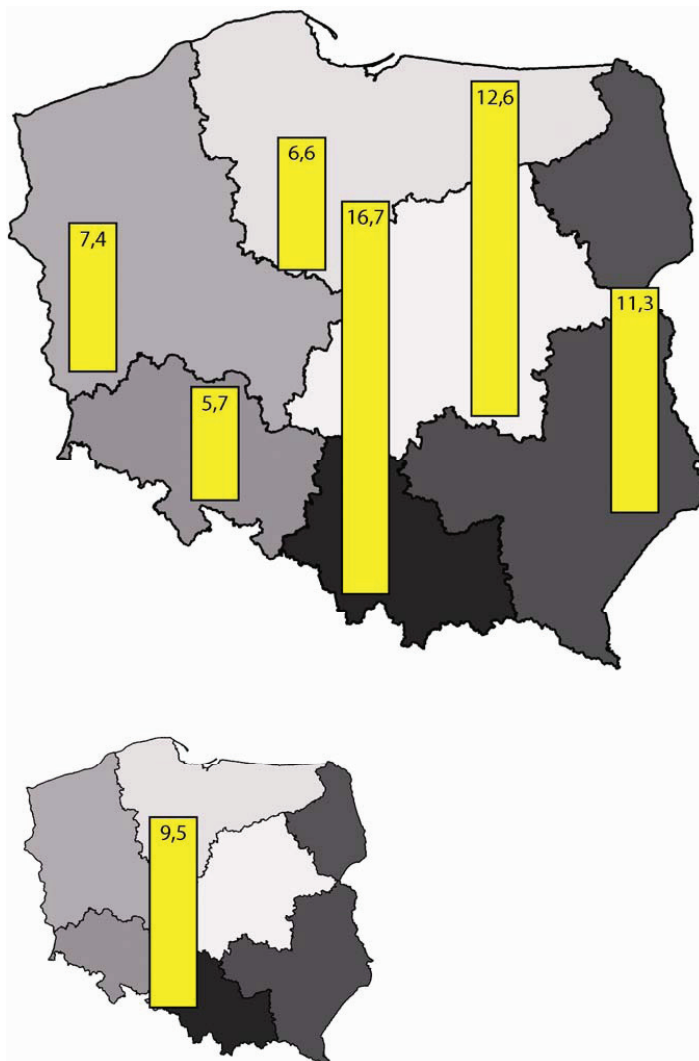
Mapa 7. Liczba pełnozatrudnionych w przeliczeniu na 100 ha UR w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Liczba pełnozatrudnionych w przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych wg NTS1 (**Mapa 7a**) waha się w granicach od 5,7 AWU w Regionie Południowo-Zachodnim do 16,7 AWU w Regionie Południowym. Potwierdza to, że najwyższy poziom zatrudnienia występuje w województwach małopolskim i śląskim. (Aneks tabelaryczny, tabela 4a, poz. 4).

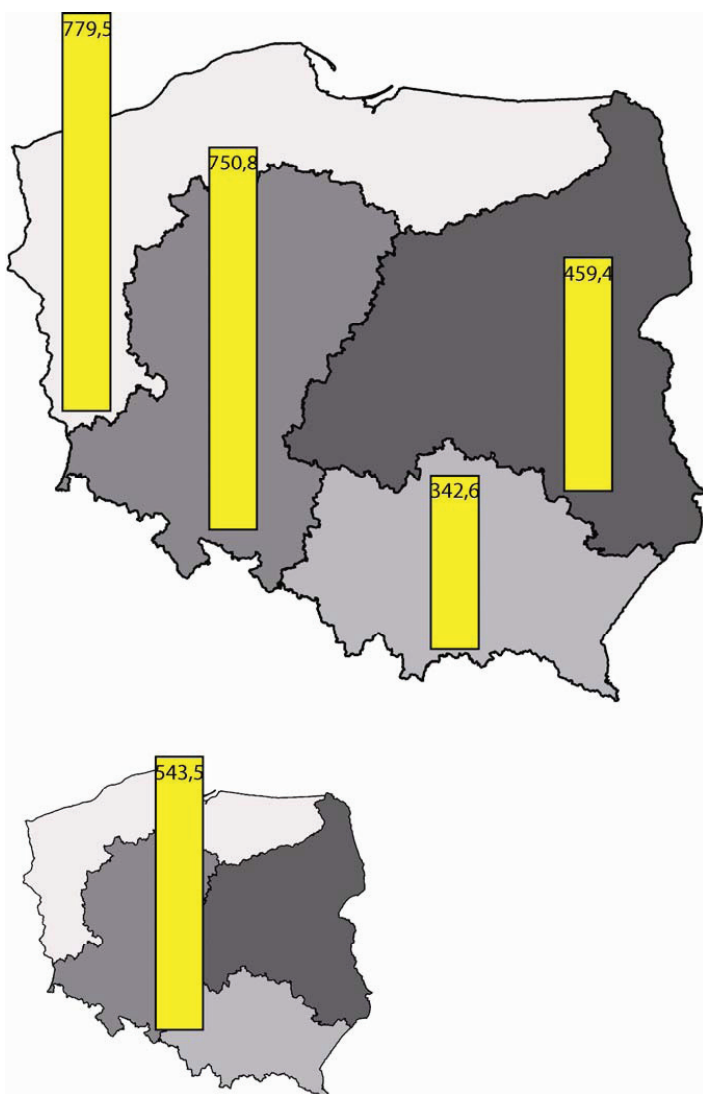
Mapa 7a. Liczba pełnozatrudnionych w przeliczeniu na 100 ha UR w ujęciu regionalnym NTS1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Kolejnym analizowanym parametrem, który charakteryzuje polskie rolnictwo w ujęciu regionalnym, jest wielkość zaangażowanego majątku trwałego i obrotowego w gospodarstwie tj. aktywów ogółem. Najwyższą wartością aktywów ogółem charakteryzują się gospodarstwa z regionu Pomorza i Mazur (779,5 tys. zł), niewiele mniejszą wartością majątku dysponują gospodarstwa Wielkopolski i Śląska (750,8 tys. zł). Duża dysproporcja rysuje się w porównaniu z Mazowszem i Podlasiem (459,4 tys. zł) oraz Małopolską i Pogórzem (342,6 tys. zł). Średnio w Polsce wartość ta wynosi 543,5 tys. zł na gospodarstwo. Jest to związane z wielkością ekonomiczną i obszarową gospodarstw – **Mapa 8.** (Aneks tabelaryczny, tabela 4, poz. 5).

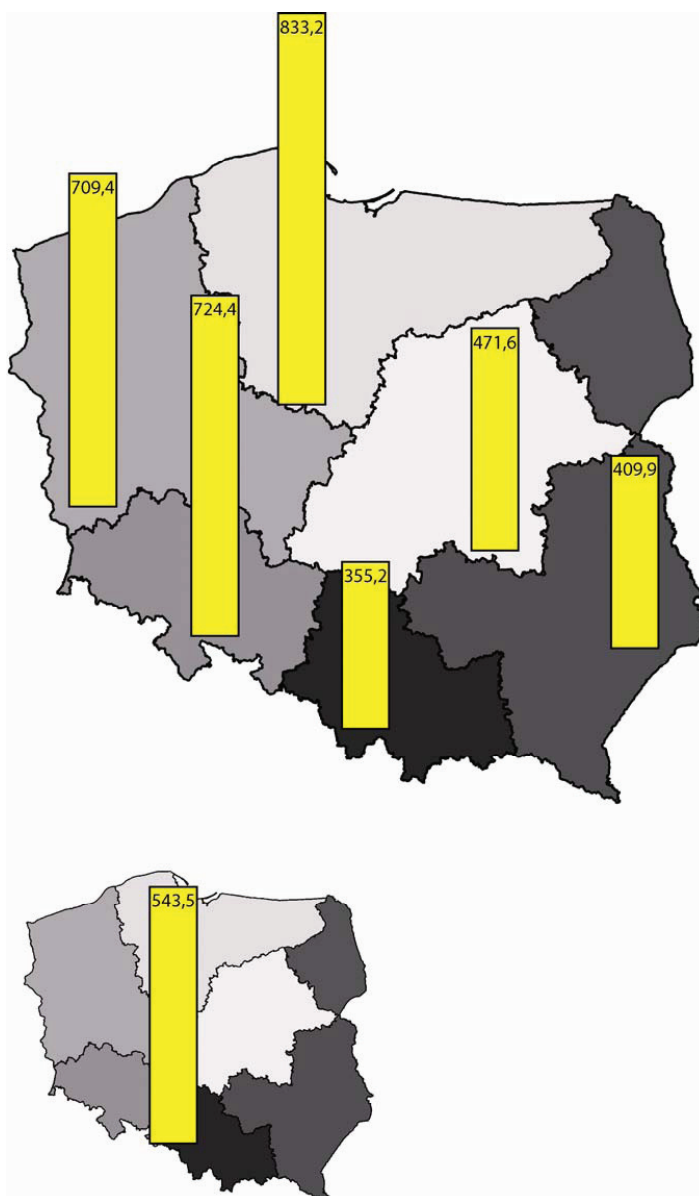
Mapa 8. Wartość aktywów ogółem w tys. zł średnio na gospodarstwo w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Nowy podział regionalny NTS1 potwierdza wyraźny podział Polski na część wschodnią, gdzie wartość majątku trwałego i obrotowego nie przekracza 500 tys. zł na gospodarstwo (Region Południowy, Region Wschodni i Centralny), oraz zachodnią, tu wartość aktywów przekracza nawet 800 tys. zł - Region Północny (Mapa 8a). (Aneks tabelaryczny, tabela 4a, poz. 5).

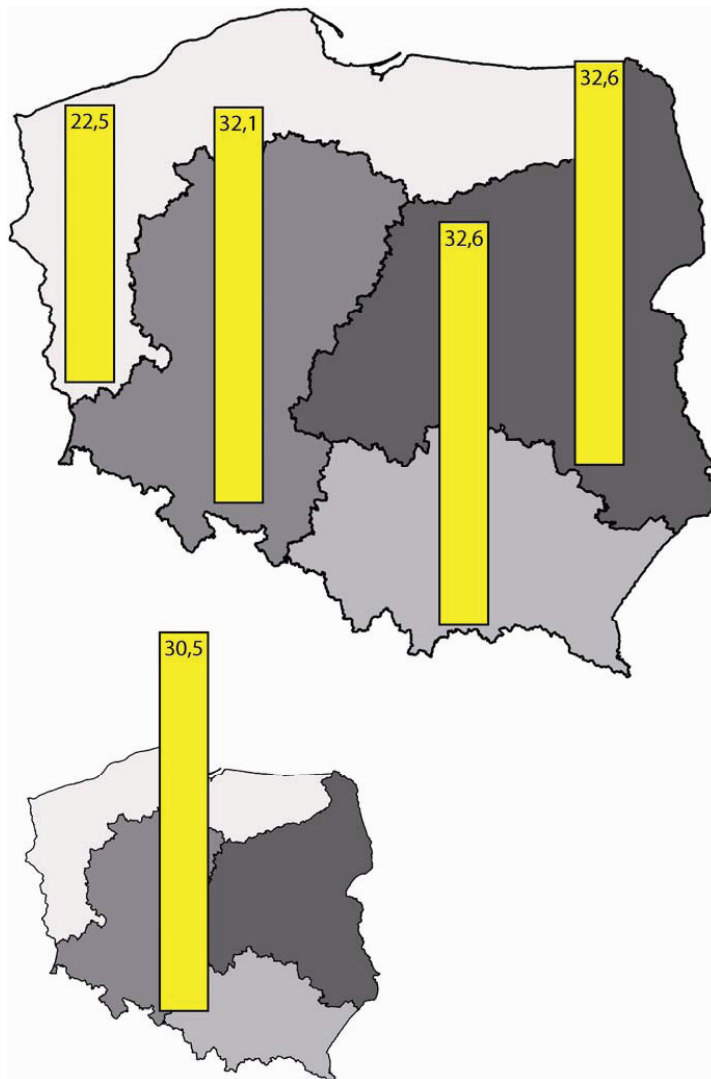
Mapa 8a. Wartość aktywów ogółem w tys. zł średnio na gospodarstwo w ujęciu regionalnym NTS1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Jeżeli wartość aktywów ogółem przeliczymy na 1 ha UR sytuacja zmienia się diametralnie. Najwyższym poziomem inwestowania charakteryzują się gospodarstwa o najniższej przeciętnej powierzchni gospodarstw w regionie Małopolska i Pogórze (32,6 tys. zł), a więc znacznie więcej niż na Pomorzu i Mazurach (22,5 tys. zł). Średnio w Polsce wartość aktywów na 1 ha użytków rolnych wynosi 30,5 tys. zł na hektar - **Mapa 9**. (Aneks tabelaryczny, tabela 4, poz. 6).

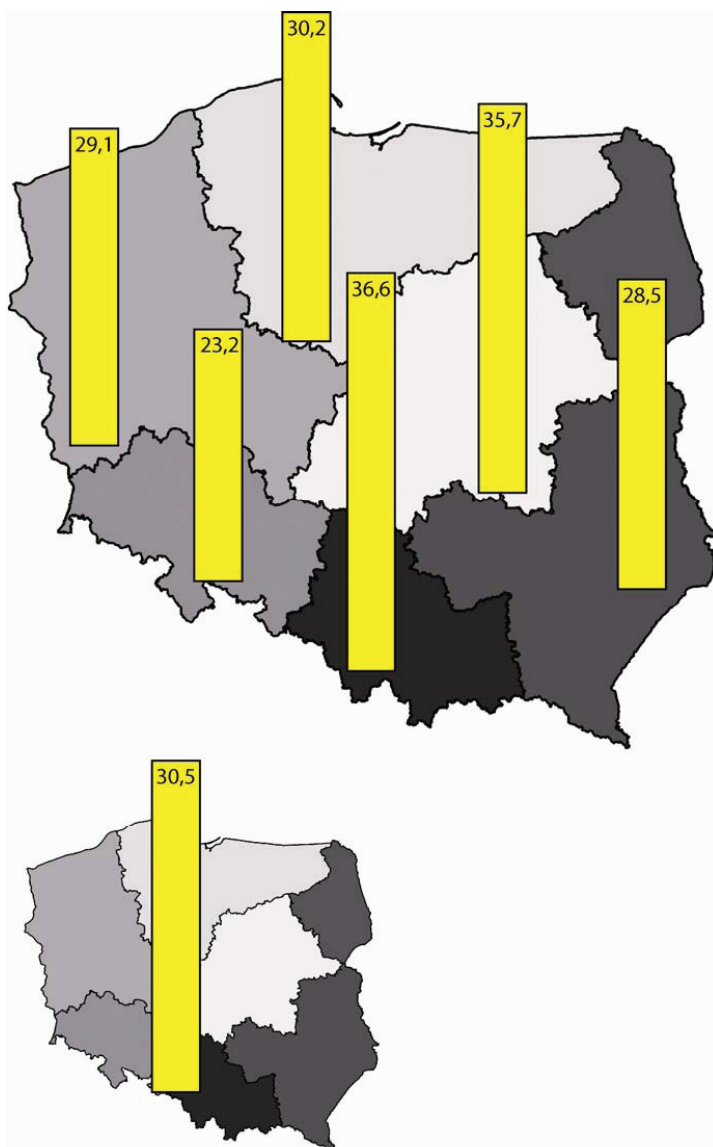
Mapa 9. Wartość aktywów ogółem na 1 ha użytków rolnych w tys. zł w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN : Wyniki standardowe za 2009 r.

Najniższym poziomem aktywów ogółem na 1 ha UR w skali kraju charakteryzują się gospodarstwa z województwa dolnośląskiego i opolskiego (**Mapa 9a**) - Region Południowo-Zachodni (23,2 tys. zł). Wynika to z wysokiej przeciętnej powierzchni gospodarstw w tym regionie (patrz: Mapa 5a). W Regionie Południowym (województwa małopolskie i śląskie), gdzie są najmniejsze obszarowo gospodarstwa, przypada najwięcej aktywów na 1 ha UR tj. 36,2 tys. zł na ha UR. (Aneks tabelaryczny, tabela 4a, poz. 6).

Mapa 9a. Wartość aktywów ogółem na 1 ha użytków rolnych w tys. zł w ujęciu regionalnym NTS1

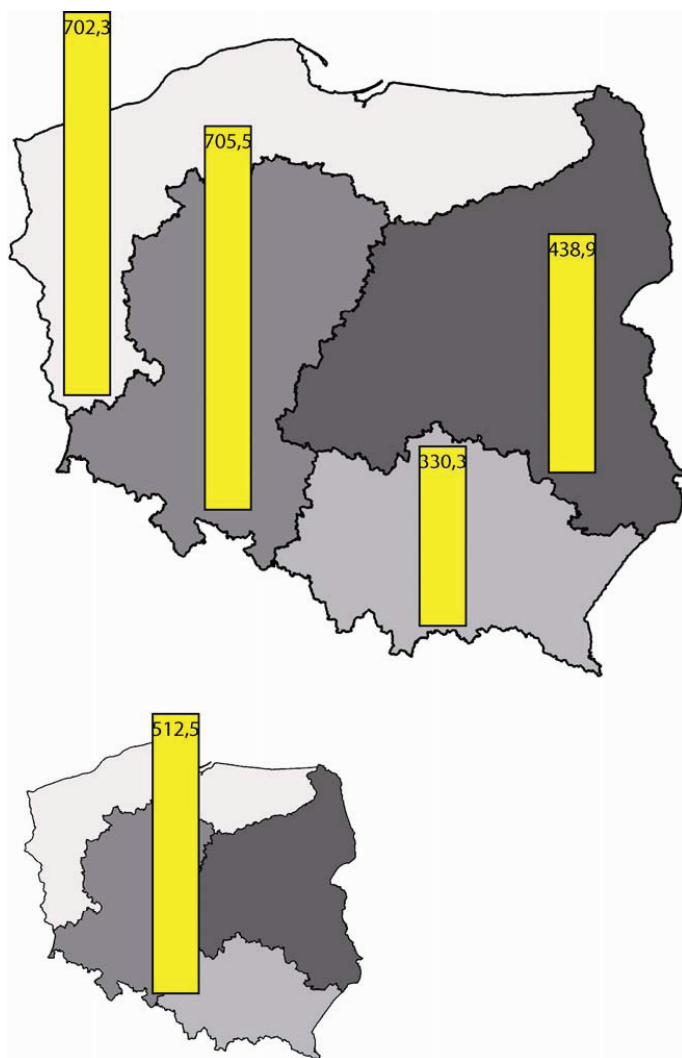

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Różnice występują również w regionalnych zestawieniach średniej wartości kapitału z gospodarstwa rolnego. Najniższa wartość kapitału występuje w Małopolsce i na Pogórzu 330,3 tys. zł, a najwyższa w Wielkopolsce i Śląsku 705,5 tys. zł. Niewiele mniejsza na Pomorzu i Mazurach - 702,3 tys. zł. W dużym stopniu wiąże się to z wielkością obszarową gospodarstw (porównaj Mapa 4). (Aneks tabelaryczny, tabela 4, poz. 7).

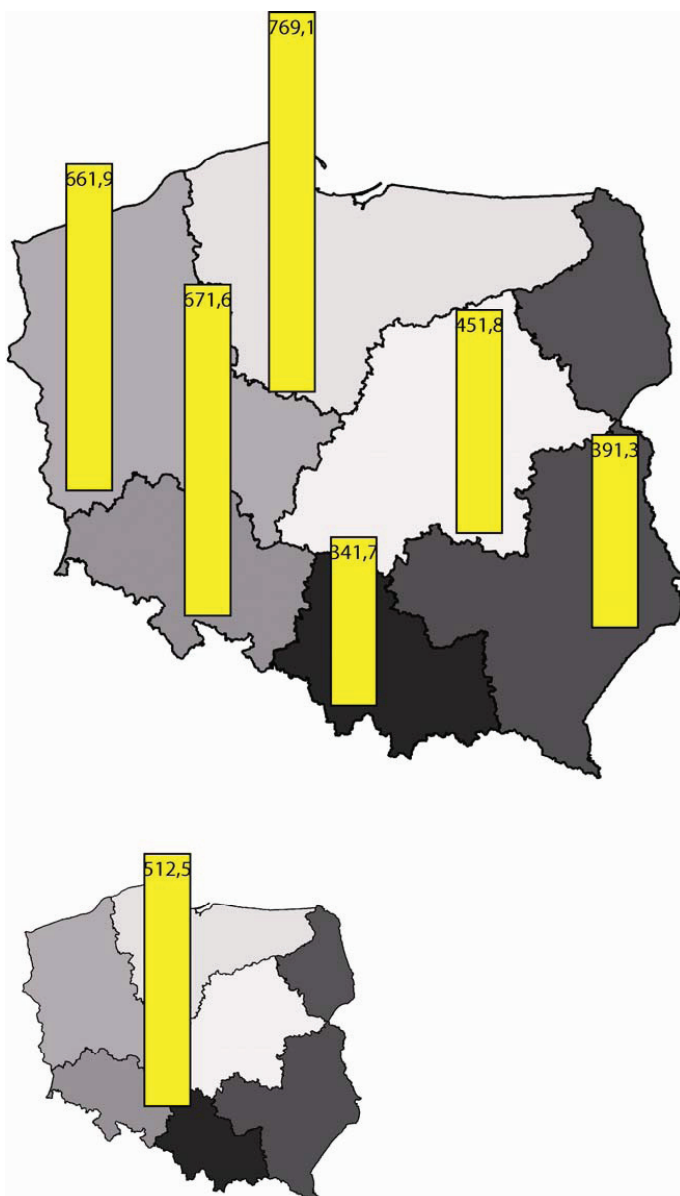
Mapa 10. Kapitał własny gospodarstw rolnych w tys. zł w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Gospodarstwa objęte badaniami FADN w 2009 r. wymagały zaangażowania kapitału własnego o wartości od ponad 300 tys. zł w Regionie Południowym do 769 tys. zł w Regionie Północnym. Porównując z Mapą 10 należy stwierdzić, że nowy podział regionalny NTS1 nie wpłynął znacząco na zróżnicowanie wartości kapitału własnego pomiędzy regionami (Mapa 10a). (Aneks tabelaryczny, tabela 4a, poz. 7).

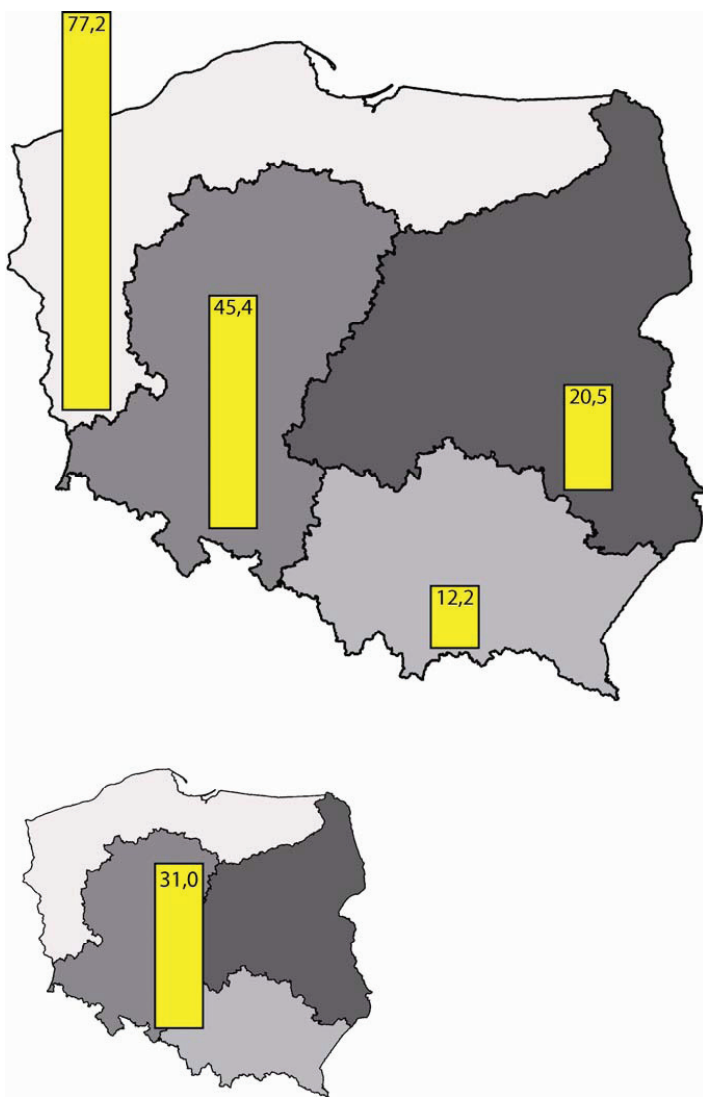
Mapa 10a. Kapitał własny gospodarstw rolnych w tys. zł w ujęciu regionalnym NTS1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Największe zobowiązania mają gospodarstwa z Pomorza i Mazur (77,2 tys. zł), następnie z Wielkopolski i Śląska (45,4 tys. zł). Ponad dwa razy mniej zadłużenia posiadają gospodarstwa z Mazowsza i Podlasia (20,5 tys. zł). Najmniej zobowiązań mają rolnicy z Małopolski i Pogórza (12,2 tys. zł). Różnice wielkości zadłużeń ogółem między regionami są więc większe niż wynikałoby to z wielkości obszarowej gospodarstw. (Aneks tabelaryczny, tabela 4, poz. 8).

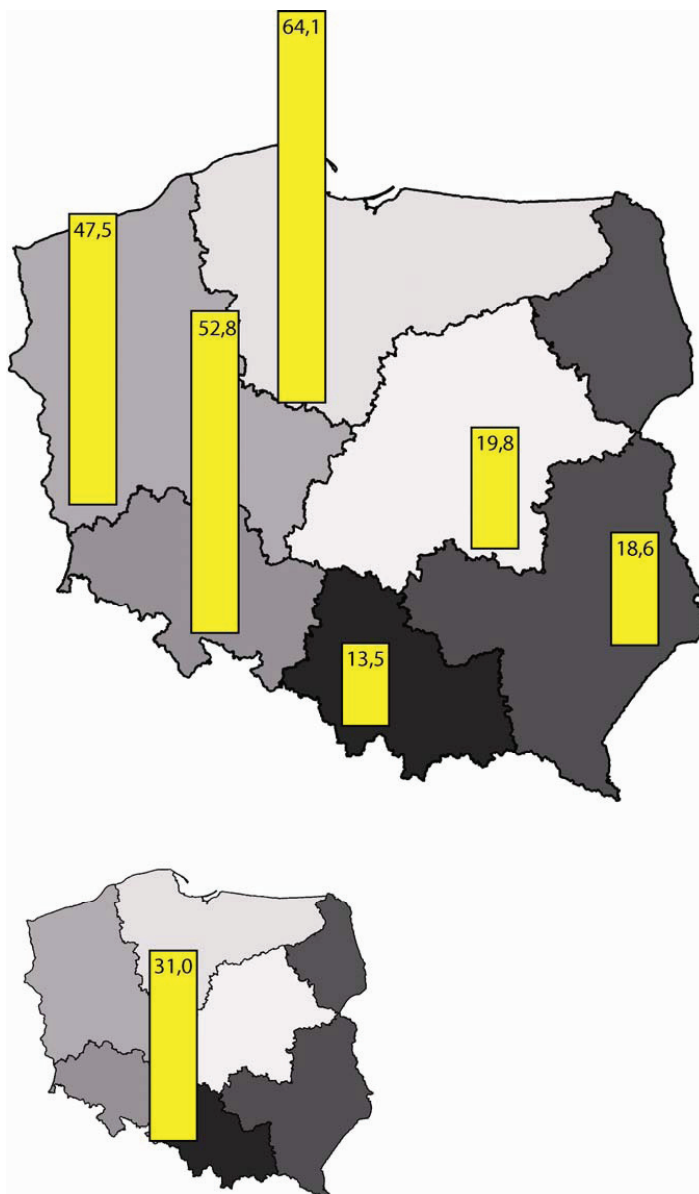
Mapa 11. Zadłużenie ogółem w tys. zł na gospodarstwo w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Poziom zadłużenia ogółem jest stosunkowo wysoki w Regionie Północnym (**Mapa 11a**), wynosi 64,1 tys. zł i jest ok. 20% wyższy niż w Regionie Północno-Zachodnim (47,5 tys. zł) przy podobnym średnim areale użytków rolnych, ok. 24-27 ha (patrz; Mapa 5a). Natomiast najniższym zadłużeniem ogółem charakteryzują się gospodarstwa w Regionie Południowym – 13,5 tys. zł. (Aneks tabelaryczny, tabela 4a, poz. 8).

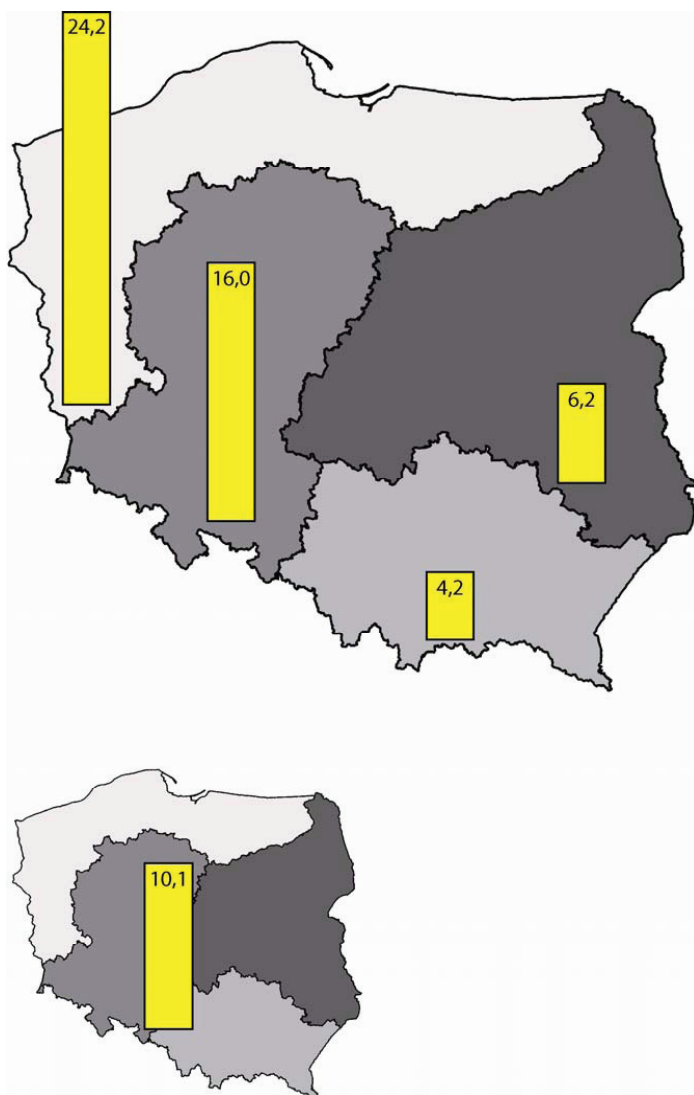
Mapa 11a. Zadłużenie ogółem w tys. zł na gospodarstwo w ujęciu regionalnym NTS1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Średni poziom zadłużenia gospodarstwa kredytami krótkoterminowymi osiągnął najwyższą wartość w regionie Pomorze i Mazury i wynosił 24,2 tys. zł, natomiast najniższa wartość tych zobowiązań wystąpiła w regionie Małopolska i Pogórze - 4,2 tys. zł. Kredyty krótkoterminowe są mniej korzystne dla gospodarstw, gdyż mogą wystąpić trudności z obsługą bieżących zobowiązań ze względu na krótkie terminy spłaty, do 1 roku. Zadłużenie krótkoterminowe ogółu gospodarstw w Polsce, stanowi około 1/3 zadłużenia całkowitego. (Aneks tabelaryczny, tabela 4, poz. 9).

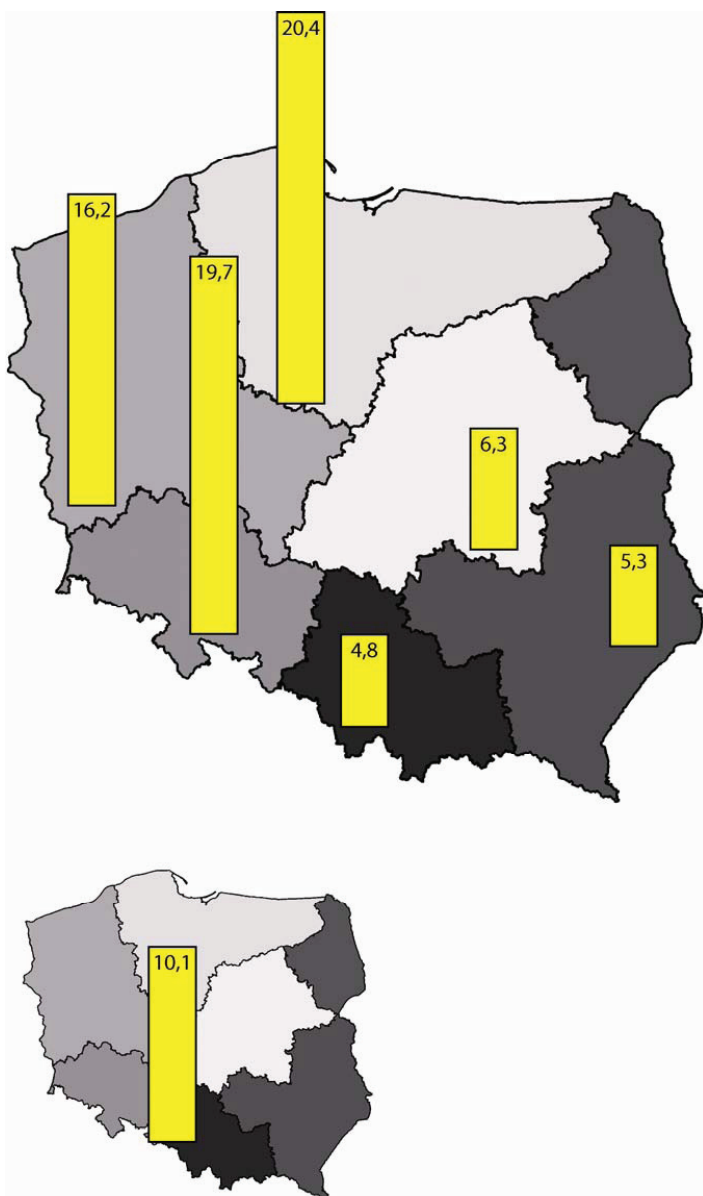
Mapa 12. Zadłużenie krótkoterminowe w tys. zł na gospodarstwo w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Przy podziale regionalnym NTS1, zadłużenie krótkoterminowe najwyższą wartość osiąga w Regionie Północnym – 20,4 tys. zł i stanowi prawie 40% zadłużenia ogółem, co może mieć wpływ na płynność finansową gospodarstwa. Najniższe zobowiązania krótkoterminowe mają gospodarstwa z Regionu Południowego (4,8 tys. zł), oraz Regionu Wschodniego – 5,3 tys. zł. (Aneks tabelaryczny, tabela 4a, poz. 9).

Mapa 12a. Zadłużenie krótkoterminowe w tys. zł na gospodarstwo w ujęciu regionalnym NTS1

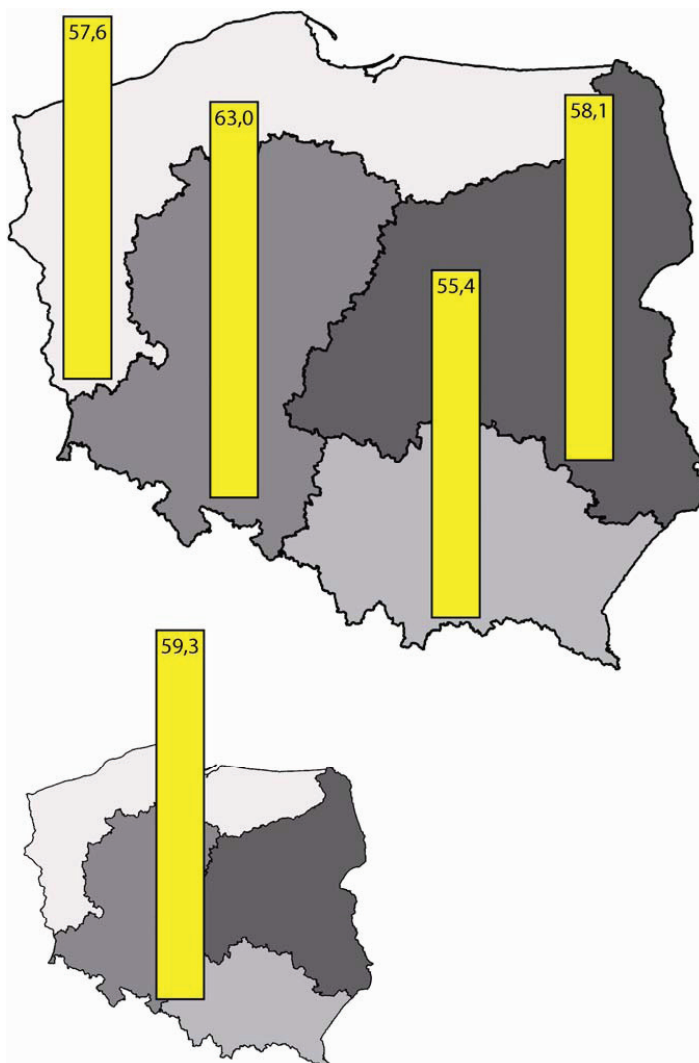

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

3. Organizacja produkcji

W ujęciu regionalnym (**Mapa 13**) największym udziałem zbóż w strukturze użytków rolnych charakteryzują się gospodarstwa w Wielkopolsce i na Śląsku – 63,0%. Wysoki udział zbóż w tym regionie wynika między innymi z dużej liczby gospodarstw specjalizujących się w chowie zwierząt ziarnożernych, w których zboża wykorzystywane są jako pasze (porównaj Mapa 2). Najmniej zbóż uprawia się w Małopolsce i na Pogórzu 55,4%. Średnio w Polsce według danych FADN zboża zajmują ok. 60% areалу UR. (Aneks tabelaryczny, tabela 5, poz.1).

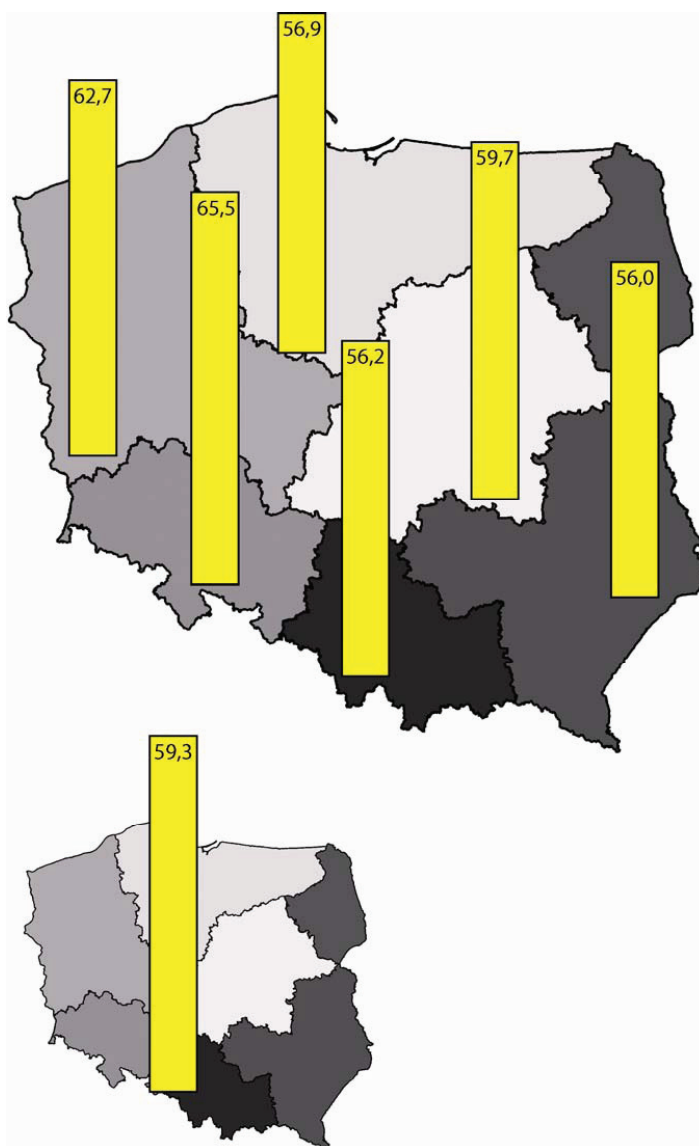
Mapa 13. Udział zbóż w strukturze użytków rolnych w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Przy podziale obszaru kraju na 6 regionów NTS udział areалу zbóż w strukturze użytków rolnych we wszystkich regionach przekracza 50 %, wynika z tego, że zboża stanowią ważny czynnik struktury upraw roślinnych w całym kraju. Największy udział zbóż (65,5%) przypada na gospodarstwa z Regionu Południowo-Zachodniego, najmniejszy z Regionu Wschodniego – 56% (**Mapa 13a**). (Aneks tabelaryczny, tabela 5a, poz. 1).

Mapa 13a. Udział zbóż w strukturze użytków rolnych w ujęciu regionalnym NTS1

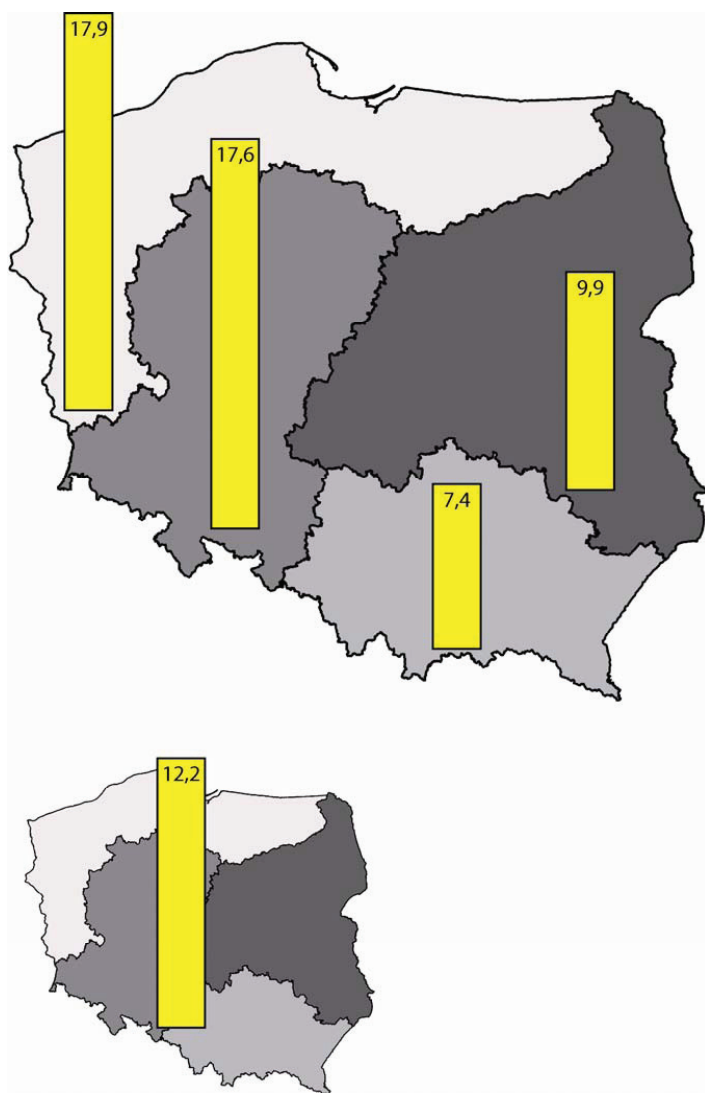

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Jak wynika z **Mapy 14** najwięcej zwierząt gospodarskich przypada na gospodarstwo w regionie Pomorze i Mazury - 17,9 LU⁴, oraz niewiele mniej w regionie Wielkopolska i Śląsk - 17,6 LU. Natomiast najmniejszą obsadą zwierząt charakteryzuje się region Małopolska i Pogórze - tylko 7,4 LU, w którym gospodarstwa w dużym stopniu nastawione są na uprawy polowe, ogrodnicze i trwałe (porównaj Mapa 2). (Aneks tabelaryczny, tabela 5, poz.2).

Mapa 14. Przeciętny stan pogłowia zwierząt w gospodarstwie (LU) w ujęciu regionalnym FADN

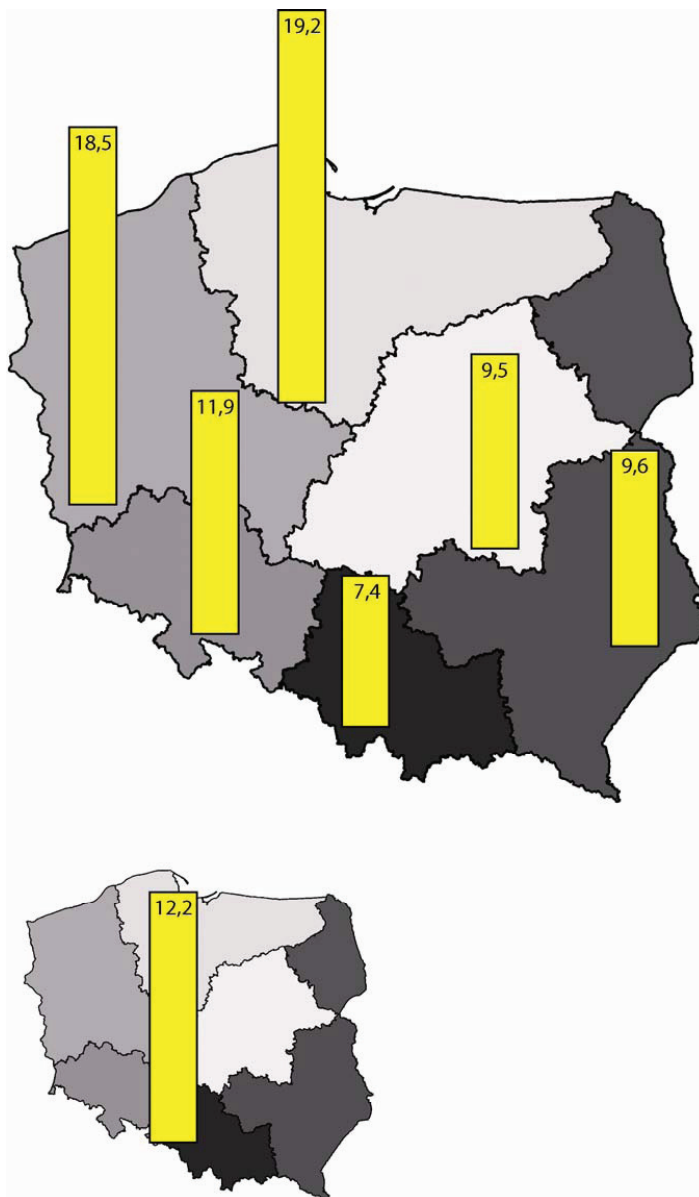

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

⁴ Jednostka przeliczeniowa zwierząt (ang. Livestock Unit).

W ujęciu sześciu regionów (**Mapa 14a**) wyraźniej widać, że Region Północny dominuje w chowie zwierząt (19,2 LU/gospodarstwo), natomiast w Regionie Południowym jest ich najmniej (7,4 LU). Interesująco przedstawia się też w tym układzie Region Południowo-Zachodni w obecnym podziale tylko 11,9 LU. (Aneks tabelaryczny, tabela 5a, poz. 2).

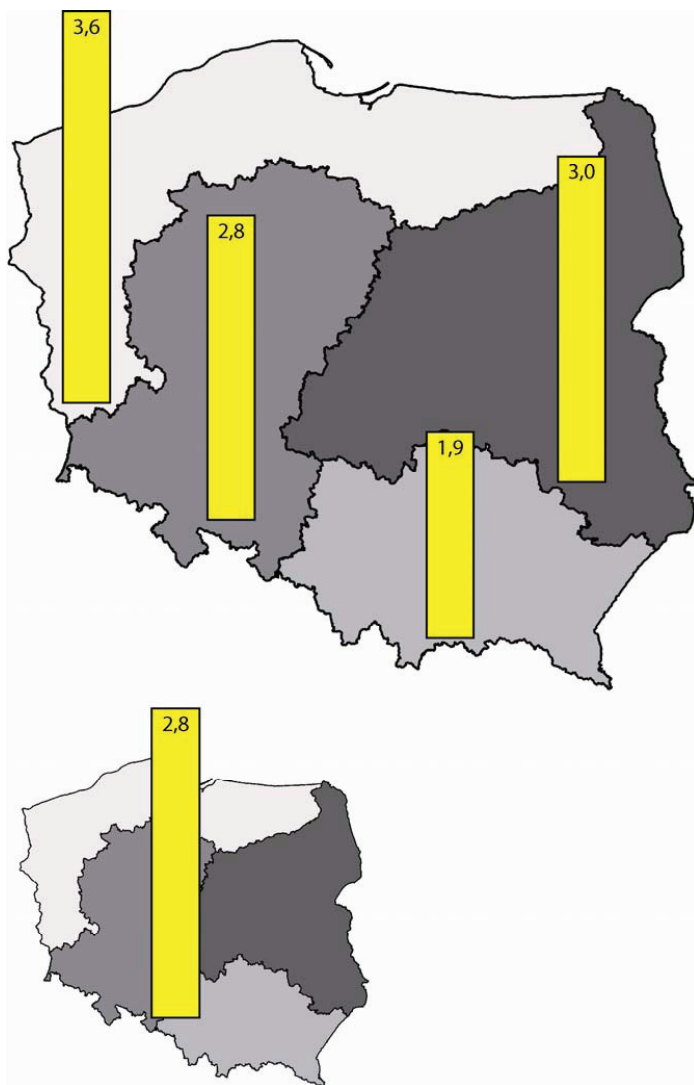
Mapa 14a. Przeciętny stan pogłowia zwierząt w gospodarstwie (LU) w ujęciu regionalnym NTS1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

W analizowanych gospodarstwach przypada przeciętnie 3 sztuki krów mlecznych na gospodarstwo. Nieco większe stada występują w regionach Pomorze i Mazury oraz Mazowsze i Podlasie, odpowiednio 3,6 i 3,0 LU. Najniższy stan pogłowia krów mlecznych jest w gospodarstwach regionu Małopolska i Pogórze - 1,9 LU (**Mapa 15**). (Aneks tabelaryczny, tabela 5, poz.3).

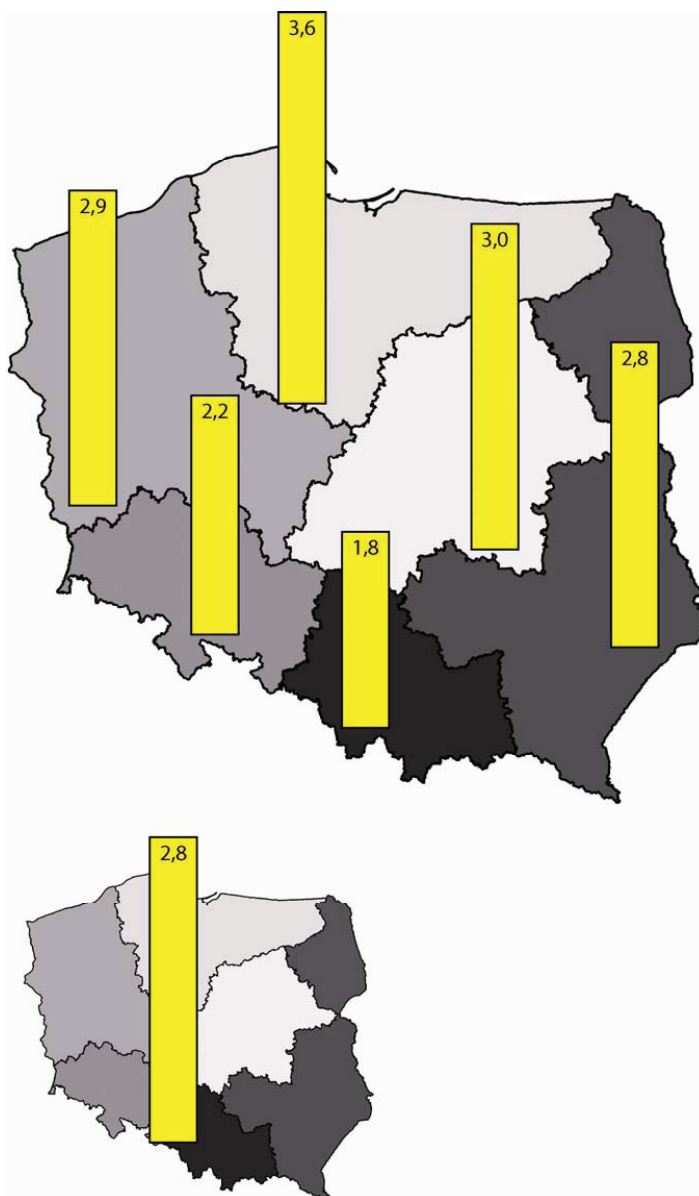
Mapa 15. Przeciętny stan pogłowia krów mlecznych w gospodarstwie (LU) w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Stan pogłowia krów mlecznych w gospodarstwach objętych obserwacją FADN w rozbiciu na regiony NTS1 przedstawia się następująco: najwięcej krów mlecznych przypada na gospodarstwa w Regionie Północnym (3,6 LU) i Centralnym (3,0 LU). Najmniej krów mlecznych na gospodarstwo obserwujemy w Regionie Południowym (1,8 LU) – **Mapa 15a**. (Aneks tabelaryczny, tabela 5a, poz. 3).

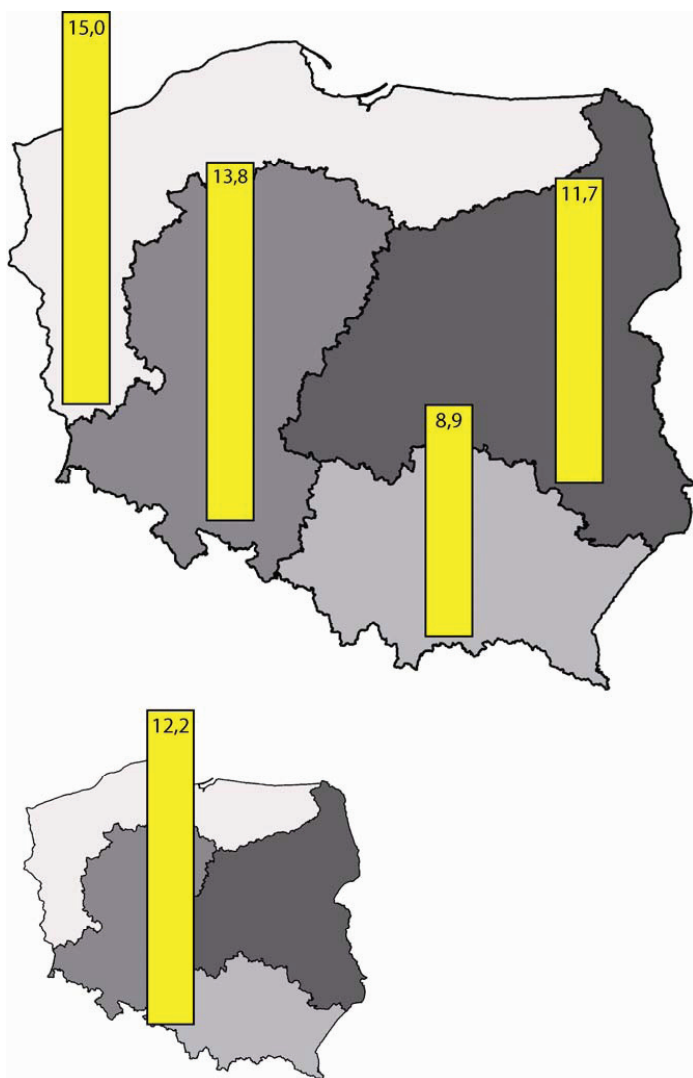
Mapa 15a. Przeciętny stan pogłowia krów mlecznych w gospodarstwie (LU) w ujęciu regionalnym NTS1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Na **Mapie 16** przedstawiono średnią liczbę krów mlecznych przypadającą na gospodarstwo wyspecjalizowane w chowie krów mlecznych w ujęciu regionalnym. Na pierwsze miejsce wysunął się region Pomorze i Mazury, gdzie na gospodarstwo przypada średnio 15,0 LU. Natomiast najmniejsze stada występują w regionie Małopolska i Pogórze – 8,9 LU. Średnia wielkość stada krów mlecznych w gospodarstwach specjalizujących się w chowie tych zwierząt w kraju wynosi ok. 12 sztuk. (Aneks tabelaryczny, tabela 5, poz. 4).

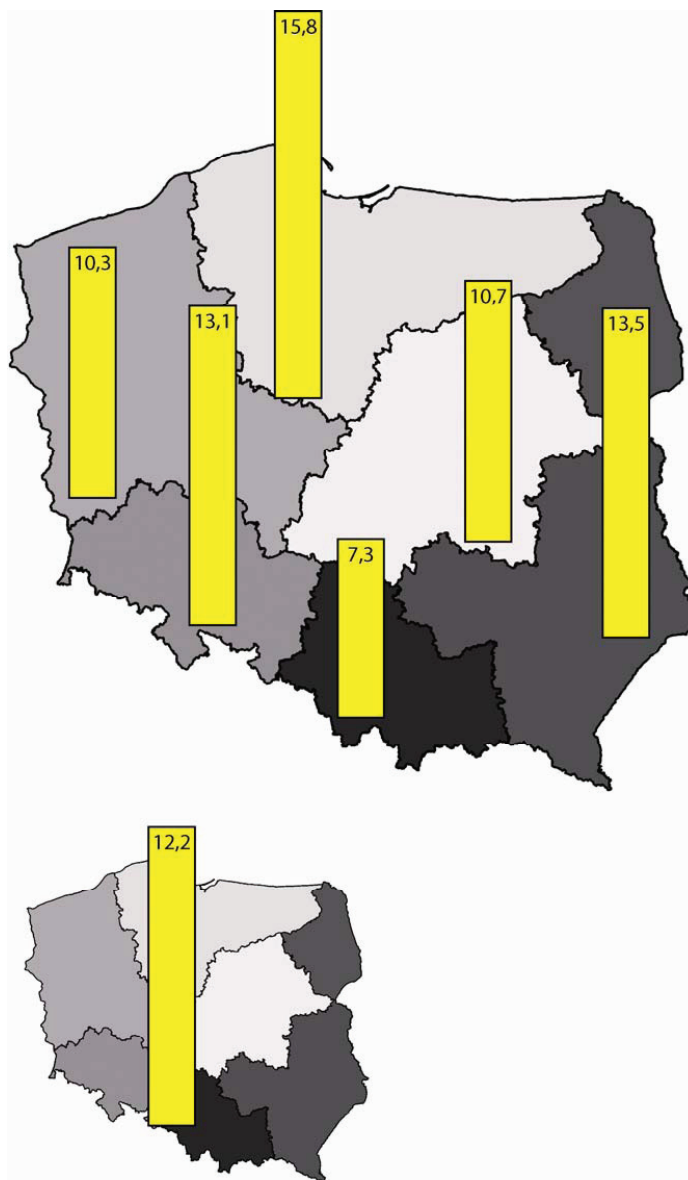
Mapa 16. Pogłowie krów mlecznych w gospodarstwach specjalizujących się w chowie krów mlecznych w LU w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Najwięcej gospodarstw specjalizujących się w chowie krów mlecznych usytuowanych jest w regionach: Północnym, Wschodnim i Południowo-Zachodnim (patrz: aneks tabelaryczny, tabela 1a). Przeciętna liczebność stada w gospodarstwach tych regionów wynosi ok. 12,2 LU. Region Południowy charakteryzuje się najniższym stanem pogłowia krów mlecznych w gospodarstwach specjalizujących się w chowie krów mlecznych - **Mapa 16a**. (Aneks tabelaryczny, tabela 5a, poz. 4).

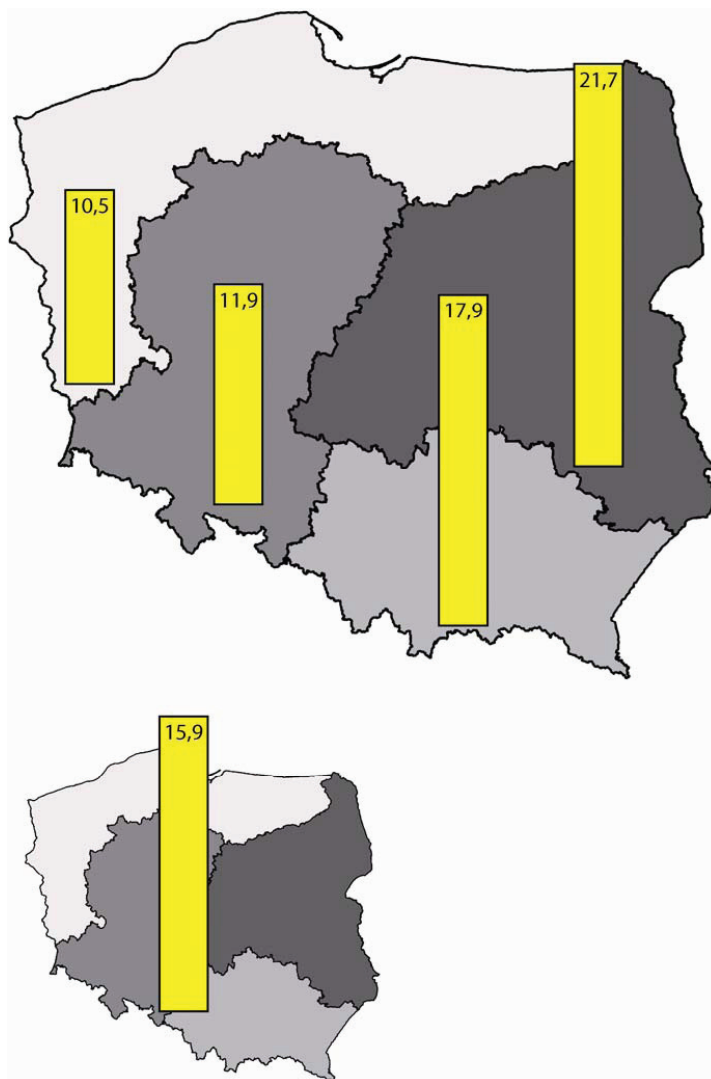
Mapa 16a. Pogłowia krów mlecznych w gospodarstwach specjalizujących się w chowie krów mlecznych w LU w ujęciu regionalnym NTS1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Obsada krów mlecznych na 100 ha UR (**Mapa 17**) jest najwyższa w regionie Mazowsze i Podlasie, wynosi 21,7 LU i jest ponad dwukrotnie wyższa od obsady krów w regionie Pomorze i Mazury (10,5 LU/100 ha UR). Jest to związane z liczbą gospodarstw nastawionych na chów bydła mlecznego i zwierząt żywionych systemem wypasowym (porównaj Mapa 2). (Aneks tabelaryczny, tabela 5, poz.5).

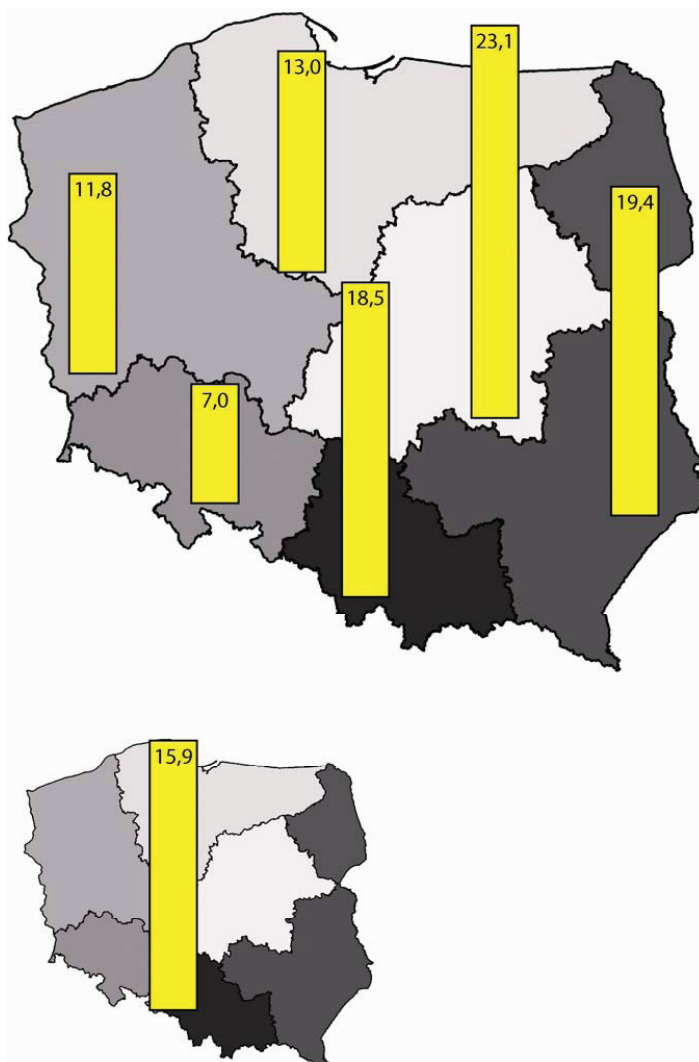
Mapa 17. Obsada krów mlecznych na 100 ha UR (LU) w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Przeliczenie stanu pogłowia krów mlecznych na 100 ha UR wykazało, że Region Południowo-Zachodni charakteryzuje się prawie o połowę niższą wartością LU (7,0 LU) od pozostałych regionów NTS1 - **Mapa 17a**. Przy poprzednim podziale, kiedy region ten stanowił część regionu Wielkopolska i Śląsk wartość ta była wyższa i wynosiła 11,9 LU. Najwyższą obsadę krów mlecznych na 100 ha posiadają gospodarstwa w Regionie Centralnym (23,1 LU). (Aneks tabelaryczny, tabela 5a, poz. 5).

Mapa 17a. Obsada krów mlecznych na 100 ha UR (LU) w ujęciu regionalnym NTS1

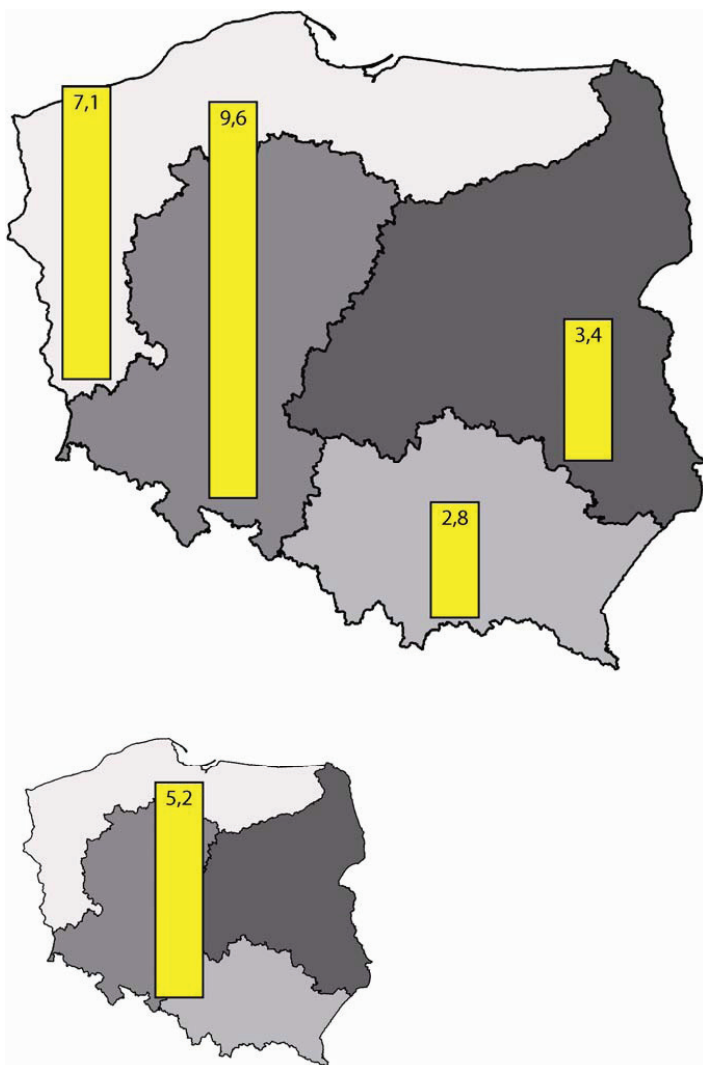
Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Pogłowie trzody chlewnej przedstawione w jednostkach przeliczeniowych LU jest najwyższe w regionie Wielkopolska i Śląsk (**Mapa 18**) i wynosi 9,6 LU średnio w gospodarstwie, natomiast w regionie Małopolska i Pogórze jest ponad 3-krotnie niższe i wynosi średnio 2,8 LU.

Udział gospodarstw nastawionych na chów zwierząt ziarnożernych w regionie Wielkopolska i Śląsk jest ponad 2-krotnie wyższy (z wyjątkiem Pomorza i Mazur) niż w pozostałych regionach (porównaj Mapa 2). (Aneks tabelaryczny, tabela 5, poz. 6).

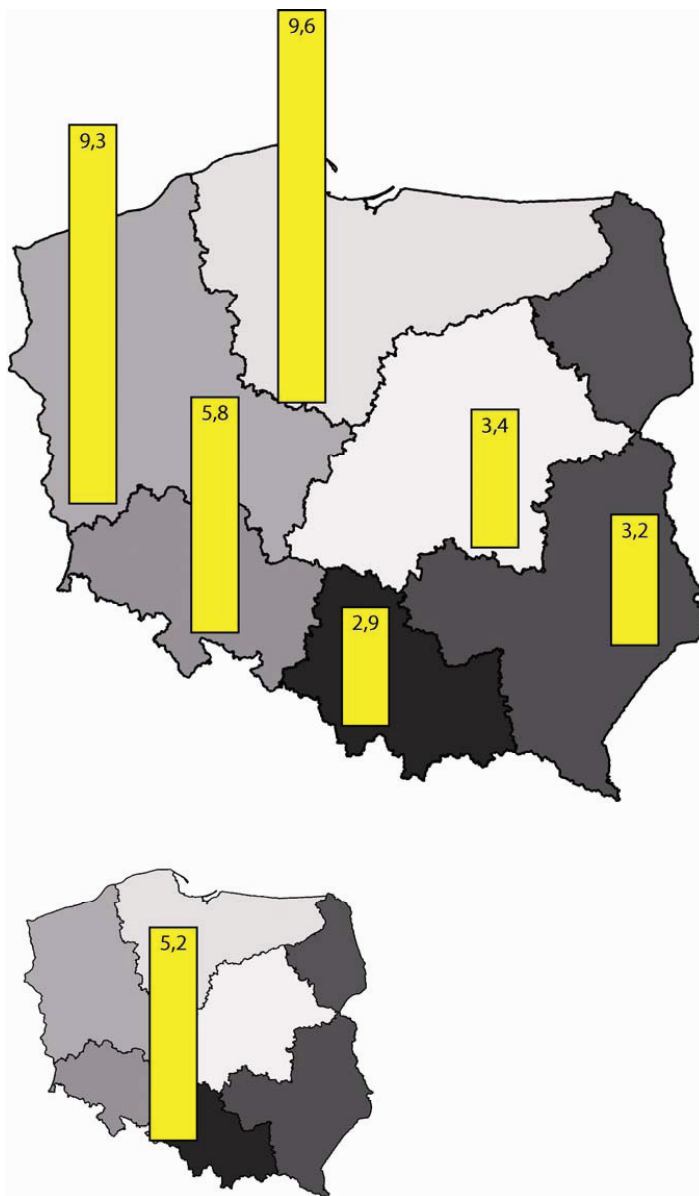
Mapa 18. Przeciętny stan pogłowia trzody chlewnej w gospodarstwie (LU) w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Według regionów NTS1 (**Mapa 18a**), pod względem wielkości stada trzody chlewnej dominują gospodarstwa Regionu Północnego - 9,6 LU. Najniższy stan pogłowia trzody występuje w Regionie Południowym, wynosi 2,9 LU. Relacje te układały się podobnie przy podziale na 4 regiony FADN (porównaj: Mapa 18). (Aneks tabelaryczny, tabela 5a, poz. 6).

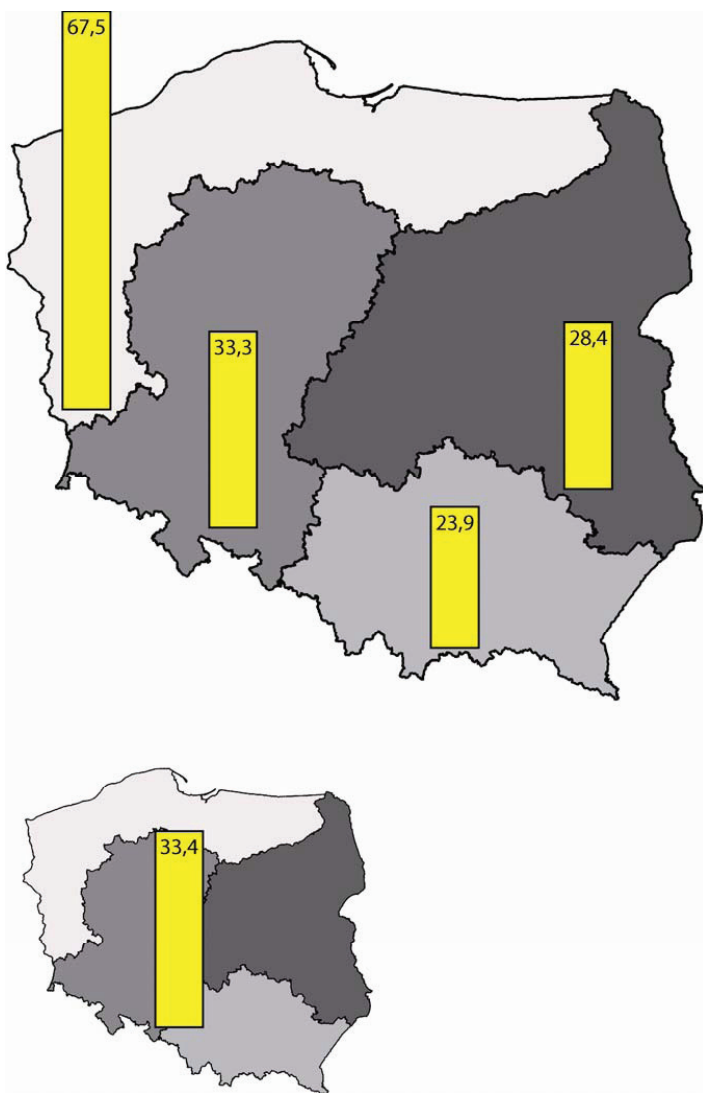
Mapa 18a. Przeciętny stan pogłowia trzody chlewnej w gospodarstwie (LU) w ujęciu regionalnym NTS1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

W wielkości średniego stada trzody chlewnej w gospodarstwie bezwzględnie przoduje region Pomorze i Mazury 67,5 LU - dwukrotnie przewyższa średnią w kraju. Najmniej liczebne stada posiadają gospodarstwa w regionie Małopolska i Pogórze, tylko 23,9 LU. (Aneks tabelaryczny, tabela 5, poz. 7).

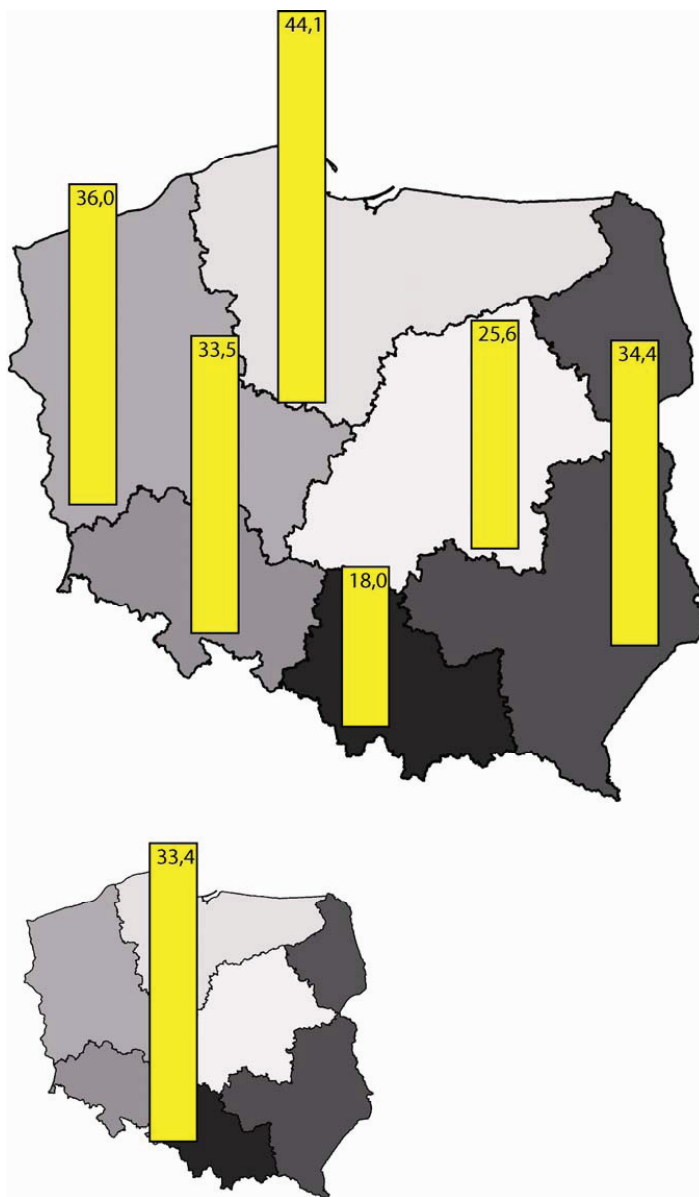
Mapa 19. Pogłowie trzody chlewnej w gospodarstwach specjalizujących się w tej działalności w LU w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Gospodarstwa specjalizujące się w chowie trzody chlewnej posiadają najliczniejsze stada w Regionie Północnym 44,1 LU. Najmniejszą liczebność trzody chlewnej wykazują gospodarstwa w Regionie Południowym - 18,0 LU. (Aneks tabelaryczny, tabela 5a, poz. 7).

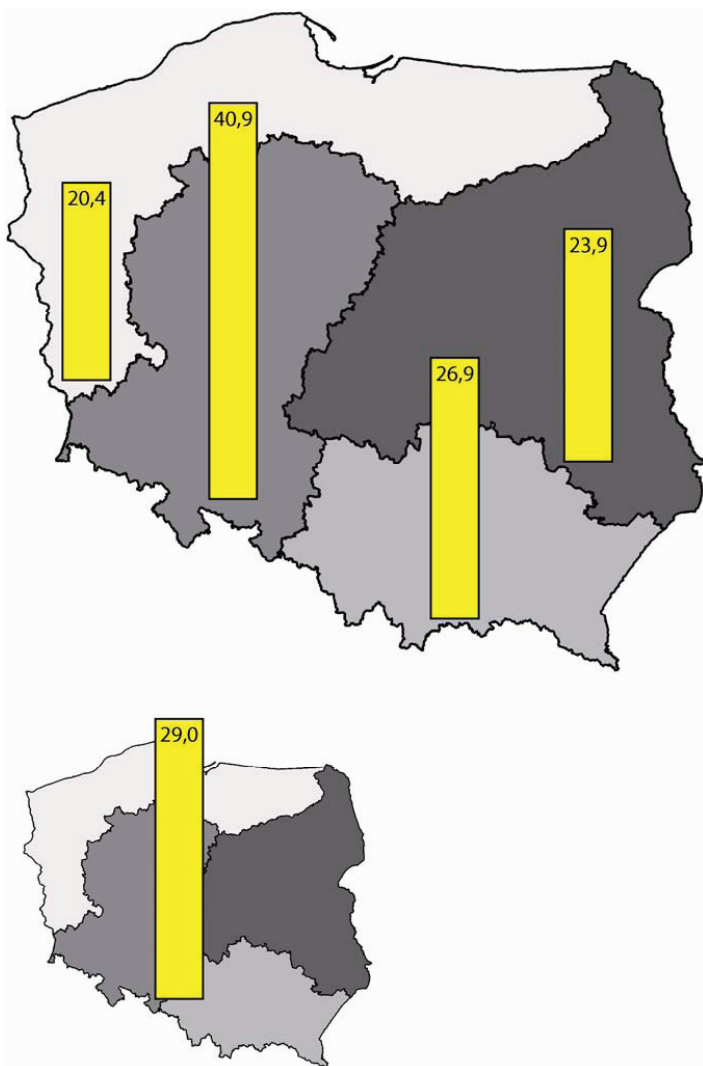
Mapa 19a. Pogłowie trzody chlewnej w gospodarstwach specjalizujących się w tej działalności w LU w ujęciu regionalnym NTS1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Obsada trzody chlewnej na 100 ha UR w regionie Wielkopolska i Śląsk jest prawie dwukrotnie wyższa w porównaniu z pozostałymi regionami (**Mapa 20**) i wynosi 40,9 LU. Pomimo stosunkowo wysokiego pogłowia trzody chlewnej w regionie Pomorze i Mazury (porównaj Mapa 19) występuje niska obsada (20,4 LU/100 ha). Wynika to z faktu, że w tym regionie występują gospodarstwa największe obszarowo i stosunkowo mało gospodarstw specjalizuje się w chowie trzody chlewnej. (Aneks tabelaryczny, tabela 5, poz.8).

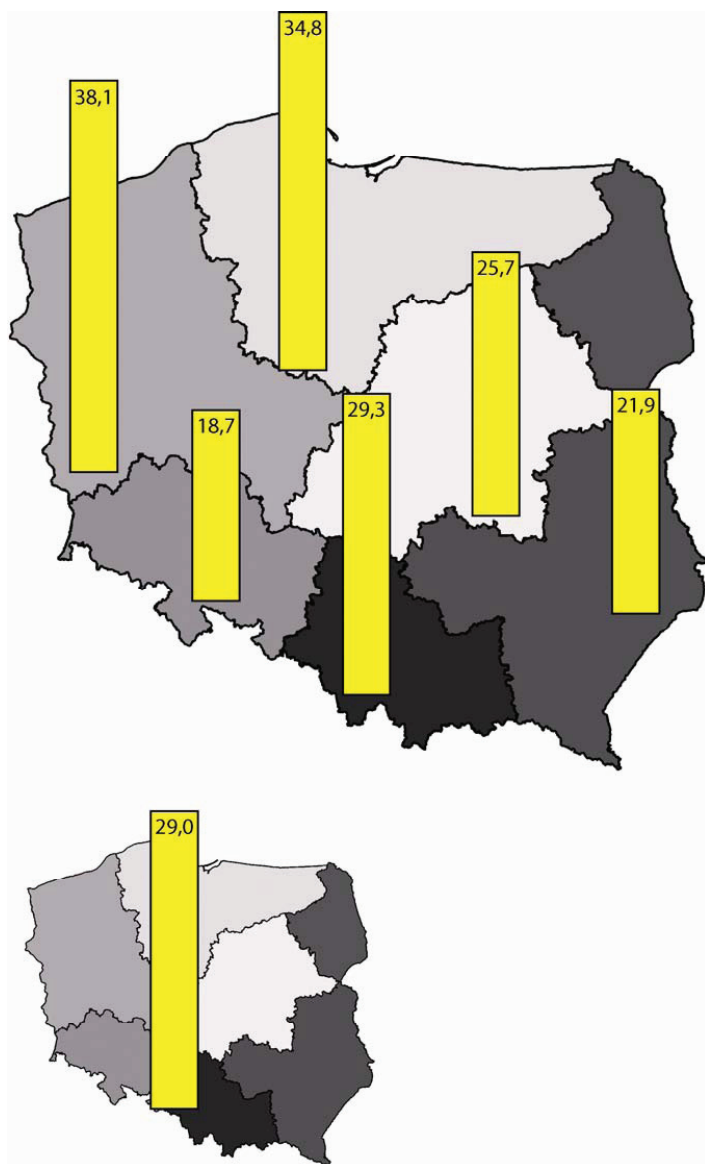
Mapa 20. Obsada trzody chlewnej w LU na 100 ha UR w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

W podziale regionalnym NTS 1 (**Mapa 20a**) Region Północno-Zachodni obejmujący województwa zachodniopomorskie, lubuskie i wielkopolskie posiada najwyższą obsadę trzody chlewnej na 100 ha - 38,1 LU. Natomiast Region Południowo-Zachodni, po odłączeniu województwa wielkopolskiego ma w tym ujęciu najniższą obsadę tych zwierząt (18,7 LU), co oznacza, że decydujący wpływ na ten wynik ma Wielkopolska (patrz: Mapa 20). Warto zauważyć również, że Region Północny i Północno-Zachodni posiadają zbliżoną obsadę trzody chlewnej. (Aneks tabelaryczny, tabela 5a, poz.8).

Mapa 20a. Obsada trzody chlewnej w LU na 100 ha UR w ujęciu regionalnym NTS1

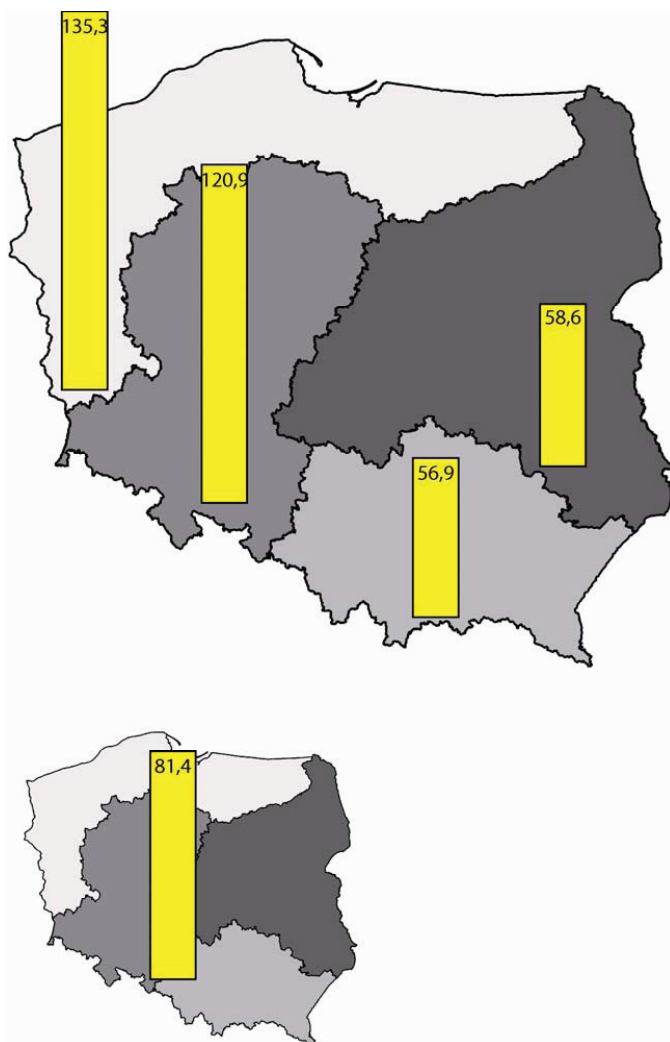

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

4. Koszty produkcji

W ujęciu regionalnym suma kosztów ogółem w przeliczeniu na gospodarstwo rolne, w dużym stopniu związana jest z wielkością ekonomiczną gospodarstw oraz wielkością obszarową⁵. Największe koszty ponoszą gospodarstwa na Pomorzu i Mazurach – 135,3 tys. zł, oraz gospodarstwa w regionie Wielkopolski i Śląska 120,9 tys. zł. Na drugim biegunie znajdują się gospodarstwa z regionu Mazowsze i Podlasie (58,6 tys. zł), oraz Małopolska i Pogórze (56,9 tys. zł) – **Mapa 21**. (Aneks tabelaryczny, tabela 6, poz.1).

Mapa 21. Koszty ogółem w tys. zł w przeliczeniu na gospodarstwo w ujęciu regionalnym FADN

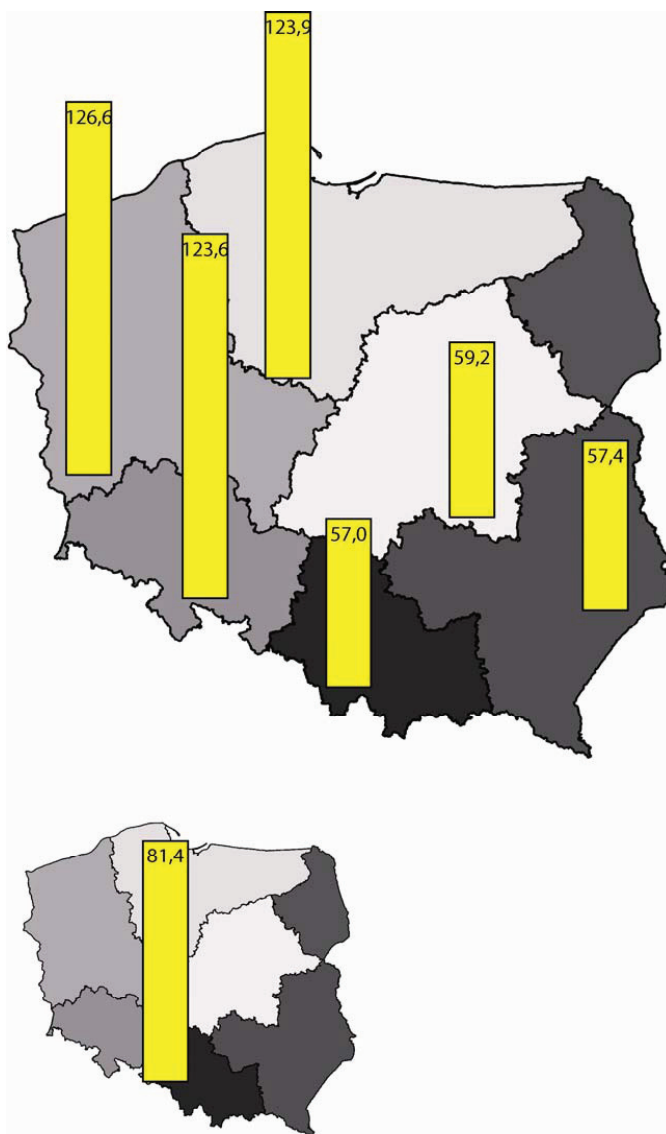

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

⁵ Przy czym wielkość ponoszonych kosztów w większym stopniu związana jest z wielkością obszarową niż z wielkością ekonomiczną (porównaj: Mapa 4 i 5).

Analogicznie jak przy poprzednim podziale regionalnym, gospodarstwa na podobnym obszarze, tu w Regionie Północno-Zachodnim ponoszą najwyższe koszty ogółem – 126,6 tys. zł (**Mapa 21a**). Przy czym województwa w Regionie Północnym tj. pomorskie i warmińsko-mazurskie mają wyraźnie niższe koszty niż poprzednio (patrz: Mapa 21). Najniższe koszty ogółem na gospodarstwo występują w Regionie Południowym – 57,0 tys. zł i są zbliżone do wartości przedstawionej na mapie 21. (Aneks tabelaryczny, tabela 6a, poz.1).

Mapa 21a. Koszty ogółem w tys. zł w przeliczeniu na gospodarstwo w ujęciu regionalnym NTS1

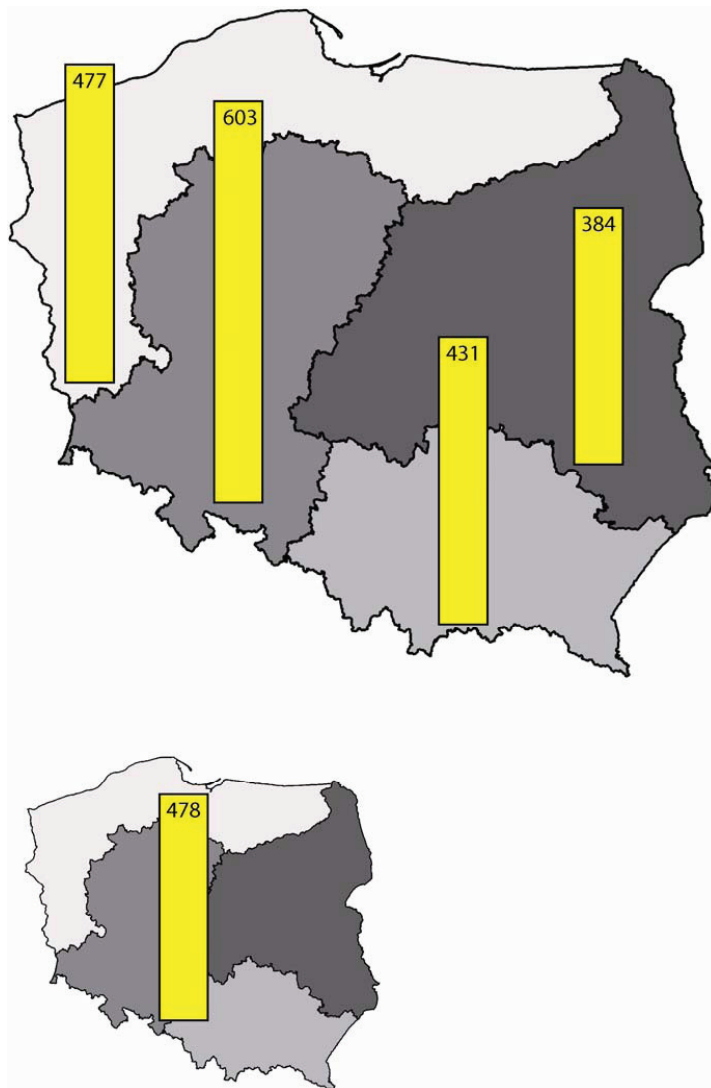

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Najwyższy poziom nawożenia mineralnego stosują gospodarstwa w Wielkopolsce i na Śląsku gdzie koszty nawożenia osiągają wartość 603 zł/ha (**Mapa 22**). Ten region, wyróżniający się pod względem kosztów nawożenia od dawna uważany jest za region o bardzo intensywnym rolnictwie. Najniższe koszty nawożenia ponoszone są w regionie Mazowsze i Podlasie i wynoszą 384 zł/ha. (Aneks tabelaryczny, tabela 6, poz. 2).

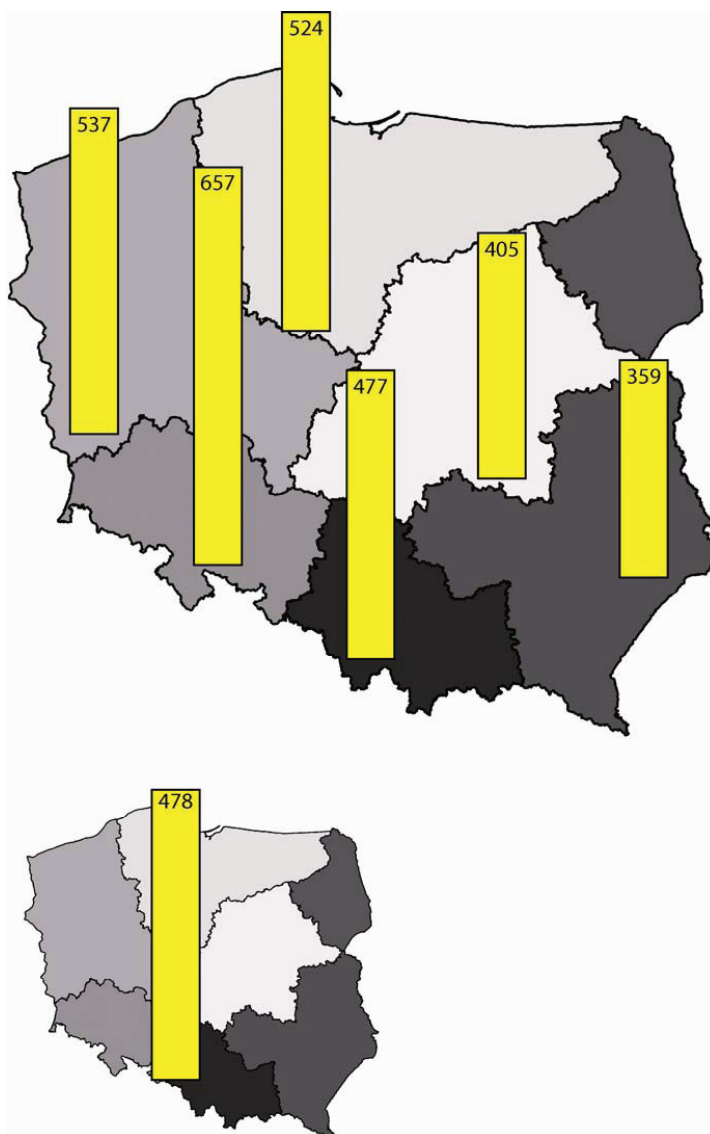
Mapa 22. Koszty nawożenia w zł/ha UR w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Najwyższe koszty nawożenia w przeliczeniu na hektar użytków rolnych występują w Regionie Południowo-Zachodnim - 657 zł (**Mapa 22a**), natomiast najniższe przypadają na gospodarstwa w Regionie Wschodnim - 359 zł. W pozostałych regionach wartość nawozów stosowanych w gospodarstwie na 1 ha użytków rolnych waha się w granicach od 405 do nieco ponad 500 zł. (Aneks tabelaryczny, tabela 6a, poz. 2).

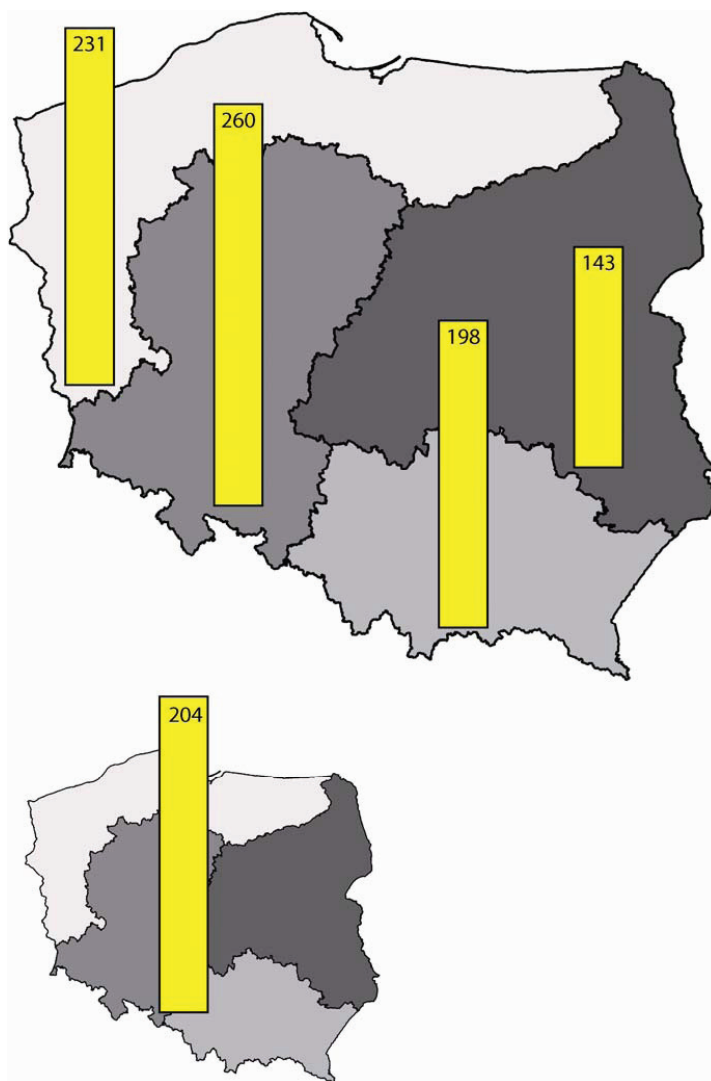
Mapa 22a. Koszty nawożenia w zł/ha UR w ujęciu regionalnym NTS1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Zużycie środków ochrony roślin (**Mapa 23**) kształtuje się na poziomie średniej krajowej, aż w trzech regionach i wynosi od ok. 200 do 260 zł/ha. Jedynie w regionie Mazowsze i Podlasie koszt środków ochrony roślin osiąga niższą wartość i wynosi średnio 143 zł na 1 ha użytków rolnych. Stosunkowo niskie zużycie środków ochrony roślin na Mazowszu i Podlasiu związane jest z faktem, że w tym regionie znaczna liczba gospodarstw nastawiona jest na chów zwierząt żywionych paszami objętościowymi, przy uprawie których zużywa się mniej środków ochrony roślin – porównaj Mapa 2. (Aneks tabelaryczny, tabela 6, poz.3).

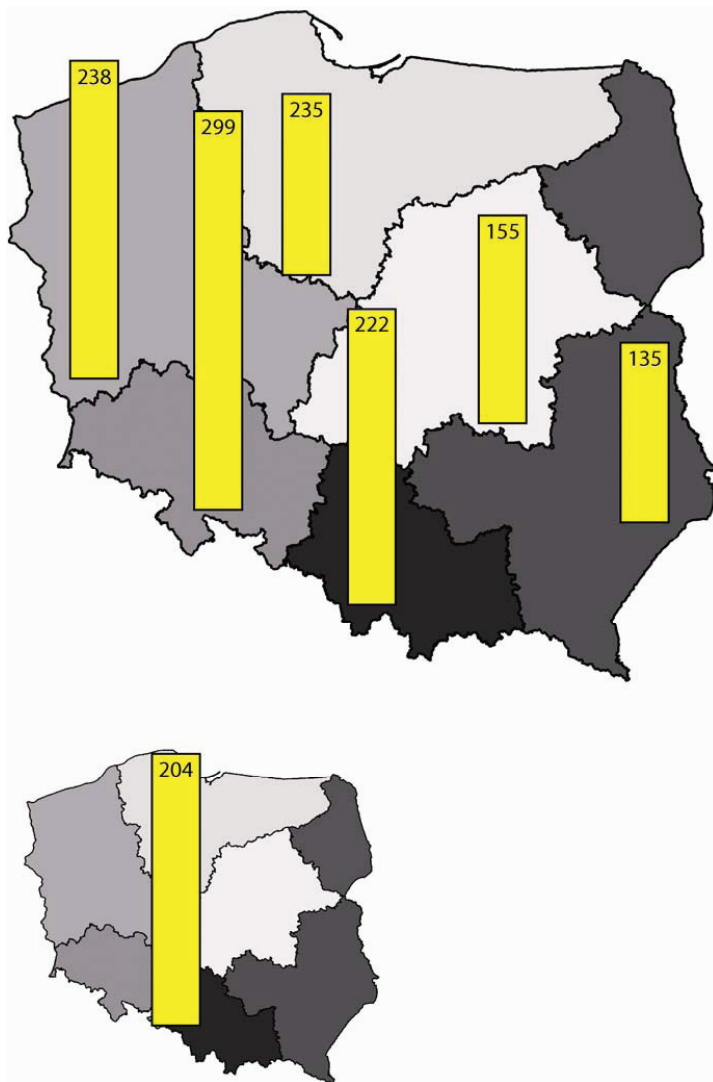
Mapa 23. Koszty środków ochrony roślin w zł/ha w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Gospodarstwa w Regionach Centralnym i Wschodnim, obejmujące Mazowsze i Podlasie zużywają najmniej środków ochrony roślin (**Mapa 23a**). W pozostałych zużycie środków ochrony roślin zbliżone jest do średniej krajowej (204 zł). Najwyższy koszt środków ochrony roślin występuje w regionie Południowo-Zachodnim i wynosi 299 zł/ha. (Aneks tabelaryczny, tabela 6a, poz. 3).

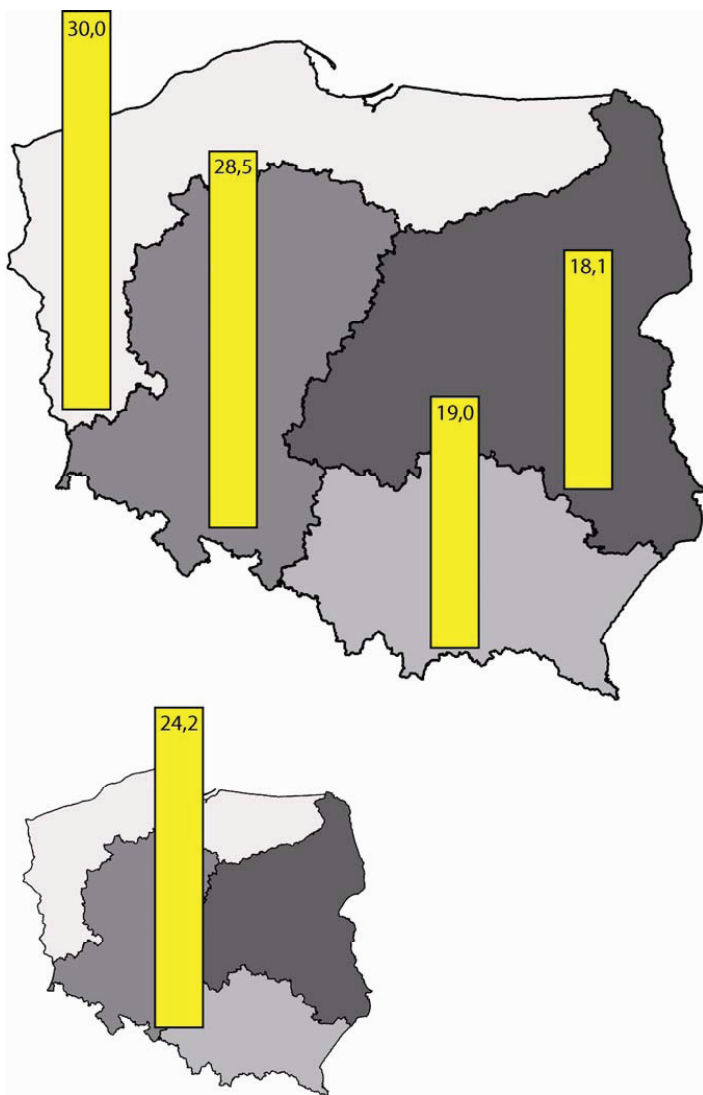
Mapa 23a. Koszty środków ochrony roślin w zł/ha w ujęciu regionalnym NTS1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Ważnym kosztem różniącym gospodarstwa w regionach FADN jest koszt wynagrodzeń pracowników najemnych. W Polsce północno-zachodniej, czyli w regionach Pomorze i Mazury oraz Wielkopolska i Śląsk, pracownicy najemni są lepiej opłacani – 30,0 i 28,5 tys. zł/AWU⁶ niż w regionach: Mazowsze i Podlasie oraz Małopolska i Pogórze, gdzie koszty wynagrodzenia są o ok. 30 % niższe i wynoszą 18 - 19 tys. zł/AWU (**Mapa 24**). (Aneks tabelaryczny, tabela 6, poz. 4).

Mapa 24. Koszt wynagrodzeń w przeliczeniu na pełnozatrudnionego pracownika najemnego (tys. zł/AWU) w ujęciu regionalnym FADN

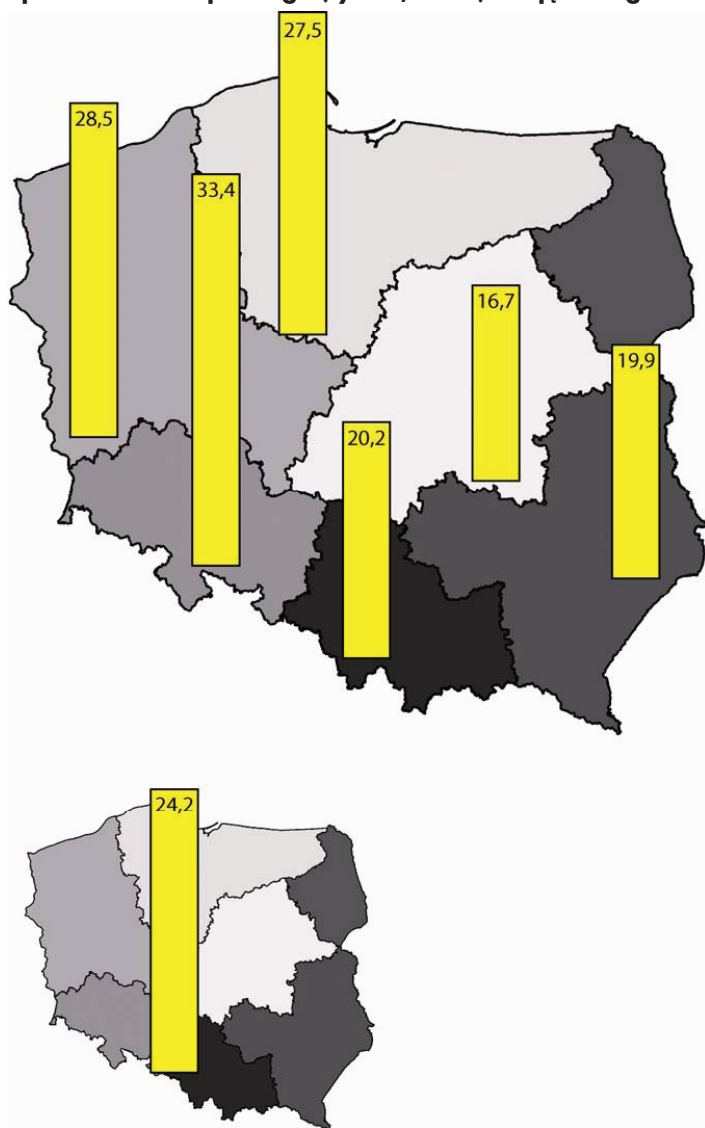

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

⁶ AWU – jednostka przeliczeniowa pracy (ang. Annual Work Unit).

Przy podziale Polski na 6 regionów NTS1, koszt wynagrodzeń pracowników najemnych jest najwyższy w Regionie Południowo-Zachodnim (33,4 tys. zł/AWU), a więc na Dolnym Śląsku. Nieco niższe (28,5 tys. zł/AWU) występują w Regionie Północno-Zachodnim obejmującym województwa: zachodniopomorskie, lubuskie i wielkopolskie. Niskie wynagrodzenia otrzymają pracownicy najemni w Regionie Centralnym (16,7 tys. zł/AWU) – **Mapa 24a.** (Aneks tabelaryczny, tabela 6a, poz. 4).

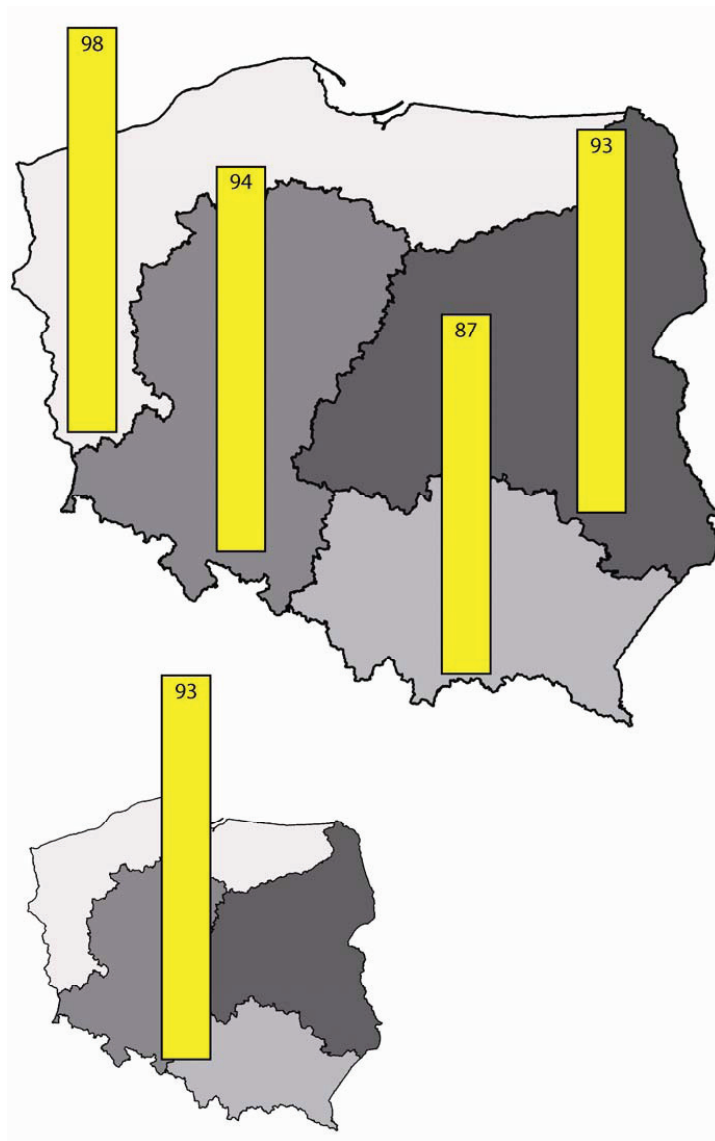
Mapa 24a. Koszt wynagrodzeń w przeliczeniu na pełnozatrudnionego pracownika najemnego (tys. zł/AWU) w ujęciu regionalnym NTS1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Koszt wytworzenia 100 zł produkcji jest miarą opłacalności produkcji. Najwyższy koszt wynoszący 98 zł wystąpił w regionie Pomorze i Mazury, charakteryzującym się przeciętnie największymi obszarowo gospodarstwami (porównaj Mapa 5). Najniższy koszt wytworzenia 100 zł produkcji odnotowano w regionie Małopolska i Pogórze - 87 zł, co związane jest ze znacznie wyższym zaangażowaniem nieopłaconej pracy w tym regionie. Średnio w kraju koszt wytworzenia 100 zł produkcji wynosi 93 zł (**Mapa 25**). (Aneks tabelaryczny, tabela 6, poz.5).

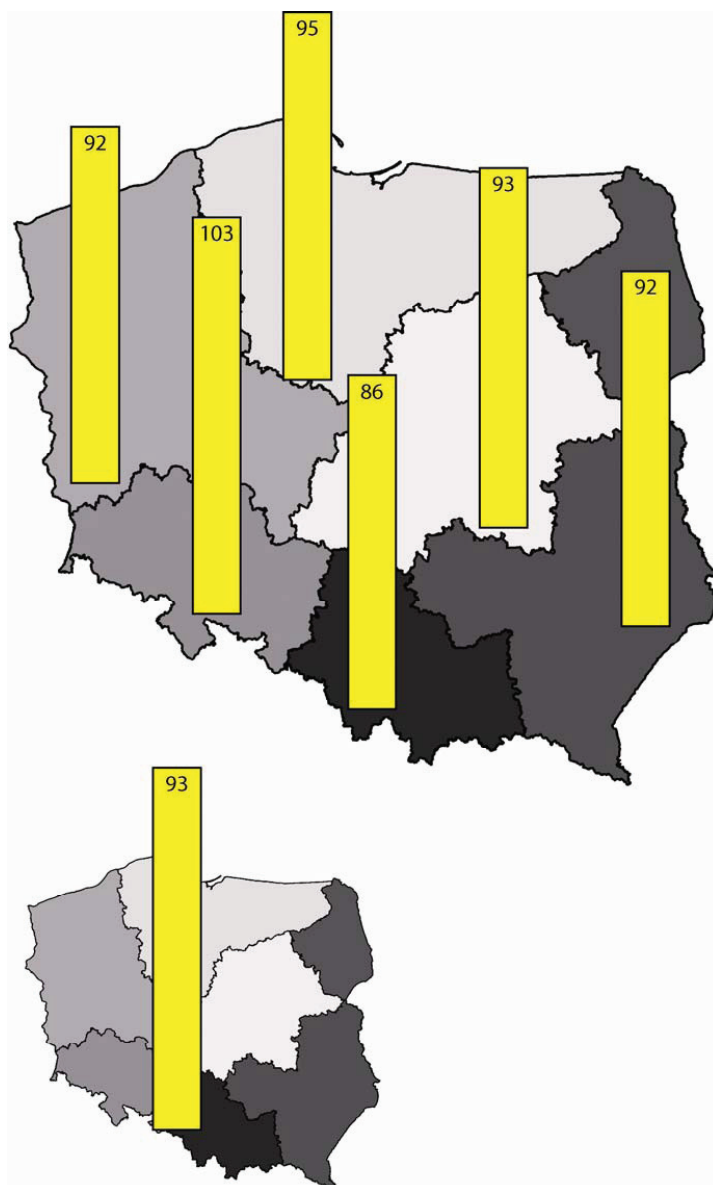
Mapa 25. Koszt wytworzenia 100 zł produkcji w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Z **Mapy 25a** wynika, że wytworzenie produkcji o wartości 100 zł wymaga kosztów od 86 zł w Regionie Południowym do 103 zł w Regionie Południowo-Zachodnim, co jest potwierdzeniem, że gospodarstwa charakteryzujące się przeciętnym większym obszarem UR ponoszą wyższe koszty wytworzenia 100 zł produkcji. (Aneks tabelaryczny, tabela 6a, poz. 5).

Mapa 25a. Koszt wytworzenia 100 zł produkcji w ujęciu regionalnym NTS1

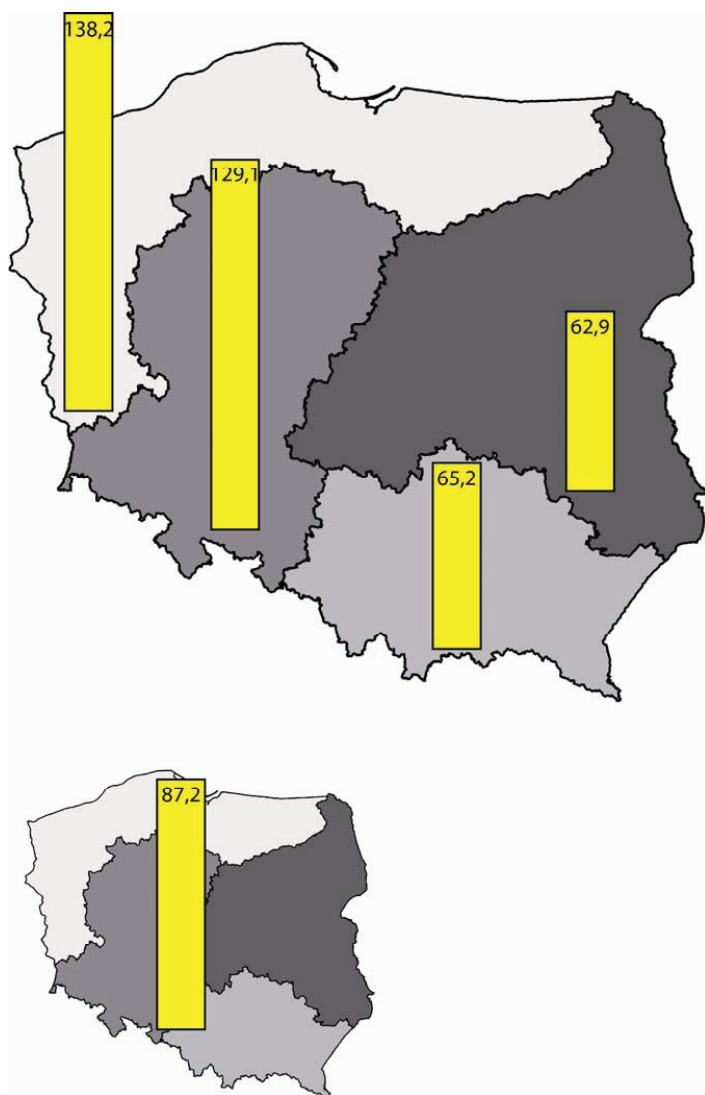
Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

5. Wyniki produkcyjne

Zróźnicowanie wartości produkcji jest odzwierciedleniem regionalnego zróźnicowania wielkości ekonomicznej i ponoszonych kosztów produkcji. Najwyższa wartość produkcji w przeliczeniu na gospodarstwo jest w regionie Pomorze i Mazury 138,2 tys. zł, na drugim miejscu plasuje się region Wielkopolska i Śląsk 129,1 tys. zł, następnie region Małopolska i Pogórze - 65,2 tys. zł. Najniższa wartość produkcji występuje w regionie Mazowsze i Podlasie (62,9 tys. zł) - **Mapa 26**. (Aneks tabelaryczny, tabela 7, poz.1).

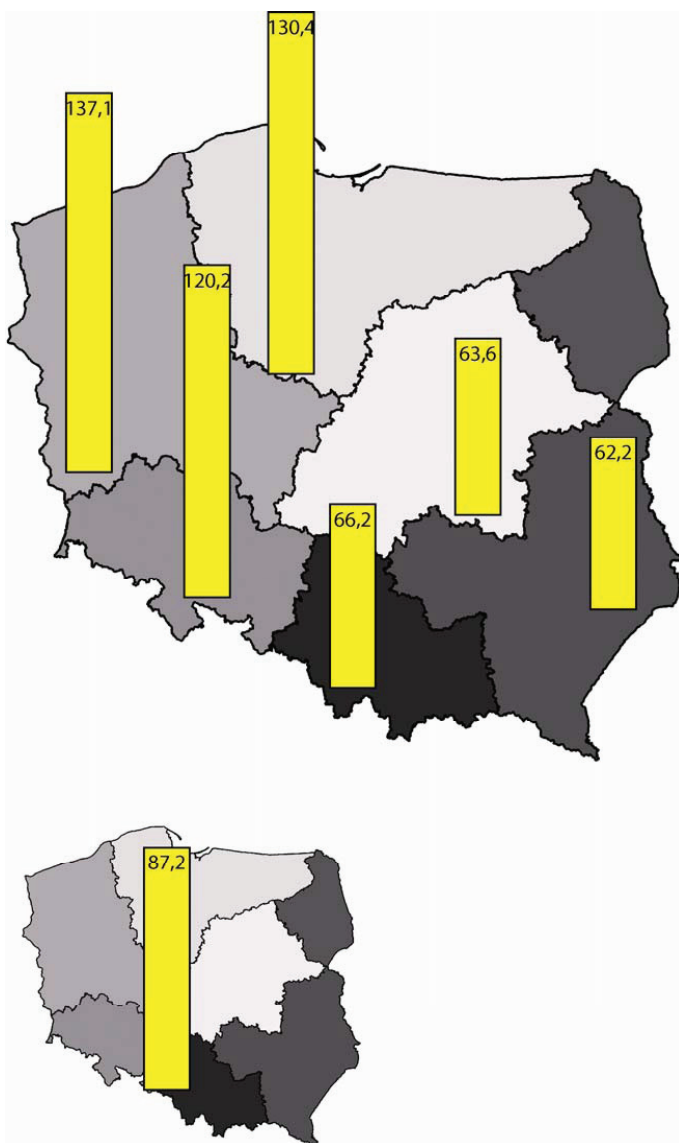
Mapa 26. Wartość produkcji ogółem w tys. zł na gospodarstwo w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN [w:] Wyniki standardowe za 2009 r.

Analizując wartość produkcji ogółem w strukturze regionalnej NTS1 (**Mapa 26a**) widoczny jest wyraźny podział na Polskę wschodnią (Region Południowy, Region Wschodni, Region Centralny) z produkcją o wartości nie większej niż 67 tys. zł średnio na gospodarstwo, oraz na Polskę zachodnią, w regionach NTS1 - północnym, północno-zachodnim i południowo-zachodnim, gdzie wartość produkcji waha się w granicach 120,2 tys. zł do 137,1 tys. zł. (Aneks tabelaryczny, tabela 7a, poz. 1).

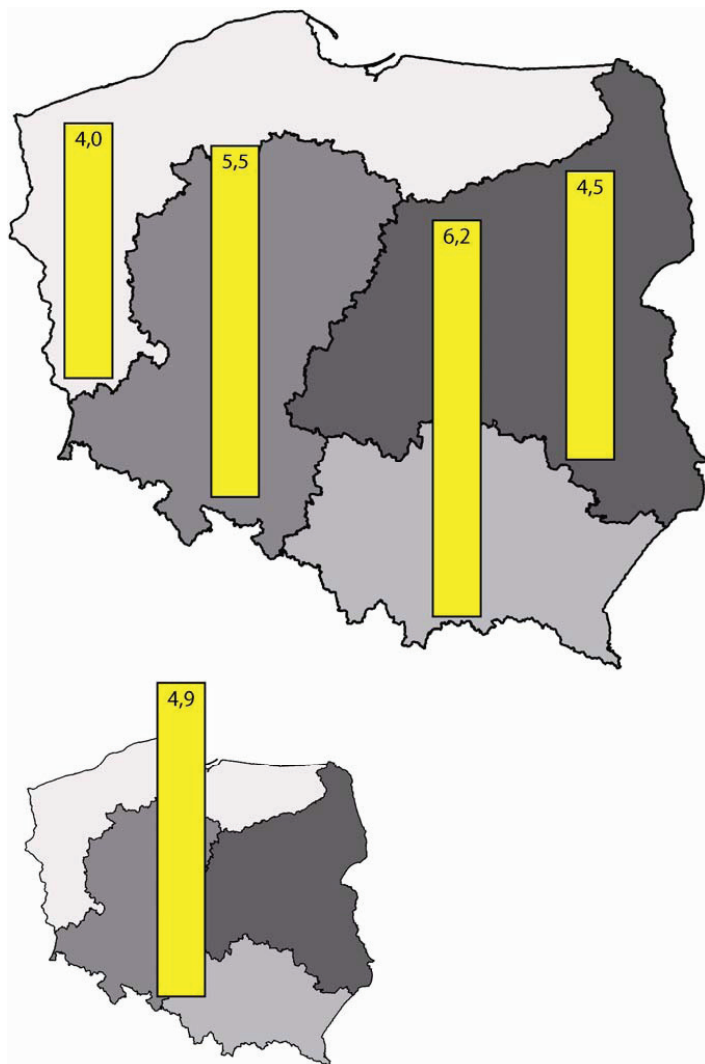
Mapa 26a. Wartość produkcji ogółem w tys. zł na gospodarstwo w ujęciu regionalnym NTS1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Produkcja ogółem na 1 ha powierzchni użytków rolnych (patrz: **Mapa 27**) określana mianem produktywności ziemi jest najwyższa w gospodarstwach regionu Małopolska i Pogórze (6,2 tys. zł/ha). Najniższą produktywnością ziemi charakteryzowały się gospodarstwa w regionie Pomorze i Mazury, co jest wynikiem tego, że w tym regionie na gospodarstwo przypada średnio 34,7 ha UR, gdy tymczasem w regionie Małopolska i Pogórze tylko 10,5 ha (porównaj: Mapa 5). (Aneks tabelaryczny, tabela 7, poz. 2).

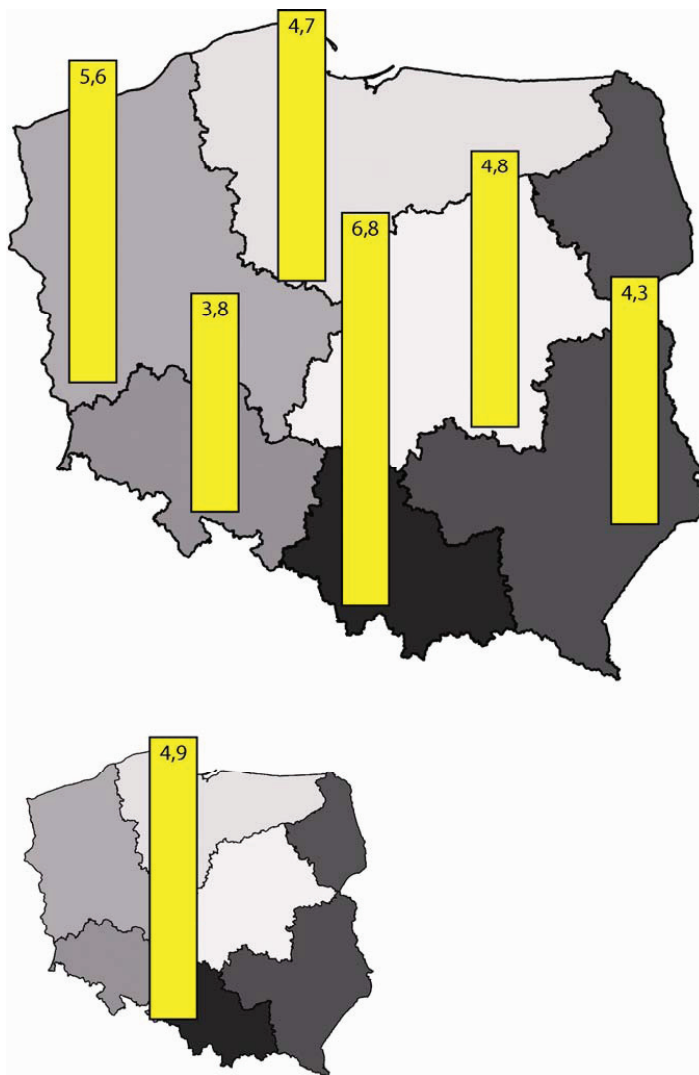
Mapa 27. Wartość produkcji ogółem w tys. zł/ha UR w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Przy podziale regionalnym NTS1 (**Mapa 27a**) Region Północno-Zachodni, który w poprzedniej 4-regionowej wersji posiadał niską produktywność, wchodząc w skład Regionu Pomorze i Mazury, tutaj charakteryzuje się wyższą produktywnością - 5,6 tys. zł/ha (porównaj Mapa 27). Natomiast najwyższa wartość produkcji ogółem przypadająca na 1 ha UR występuje w Regionie Południowym 6,8 tys. zł/ha UR. (Aneks tabelaryczny, tabela 7a, poz. 2).

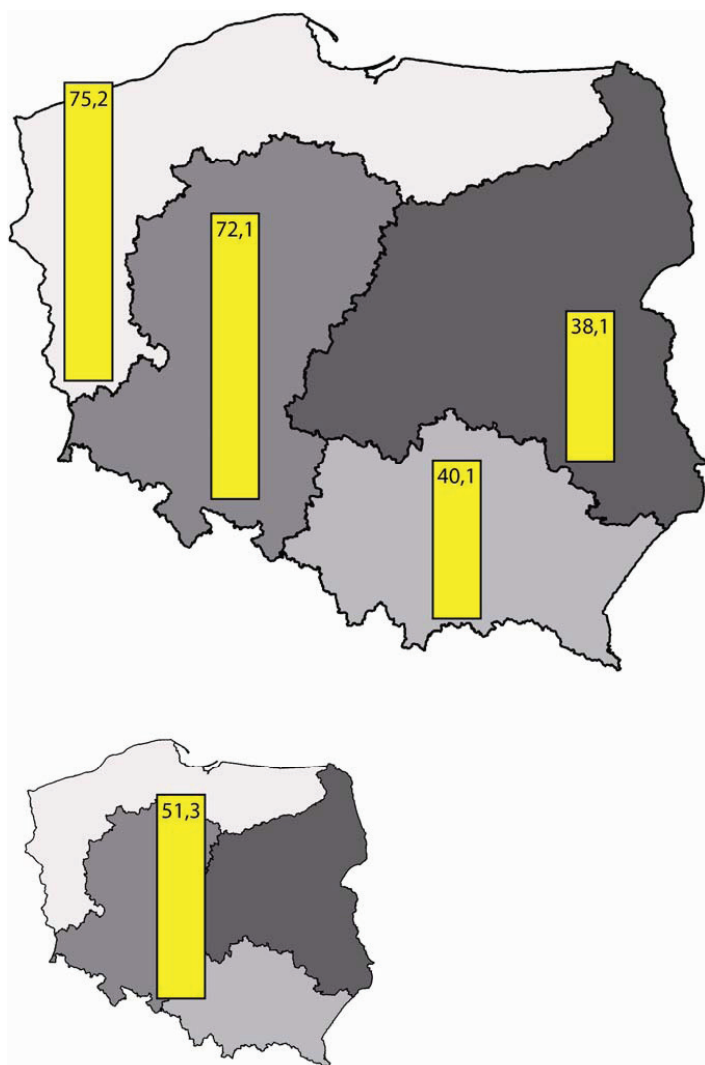
Mapa 27a. Wartość produkcji ogółem w tys. zł/ha UR w ujęciu regionalnym NTS1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Wydajność pracy wyrażona wartością produkcji przypadającą na osobę pełnozatrudnioną stanowi miarę gospodarowania przedsiębiorstwa. Najwyższą wydajnością pracy wśród regionów FADN charakteryzują się gospodarstwa na Pomorzu i Mazurach 75,2 tys. zł, następnie Wielkopolska i Śląsk 72,1 tys. zł/AWU. Dwa pozostałe regiony: Mazowsze i Podlasie oraz Małopolska i Pogórze charakteryzują się o blisko połowę niższą wydajnością pracy, która wynosi odpowiednio 38,1 tys. zł i 40,1 tys. zł/AWU. Głównie jest to skutek zróżnicowania obszarowego i wielkości ekonomicznej gospodarstw w tych regionach (**Mapa 28**). (Aneks tabelaryczny, tabela 7, poz. 3).

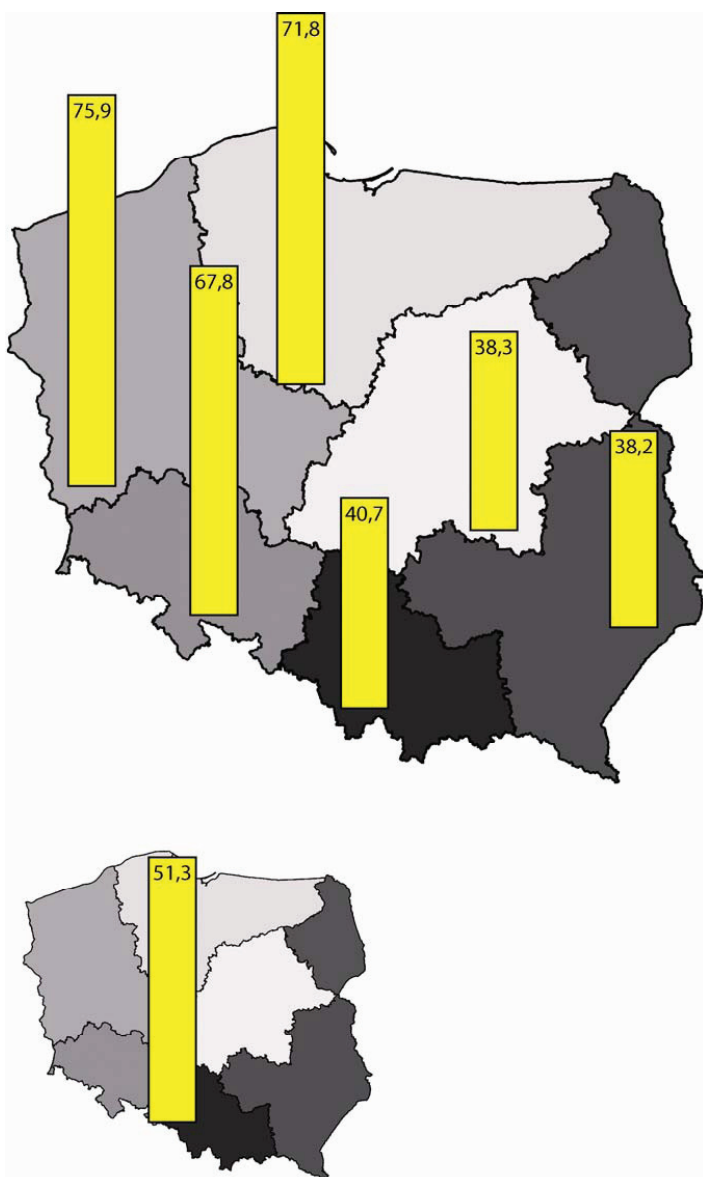
Mapa 28. Wartość produkcji ogółem na osobę pełnozatrudnioną w tys. zł/AWU w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

W ujęciu regionalnym NTS1 wysoką wydajnością pracy charakteryzują się gospodarstwa w regionach: Północno-Zachodnim i Północnym. Wartość produkcji przypadająca na 1 osobę pełnozatrudnioną wynosi ponad 70 tys. zł. W pozostałych regionach (z wyjątkiem Regionu Południowo-Zachodniego) jest prawie o połowę niższa od 38 do ok. 40 tys. zł/AWU - **Mapa 28a**. (Aneks tabelaryczny, tabela 7a, poz. 2).

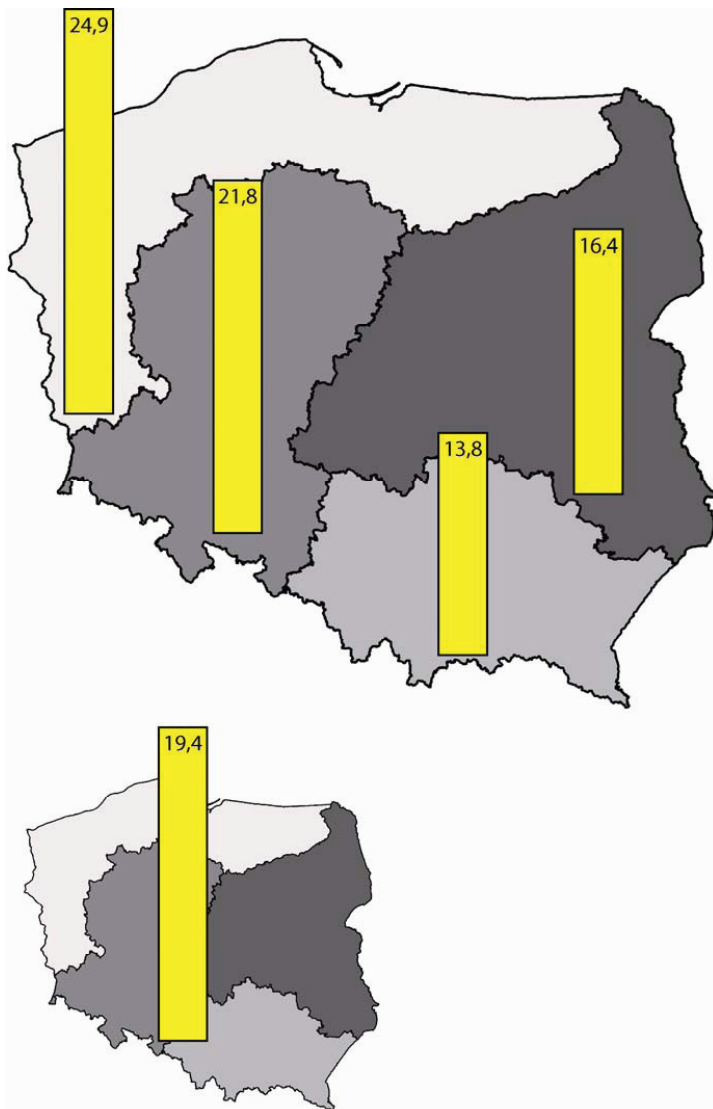
Mapa 28a. Wartość produkcji ogółem na osobę pełnozatrudnioną w tys. zł/AWU w ujęciu regionalnym NTS1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Udział zbóż w strukturze produkcji ogółem gospodarstwa rolnego wynosi przeciętnie 19,4%. W regionach, gdzie średnia powierzchnia gospodarstwa jest większa tj. Pomorze i Mazury oraz Wielkopolska i Śląsk udział zbóż jest większy i wynosi odpowiednio ok. 25 i 22%, natomiast w regionie Małopolska i Pogórze gdzie występuje mniej gospodarstw specjalizujących się w uprawach polowych, ten udział wynosi tylko 13,8% (patrz **Mapa 29**). (Aneks tabelaryczny, tabela 7, poz. 4).

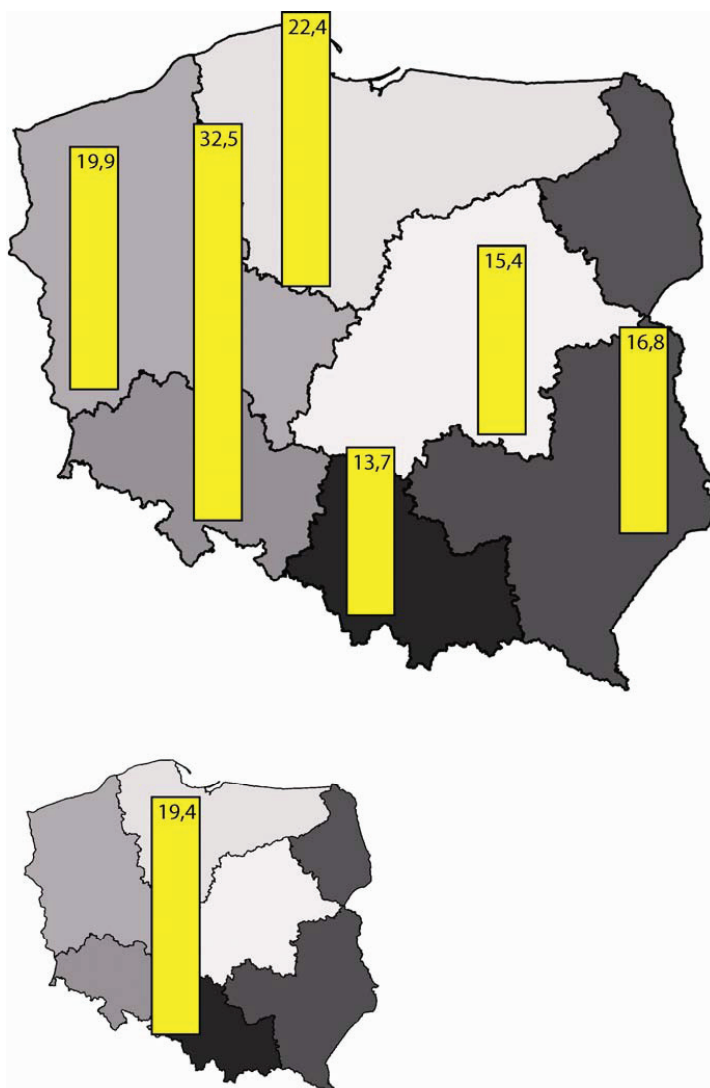
Mapa 29. Udział zbóż w produkcji ogółem w procentach w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Podział NTS 1 wyodrębnił Region Południowo-Zachodni o stosunkowo wysokim udziale procentowym zbóż w produkcji ogółem – 32,5 %. W tym ujęciu regionalnym można więc bardziej szczegółowo ocenić sytuację gospodarstw objętych obserwacją FADN (**Mapa 29a**). (Aneks tabelaryczny, tabela 7a, poz. 4).

Mapa 29a. Udział zbóż w produkcji ogółem w procentach w ujęciu regionalnym NTS1

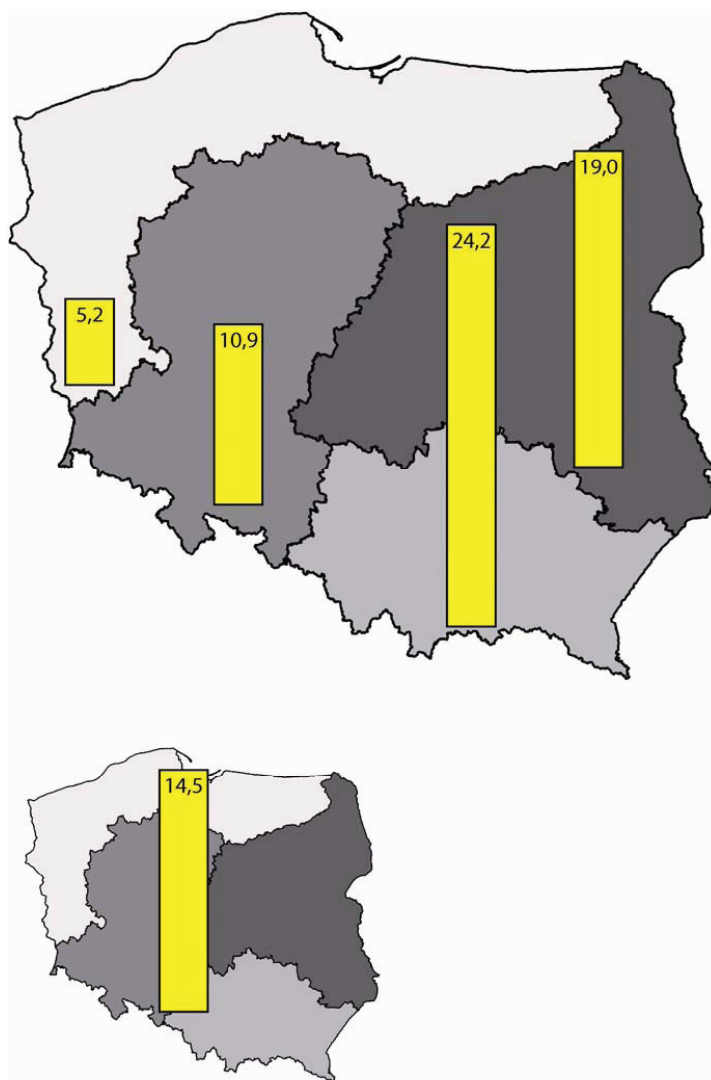

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Dużą różnicę między regionami wykazuje udział produkcji warzyw, kwiatów i owoców w produkcji ogółem (**Mapa 30**). W regionie Małopolski i Pogórza stanowi on ponad 24% produkcji ogólnej, podczas gdy w regionie Pomorze i Mazury udział ten wynosi niewiele ponad 5%. W ujęciu ogólnym dla całej Polski udział tych produktów to 14,5%. (Aneks tabelaryczny, tabela 7, poz. 5).

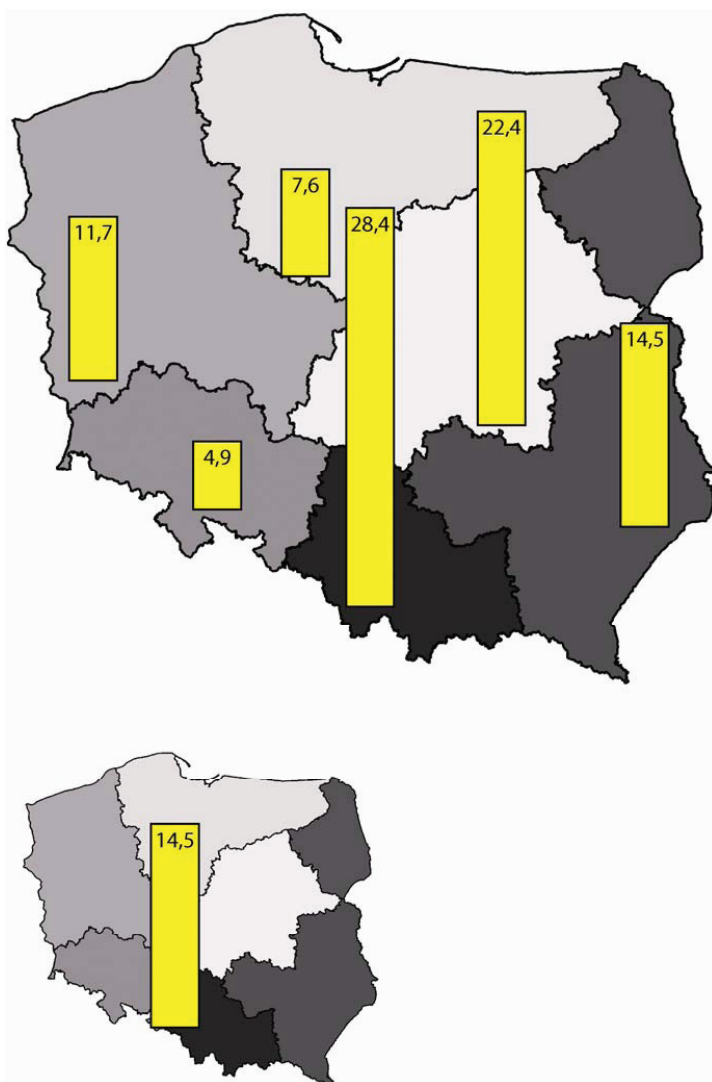
Mapa 30. Udział produkcji warzyw, kwiatów i owoców w produkcji ogółem w procentach średnio na gospodarstwo w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Przy podziale na sześć regionów (**Mapa 30a**) wyróżnia się Region Południowy, a więc województwa śląskie i małopolskie, gdzie produkcja ogrodnicza stanowi 28,4 % ogólnej produkcji w tym regionie. Najniższy udział produktów ogrodniczych w produkcji ogółem występuje w Regionie Południowo-Zachodnim, w województwach dolnośląskim i opolskim tylko 4,9 %. Warto zauważyć, że przy podziale na 4 regiony obliczono dla tych województw ponad 2-krotnie wyższy udział. Na taki wynik niewątpliwie wpłynęło województwo wielkopolskie, należące w podziale NTS1 do Regionu Północno-Zachodniego. (Aneks tabelaryczny, tabela 7a, poz. 5).

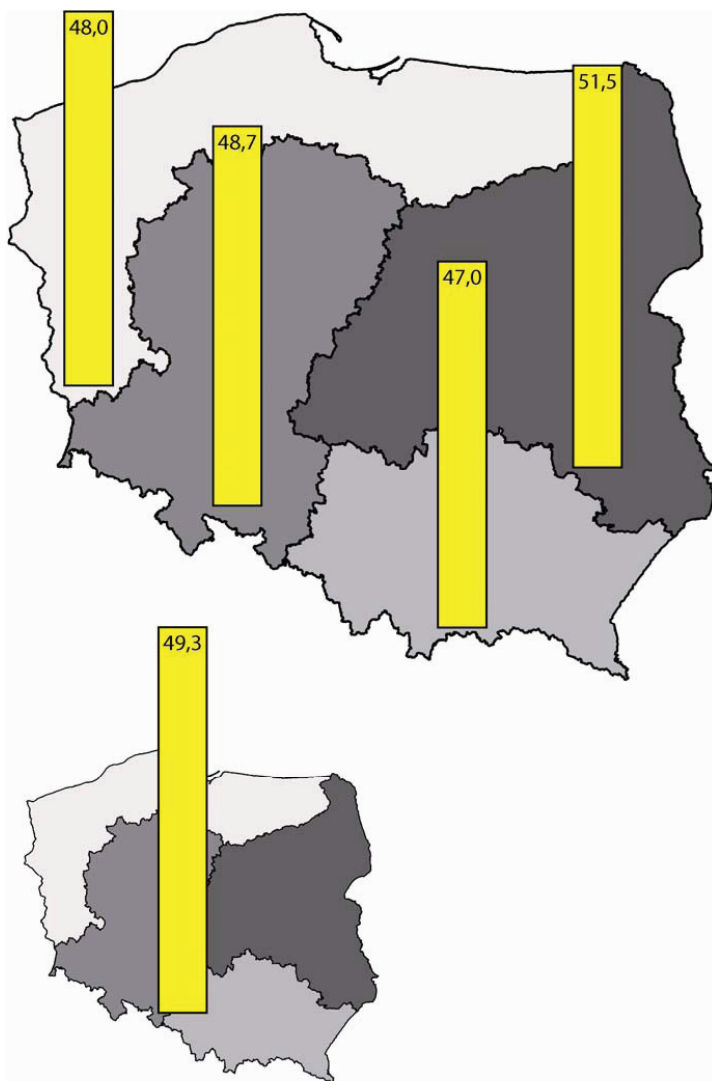
Mapa 30a. Udział produkcji warzyw, kwiatów i owoców w produkcji ogółem w procentach średnio na gospodarstwo w ujęciu regionalnym NTS1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Udział produkcji zwierzęcej w strukturze produkcji ogółem (**Mapa 31**) we wszystkich regionach waha się w granicach wartości 47,0 - 51,5 %. Najniższą wartość osiąga w regionie Małopolska i Pogórze, a najwyższą na Mazowszu i Podlasiu, gdzie dominują gospodarstwa specjalizujące się w chowie krów mlecznych i zwierząt żywionych w systemie wypasowym (porównaj Mapa 2). (Aneks tabelaryczny, tabela 7, poz. 6).

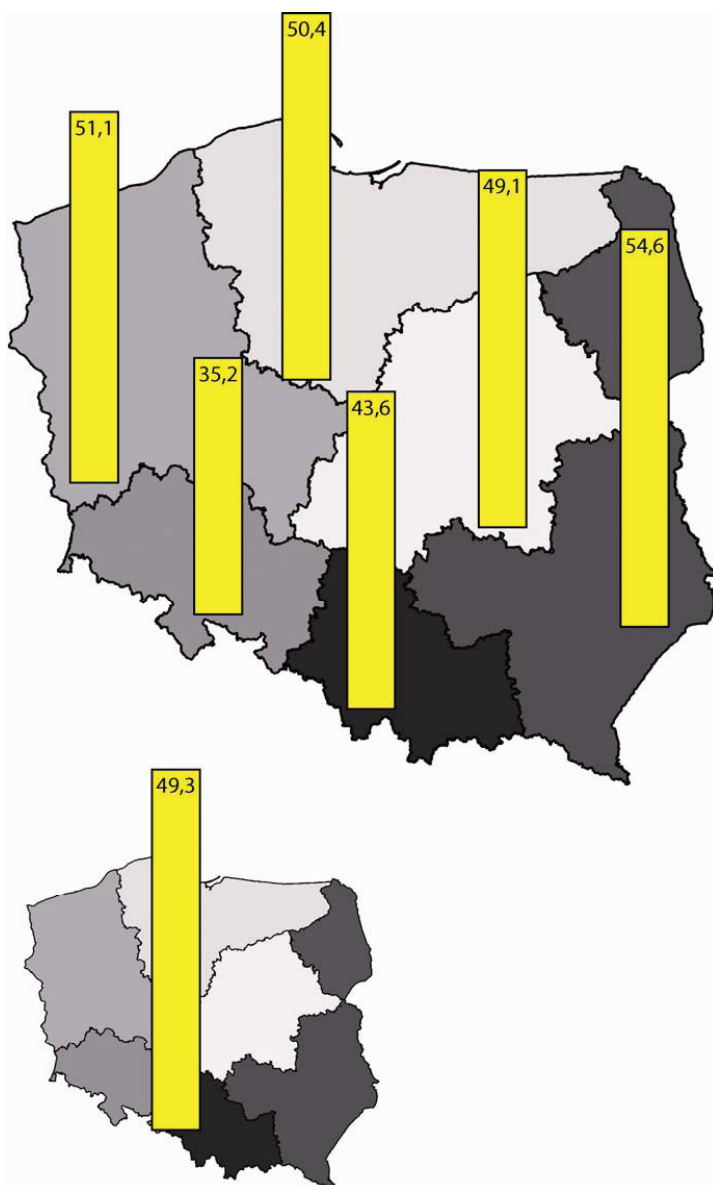
Mapa 31. Udział produkcji zwierzęcej w produkcji ogółem w procentach w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Struktura regionalna NTS1 (**Mapa 31a**) bardziej uwidacznia, które z regionów wyspecjalizowały się w produkcji zwierzęcej. Do nich należą: Region Północno-Zachodni – 51,1 % oraz Region Wschodni – 54,6 %. Natomiast Region Południowo-Zachodni wyróżnia się najniższym udziałem produkcji zwierzęcej w produkcji ogółem – 35,2 %. (Aneks tabelaryczny, tabela 7a, poz. 6).

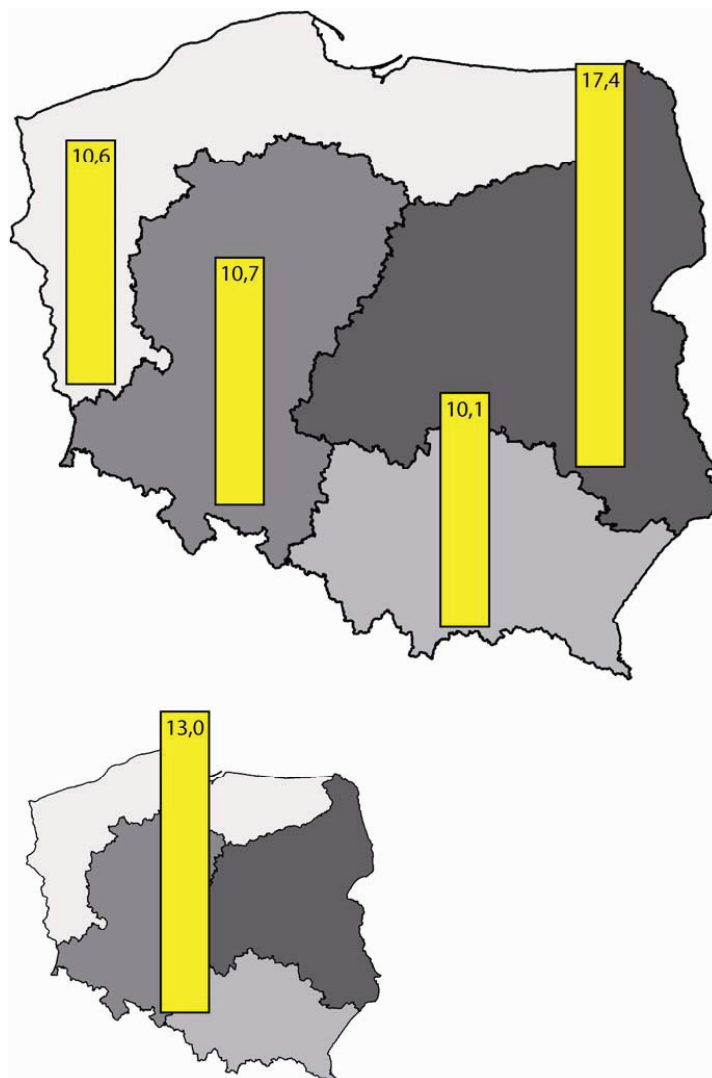
Mapa 31a. Udział produkcji zwierzęcej w produkcji ogółem w procentach w ujęciu regionalnym NTS1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Przeciętny udział mleka krowiego w produkcji ogółem na gospodarstwo wynosi 13,0 %. Gospodarstwa na Mazowszu i Podlasiu przodują w produkcji mleka krowiego i udział ten wynosi 17,4%. Dużo niższy poziom produkcji mleka i dość wyrównany występuje w pozostałych regionach Polski ok. 10 % (**Mapa 32**). (Aneks tabelaryczny, tabela 7, poz. 7).

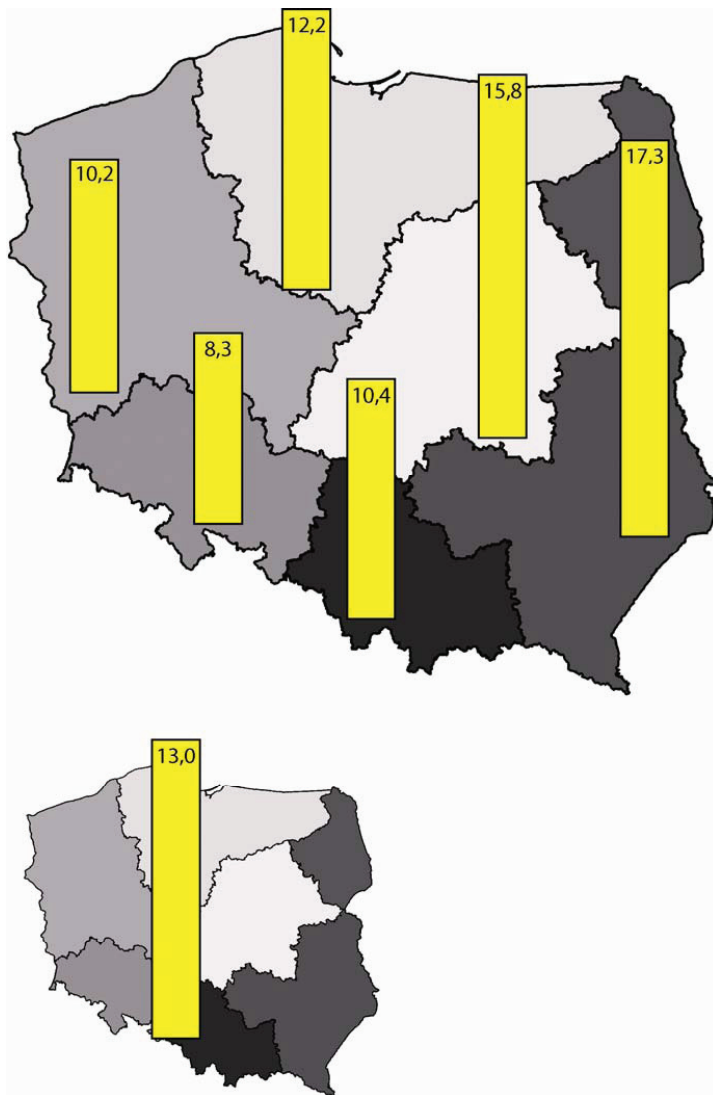
Mapa 32. Udział mleka krowiego w produkcji ogółem w procentach w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

W gospodarstwach w Regionie Wschodnim i Centralnym, w porównaniu z innymi regionami, produkcja mleka osiąga najwyższą wartość - odpowiednio 17,3 i 15,8 %. Najmniejszy udział produkcji mleka w produkcji ogółem występuje w Regionie Południowo-Zachodnim i wynosi 8,3 %. (Aneks tabelaryczny, tabela 7a, poz. 7).

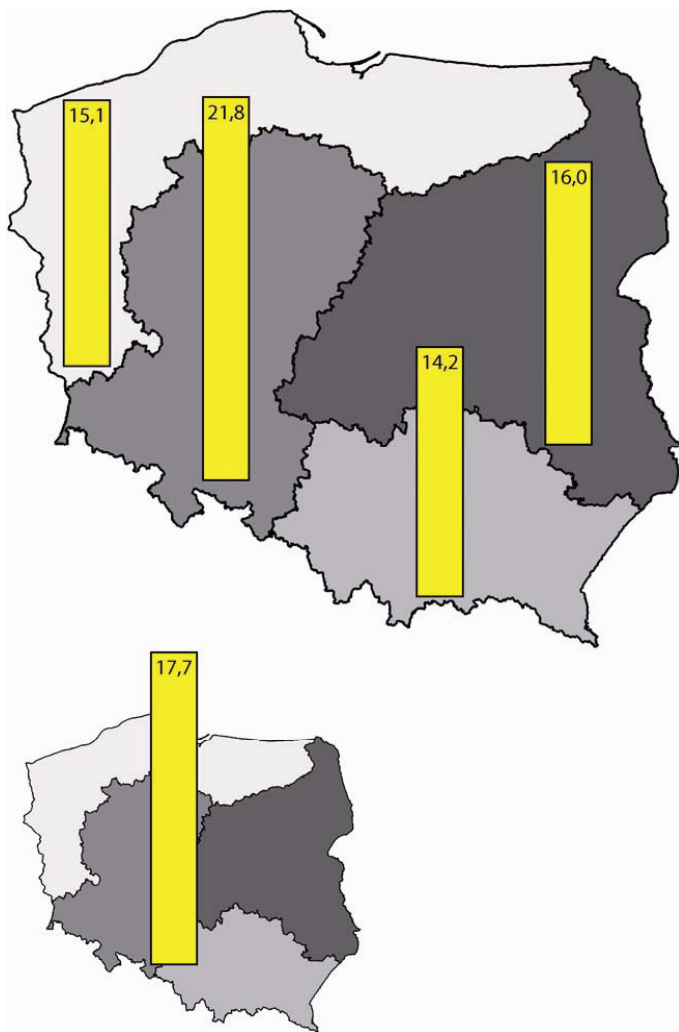
Mapa 32a. Udział mleka krowiego w produkcji ogółem w procentach w ujęciu regionalnym NTS1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Żywiec wieprzowy zajmuje najwyższą pozycję w regionie Wielkopolska i Śląsk i stanowi 21,8 % ogółu produkcji średnio w gospodarstwie. Udział żywca wieprzowego w produkcji ogółem jest najniższy w regionie Małopolska i Pogórze i wynosi 14,2 % (**Mapa 33**). (Aneks tabelaryczny, tabela 7, poz. 8).

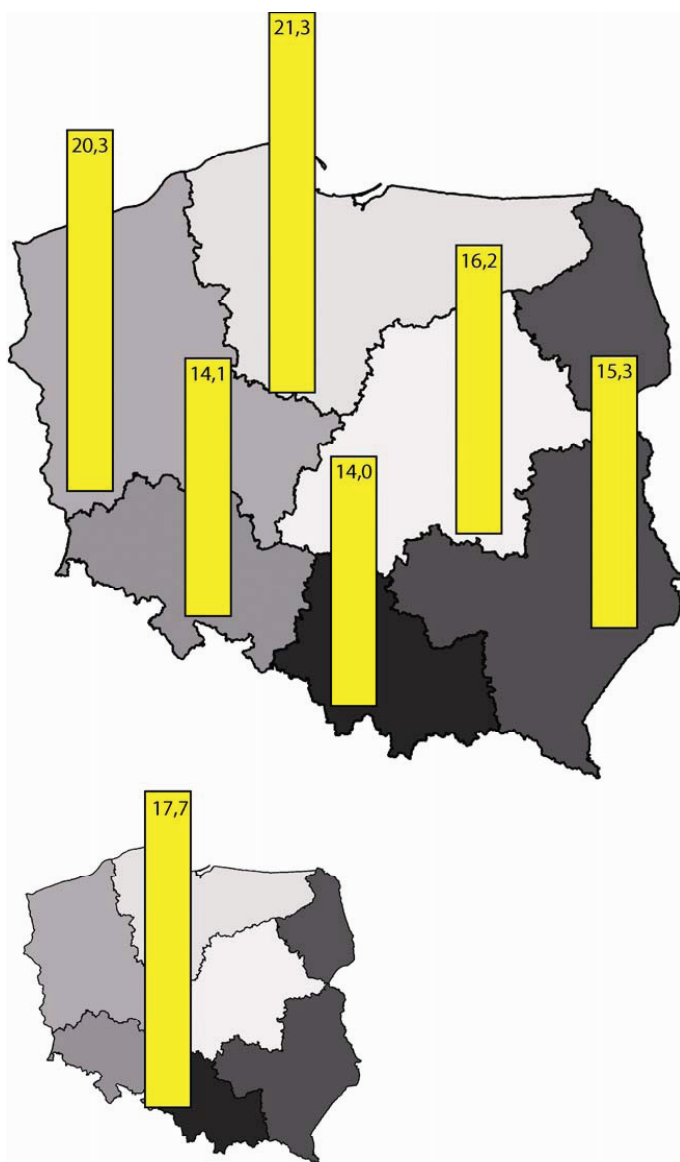
Mapa 33. Udział żywca wieprzowego w produkcji ogółem w procentach średnio na gospodarstwo w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Żywiec wieprzowy jest produkowany przede wszystkim w regionach Północno-Zachodnim i Północnym, stanowi tam ok. 20 % ogólnej produkcji. Na południu Polski w regionach Południowym i Południowo-Zachodnim, produkcja żywca wieprzowego zajmuje tylko ok. 14 % ogółu produkcji w gospodarstwie. Podział regionalny NTS (**Mapa 33a**) nieco zmienia rozkład udziału żywca wieprzowego w produkcji ogółem (porównaj Mapa 33) – Region Południowo-Zachodni w tym układzie posiada tylko 14,1% żywca wieprzowego, gdy w układzie FADN Wielkopolska i Śląsk – 21,8 %. (Aneks tabelaryczny, tabela 7a, poz. 8).

Mapa 33a. Udział żywca wieprzowego w produkcji ogółem w procentach średnio na gospodarstwo w ujęciu regionalnym NTS1

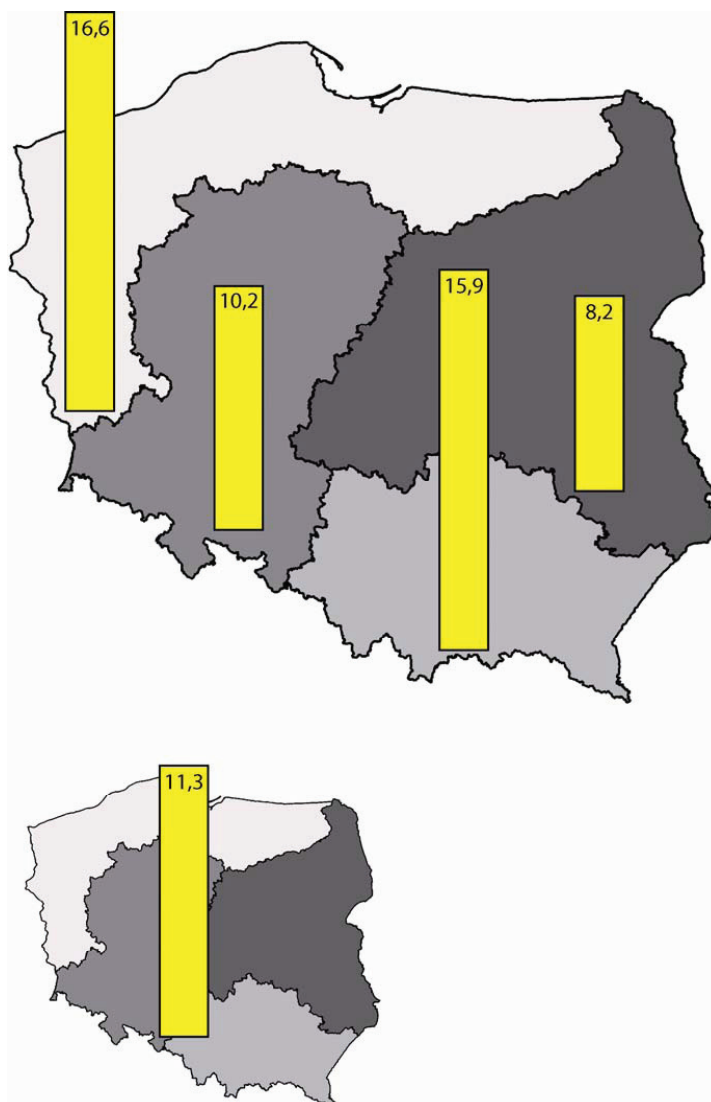

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Duże różnice występują w zakresie udziału produktów drobiarskich w produkcji ogółem. Tutaj największy udział tych produktów wykazuje region Pomorze i Mazury - 16,6 %, najmniejszy zaś Mazowsze i Podlasie, jedynie 8,2% (**Mapa 34**). Wyższy od przeciętnego jest także udział tych produktów w regionie Małopolska i Pogórze. (Aneks tabelaryczny, tabela 7, poz. 9).

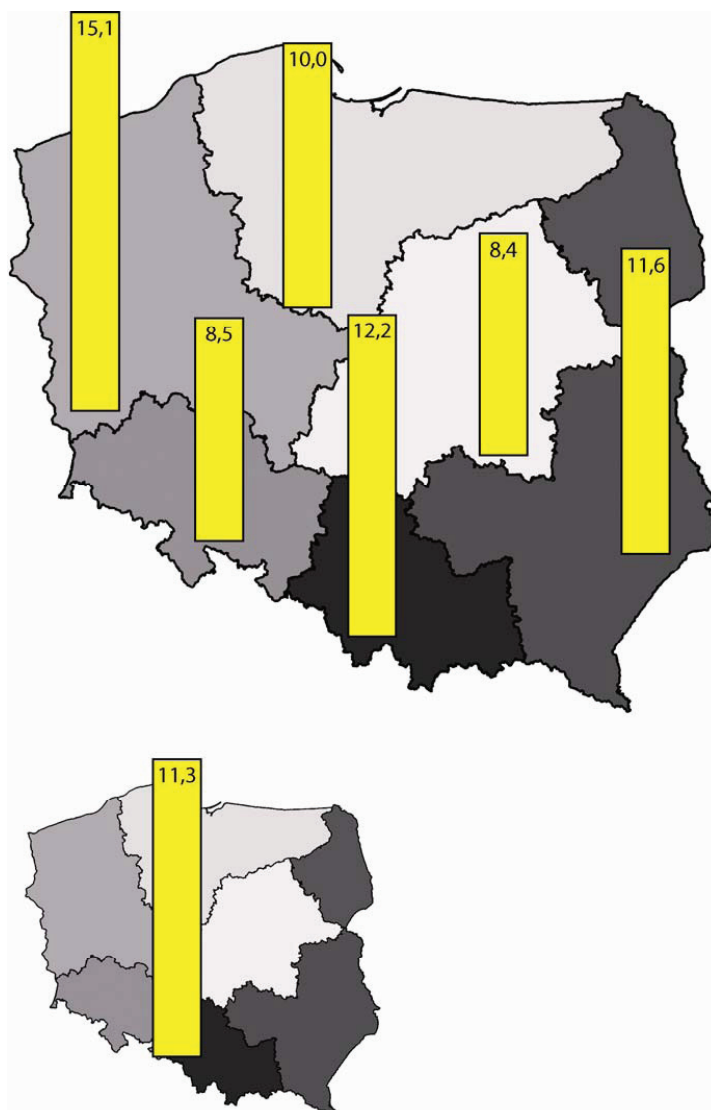
Mapa 34. Udział produktów drobiarskich w produkcji ogółem w procentach w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Produkty drobiarskie mają średnio ok. 11% udziału w produkcji ogółem. W produkcji drobiu przodują województwa: zachodniopomorskie, lubuskie, wielkopolskie, a więc Region Północno-Zachodni - 15,1% (**Mapa 34a**). W województwie dolnośląskim i opolskim w Regionie Południowo-Zachodnim jest najmniejszy udział produkcji drobiarskiej w produkcji ogółem - 8,5%. Warto zauważyć, że Region Wschodni ma wyższy udział produkcji drobiarskiej - 11,6%, natomiast Region Centralny nieco niższy - 8,4%. (Aneks tabelaryczny, tabela 7a, poz. 9).

Mapa 34a. Udział produktów drobiarskich w produkcji ogółem w ujęciu regionalnym NTS1

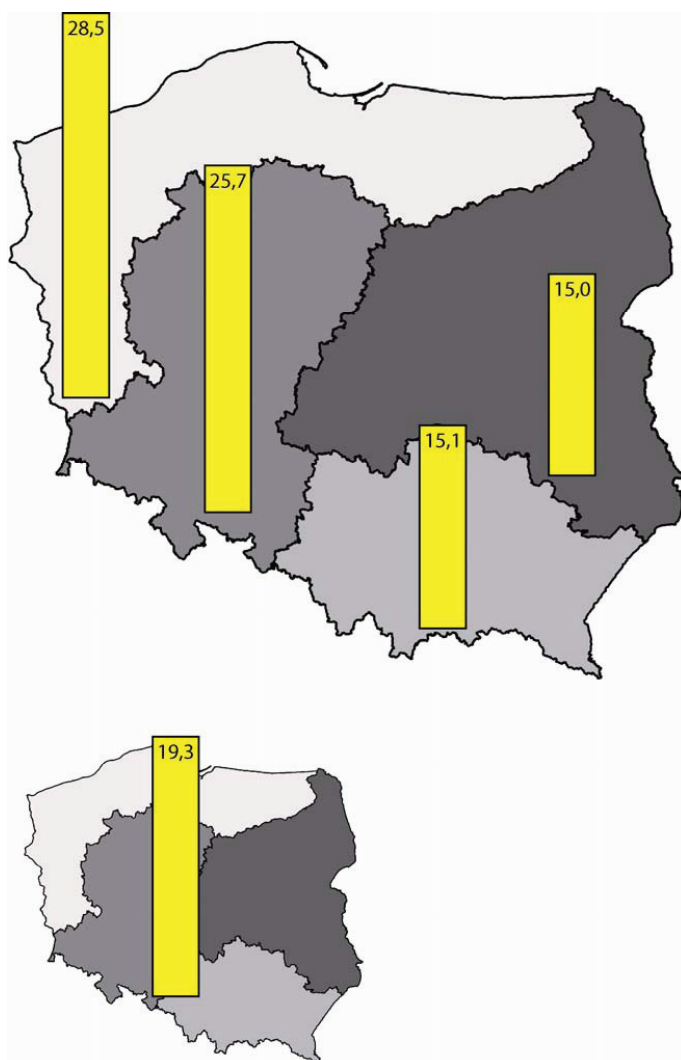

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

6. Wyniki finansowe

Wartość dodana netto w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną (tzn. pracującą w gospodarstwie rolnym co najmniej 2200 godz. rocznie) osiągnęła najwyższy poziom w regionach Pomorze i Mazury (28,5 tys. zł/AWU), a także Wielkopolska i Śląsk (25,7 tys. zł) i była wyższa od średniej w całej badanej zbiorowości o ok. 32,5% oraz o 12,7% od przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej (w 2009 r. wynosiło ono 24,9 zł). Natomiast najniższa wartość dodana netto wystąpiła w regionie Małopolska i Pogórze i wynosiła 15,1 tys. zł (**Mapa 35**). (Aneks tabelaryczny, tabela 8, poz. 1).

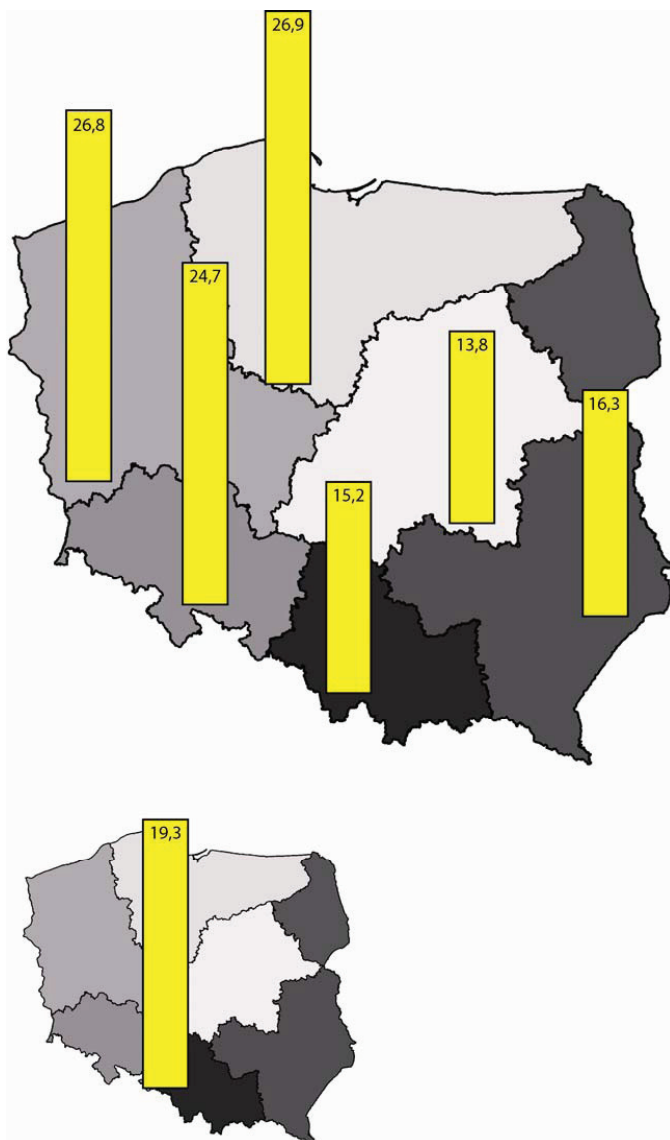
Mapa 35. Wartość dodana netto w tys. zł na osobę pełnozatrudnioną w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Tylko w regionach: Północnym i Północno-Zachodnim średnia wartość dodana netto wypracowana w gospodarstwie przez osobę pełnozatrudnioną przewyższa przeciętne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej (**Mapa 35a**) – odpowiednio 26,9 i 26,8 tys. zł/AWU. W Regionie Południowym wartość ta jest najniższa – 15,2 tys. zł/AWU i stanowi tylko 63,4% średniej krajowej (24,9 tys. zł/AWU). (Aneks tabelaryczny, tabela 8a, poz. 1).

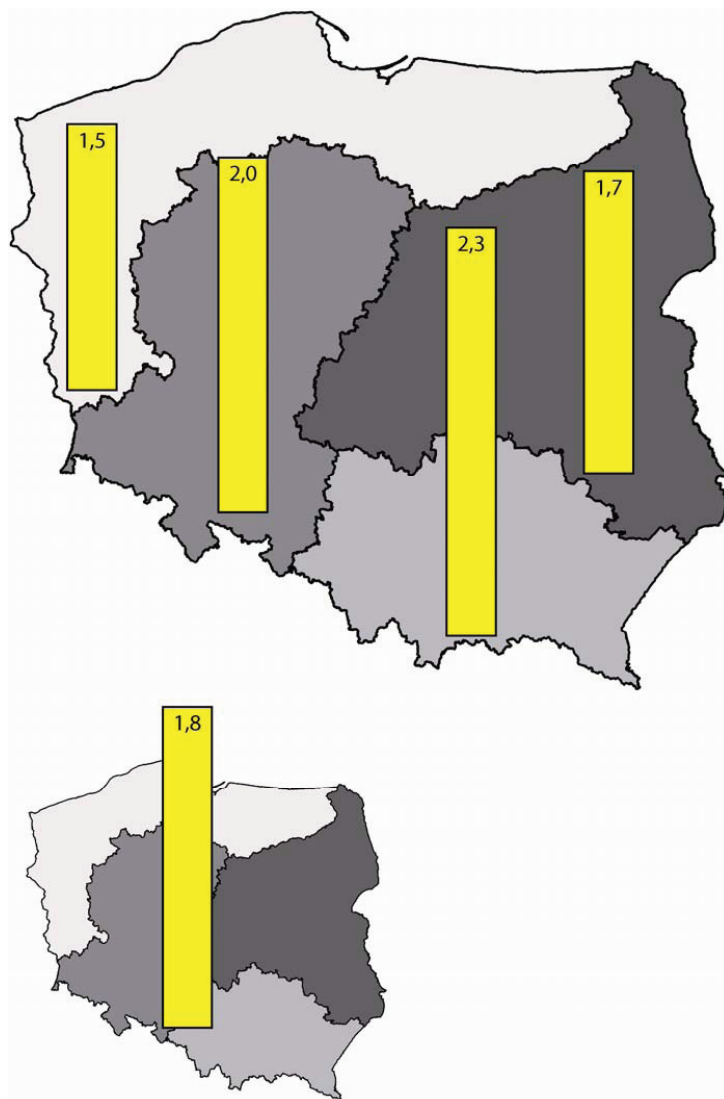
Mapa 35a. Wartość dodana netto w tys. zł na osobę pełnozatrudnioną w ujęciu regionalnym NTS1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Najwyższą wartością dodaną netto przypadającą na 1 ha użytków rolnych charakteryzują się gospodarstwa w regionie Małopolska i Pogórze – 2,3 tys. zł/ha, a najniższą w regionie Pomorze i Mazury – 1,5 tys. zł/ha. W pozostałych dwóch regionach wartości te są zbliżone do średniej w kraju i wynoszą 1,7 - 2,0 tys. zł/ha (**Mapa 36**). (Aneks tabelaryczny, tabela 8, poz. 2).

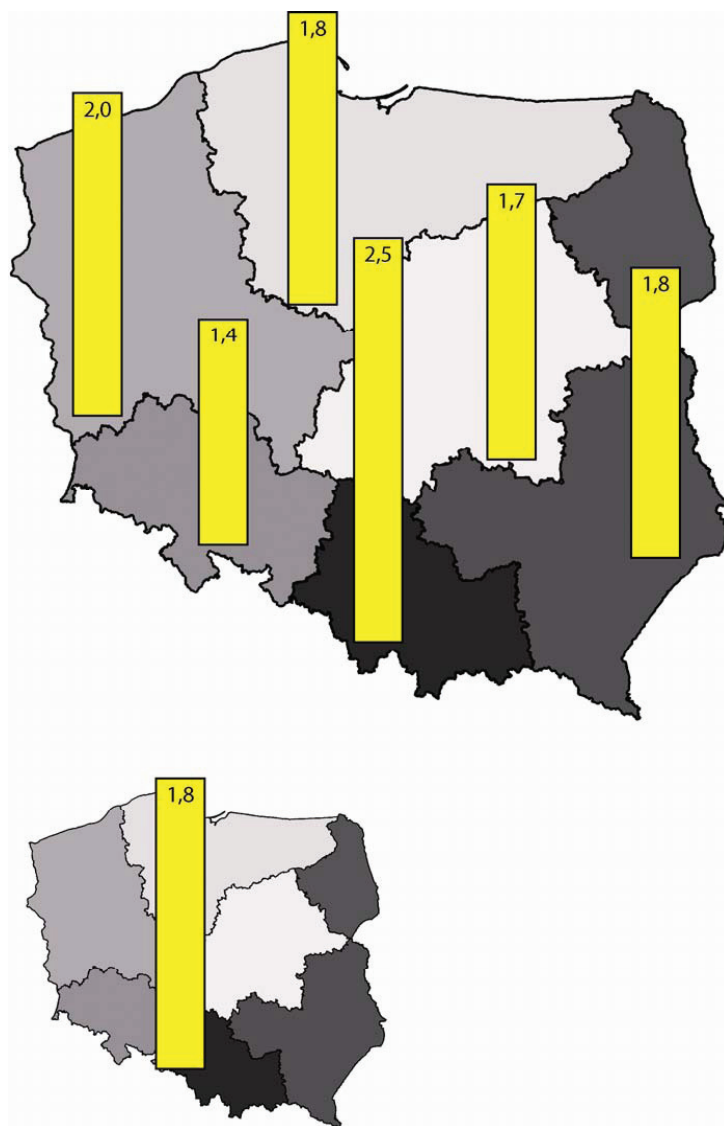
Mapa 36. Wartość dodana netto w tys. zł na 1 ha UR w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Efektywność gospodarowania wyrażona wartością dodaną netto na 1 ha użytków rolnych najwyższą wartość osiąga w Regionie Południowym – 2,5 tys. zł. W pozostałych pięciu regionach nie przekracza 2 tys. zł. W regionach Północnym i Północno-Zachodnim, które w poprzednim układzie należały do Pomorza i Mazur (porównaj Mapa 36), wartość ta waha się w granicach 1,8 – 2,0 tys. zł/ha i nie jest najniższa w poprzednim podziale regionalnym. (Aneks tabelaryczny, tabela 8a, poz. 2).

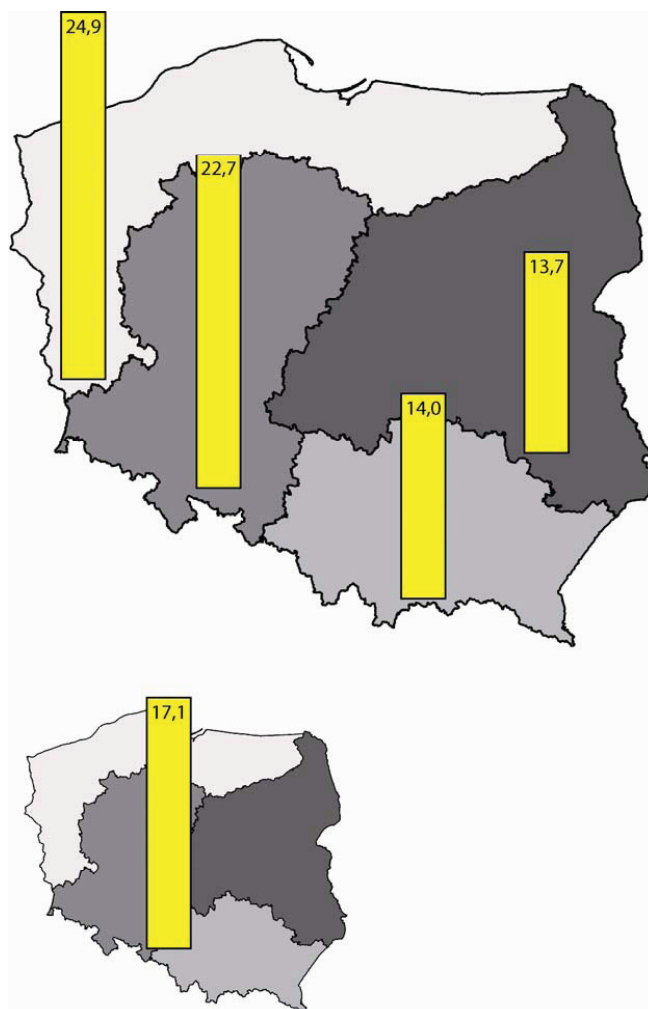
Mapa 36a. Wartość dodana netto w tys. zł na 1 ha UR w ujęciu regionalnym NTS1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Aby działalność rolnicza gospodarstwa była opłacalna zakłada się, że dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego powinien co najmniej opłacić pracę rolnika i jego rodziny na poziomie parytetowym. Przedstawione na mapie wartości w przeliczeniu na 1 osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą czyli pracującego członka rodziny (zł/FWU) wskazują, że tylko w Regionie Pomorze i Mazury wartość ta osiągnęła poziom parytetowy⁷ (24,9 tys. zł.). Dochód ten jest najniższy w regionie Małopolska i Pogórze i wynosi 14,0 tys. zł, co stanowi 81,9% średniego dochodu na 1 FWU w całej próbie (**Mapa 37**). (Aneks tabelaryczny, tabela 8, poz. 3).

Mapa 37. Dochód z gospodarstwa rolnego w tys. zł w przeliczeniu na pełnozatrudnionego członka rodziny rolnika w ujęciu regionalnym FADN

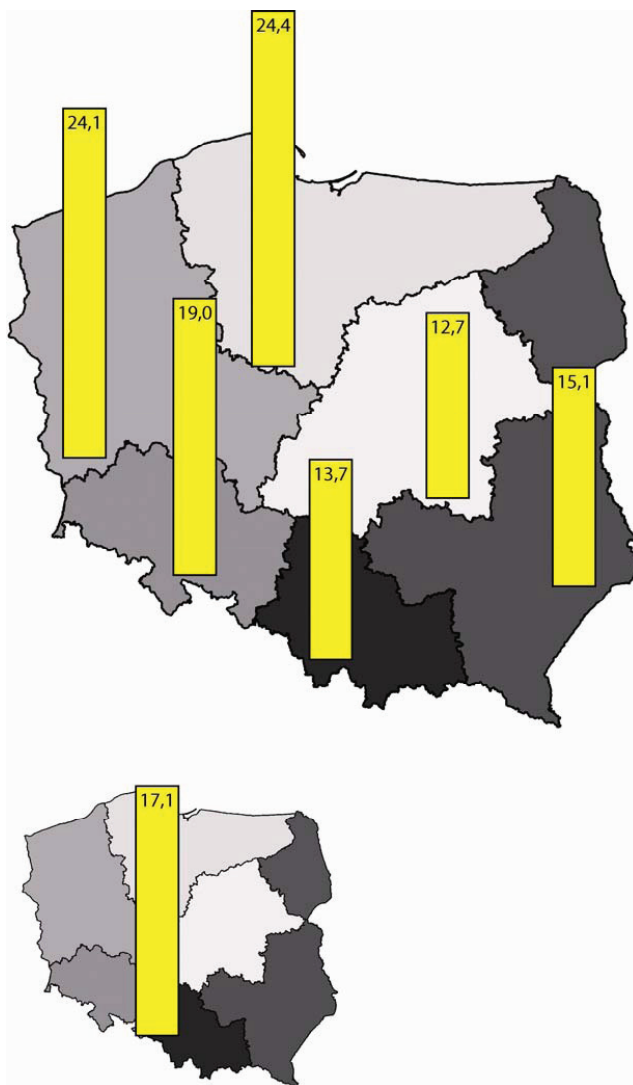

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

⁷ Średnia płaca netto w 2009 r. wynosiła 24 880 zł.

Podział regionalny NTS1 wyodrębnił wyraźnie Region Północny i Południowo-Zachodni (**Mapa 37a**), w którym gospodarstwa osiągnęły średni dochód na pełnozatrudnionego członka rodziny zbliżony do poziomu parytetowego (nieco poniżej 24,9 tys. zł). Najniższy dochód z gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na pełnozatrudnionego członka rodziny osiągnęły gospodarstwa z Regionu Południowego (13,7 tys. zł). (Aneks tabelaryczny, tabela 8a, poz. 3).

Mapa 37a. Dochód z gospodarstwa rolnego w tys. zł w przeliczeniu na pełnozatrudnionego członka rodziny rolnika w ujęciu regionalnym NTS1

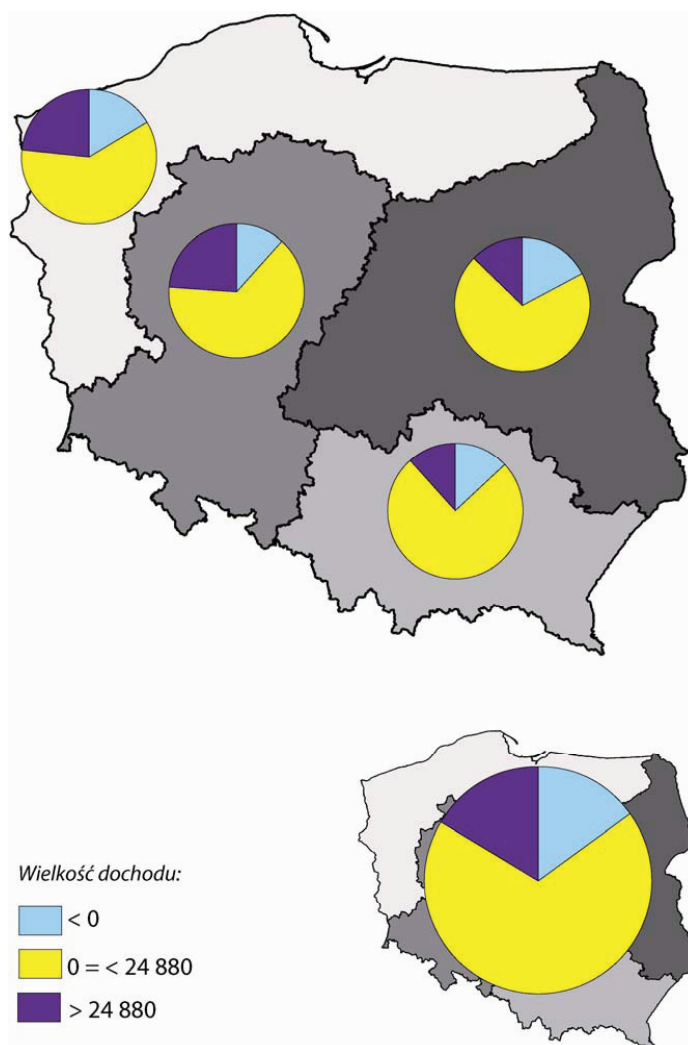

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Podział gospodarstw rolnych w regionach według wielkości dochodu wskazuje, że najwięcej gospodarstw osiągających ujemny dochód było w 2009 r. na Mazowszu i Podlasiu – 17,4 % ogólnej liczby gospodarstw w tym regionie. Natomiast najliczniejsza grupa gospodarstw o dochodzie niższym od przeciętnego rocznego wynagrodzenia w Polsce (24880 zł) występuje w regionach Mazowsze i Podlasie (69,9%) oraz Małopolska i Pogórze – 75,3 %. Gospodarstwa osiągające dochód przewyższający parytetowy poziom opłaty pracy własnej mają największy udział w regionach Pomorze i Mazury oraz Wielkopolska i Śląsk powyżej 23% (**Mapa 38**). (Aneks tabelaryczny, tabela 9).

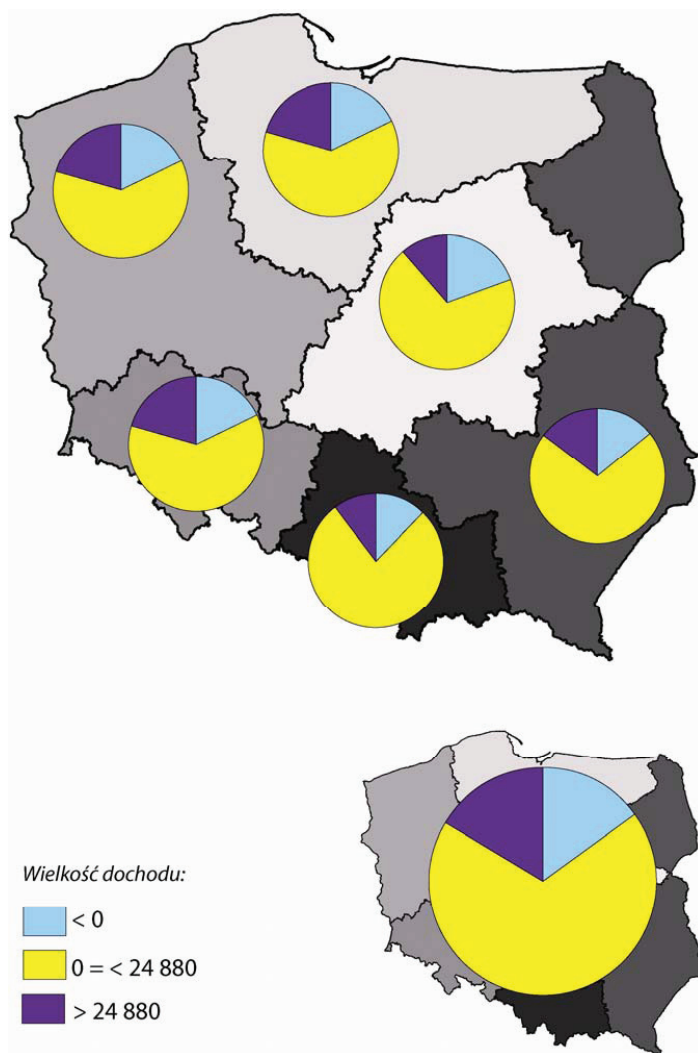
Mapa 38. Struktura gospodarstw według wielkości dochodu w procentach w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

We wszystkich sześciu regionach najwięcej jest gospodarstw, których dochód nie przekracza przeciętnego rocznego wynagrodzenia w Polsce. Udział procentowy tych gospodarstw w poszczególnych regionach waha się od prawie 61,5 % w Regionie Północnym do 77,5 % w Regionie Południowym. Najwięcej gospodarstw z ujemnym dochodem było w 2009 r. w Regionie Północno-Zachodnim - 17,9 % ogółu gospodarstw w tym regionie. Z kolei Region Północny przoduje w kategorii gospodarstw posiadających roczny dochód przekraczający opłatę parytetową - 25,6 %. (Aneks tabelaryczny, tabela 9a).

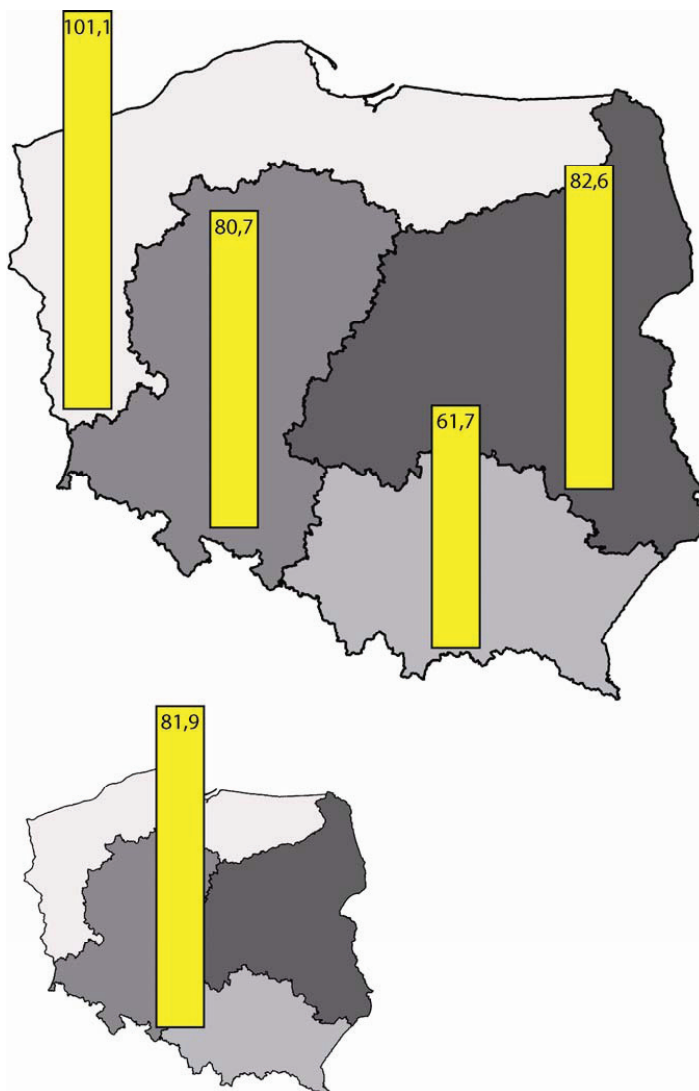
Mapa 38a. Struktura gospodarstw według wielkości dochodu w procentach w ujęciu regionalnym NTS1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2008 r.

Dopłaty do działalności operacyjnej mają istotny wpływ na wysokość dochodu gospodarstwa rolnego. W regionie Pomorze i Mazury stanowią aż 101,1% dochodu. Najniższy udział posiada region Małopolska i Pogórze 61,7 %. W dwóch pozostałych regionach wartości zbliżone są do średniej dla Polski (**Mapa 39**). (Aneks tabelaryczny, tabela 8, poz.4).

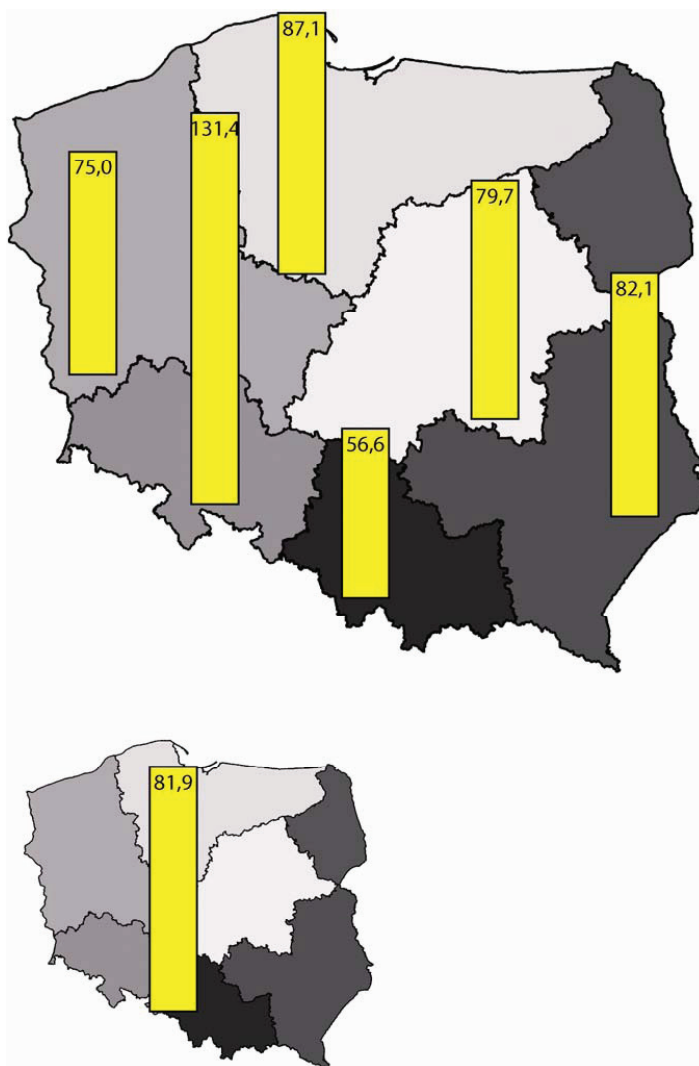
Mapa 39. Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z gospodarstwa rolnego w procentach w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Według klasyfikacji NTS1 udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z gospodarstwa zmienia swoją strukturę regionalną. Wartość najwyższą osiąga w Regionie Południowo-Zachodnim (131,4 %). Ponad 70 % udziału dopłat w dochodzie występuje także w pozostałych regionach, z wyjątkiem Regionu Południowego, gdzie dopłaty nie przekraczają 60%. (Aneks tabelaryczny, tabela 8a, poz.4).

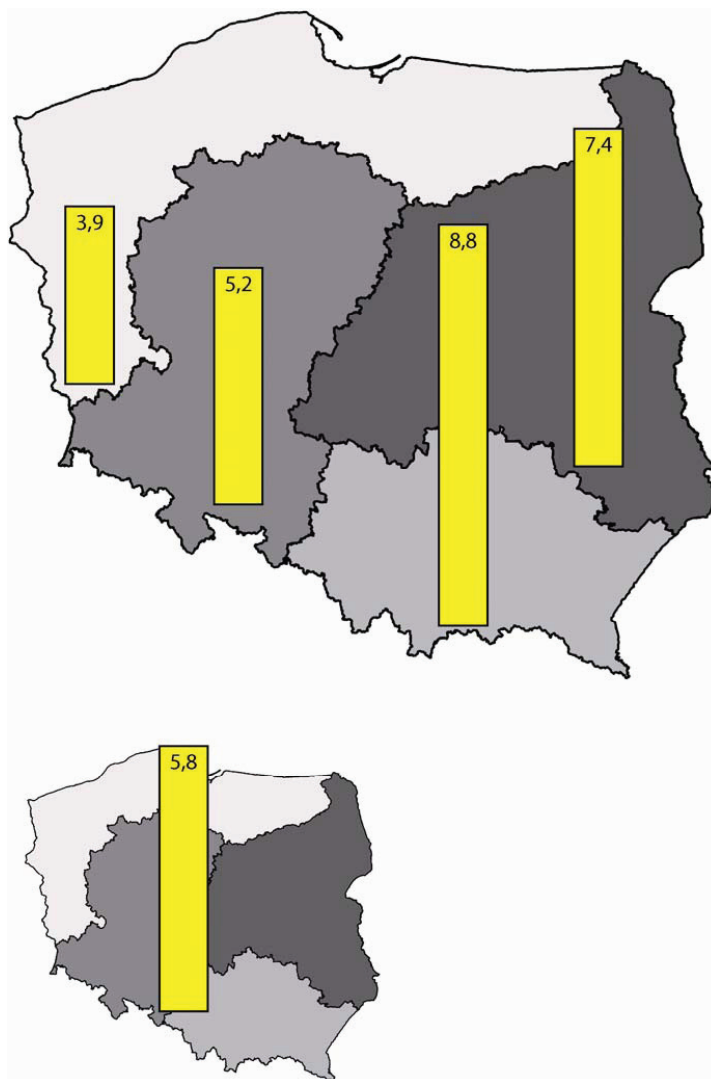
Mapa 39a. Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z gospodarstwa rolnego w procentach w ujęciu regionalnym NTS1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Wskaźnik płynności bieżącej (**Mapa 40**) jest jednym ze wskaźników charakteryzujących zdolność gospodarstwa do pokrycia krótkookresowych zobowiązań i przedstawia ile razy wartość majątku obrotowego przewyższa zobowiązania bieżące. Najwyższą wartość wskaźnik ten osiąga w regionie Małopolska i Pogórze - 8,8, a najniższą na Pomorzu i Mazurach - 3,9, co jest wynikiem wysokiego poziomu kredytów krótkoterminowych w tym regionie (porównaj: Mapa 12). Bardzo wysoki wskaźnik płynności w regionie Małopolska i Pogórze jest skutkiem niewielkiego zadłużenia bieżącego gospodarstw tego regionu. (Aneks tabelaryczny, tabela 8, poz. 5).

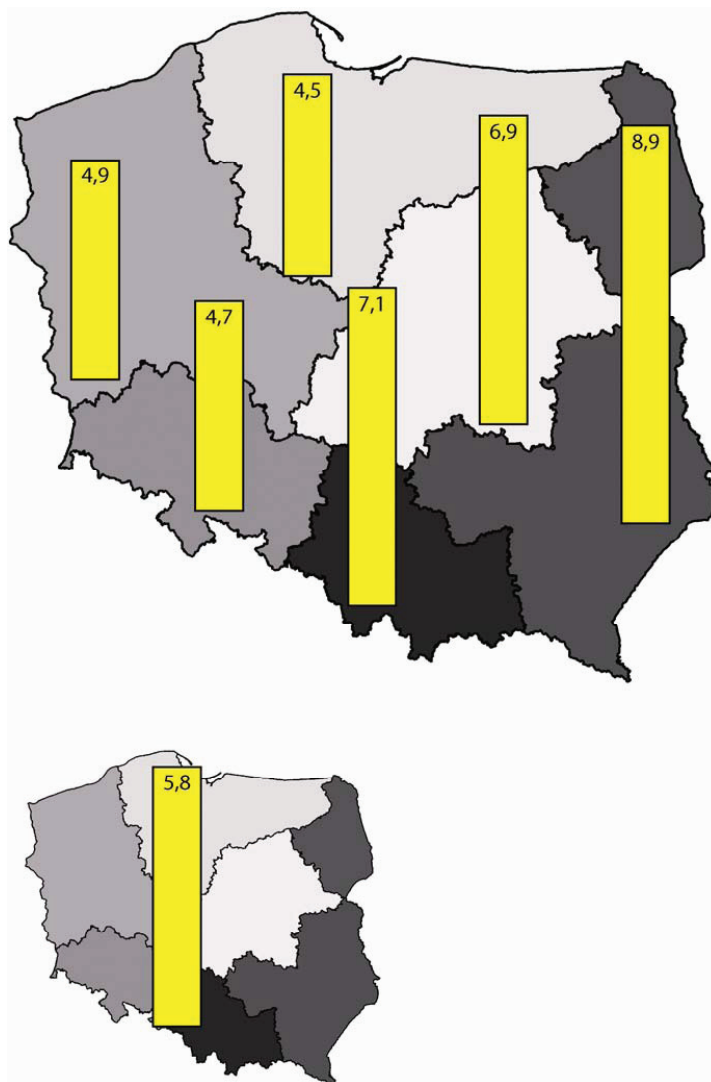
Mapa 40. Wskaźnik płynności bieżącej w ujęciu regionalnym FADN

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Im niższe zadłużenie krótkookresowe gospodarstwa, tym wyższy wskaźnik płynności bieżącej. Według podziału NTS1 najmniej zobowiązań krótkoterminowych posiadają gospodarstwa Regionu Wschodniego (Mapa 40a) – 8,9%. Gospodarstwa w regionach południowo-zachodnim, północno-zachodnim i północnym posiadają niski wskaźnik płynności bieżącej, nieco powyżej 4. (Aneks tabelaryczny, tabela 8a, poz.5).

Mapa 40a. Wskaźnik płynności bieżącej w ujęciu regionalnym NTS1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

7. Podsumowanie

Porównując zróżnicowanie sytuacji ekonomicznej gospodarstw przy zastosowaniu podziału Polski na regiony FADN oraz NTS1 można stwierdzić, że w większości analizowanych zmiennych klasyfikacja NTS1 pozwalała zaobserwować większe różnice między średnimi niż to wynikało z klasyfikacji FADN. Delimitacja stosowana w FADN pozwala w ujęciu przestrzennym wypuklić różnice tylko w zakresie: zatrudnienia ogółem, wartości aktywów w gospodarstwie i wielkości zadłużenia, kosztu wytworzenia 100 zł produkcji ogółem, wartości dodanej netto na 1 ha użytków rolnych oraz udziału dopłat w dochodzie z gospodarstwa rolnego. Zbliżony poziom zróżnicowania w obu systemach klasyfikacji dotyczył wielkości ekonomicznej i obszarowej gospodarstw, udziału żywca wieprzowego i produktów drobiarskich w produkcji ogółem oraz wskaźnika płynności finansowej. Podział Polski na regiony statystyczne (NTS1) pozwala zaobserwować większe różnice w zakresie organizacji produkcji roślinnej i zwierzęcej, kosztów produkcji, wartości wytworzonej produkcji, jej struktury oraz produktywności ziemi i pracy a także wyników finansowych mierzonych wartością dodaną netto i dochodem z rodzinnego gospodarstwa rolnego zarówno w przeliczeniu na gospodarstwo jak i na osobę pracującą.

W przypadku zmiennych charakteryzujących potencjał produkcyjny gospodarstw oraz koszty produkcji niezależnie od systemu klasyfikacji regionalnej można zaobserwować podział Polski na dwie części: północno-zachodnią i południowo-wschodnią. W części północno-zachodniej, obejmującej wg FADN regiony: Pomorze i Mazury oraz Wielkopolskę i Śląsk, a według NTS1 regiony: północny, północno-zachodni i południowo-zachodni, gospodarstwa znajdujące się w polu obserwacji Polskiego FADN są znacznie większe zarówno pod względem przeciętnego obszaru użytków rolnych, jak i wielkości ekonomicznej, dysponują też znacznie większą wartością aktywów i kapitału własnego. Gospodarstwa w tej części Polski w większym stopniu dodzierzawiają grunty, a finansując działalność gospodarczą w większym stopniu posiłkują się kapitałem obcym. Wartość produkcji w przeciętnym gospodarstwie jest blisko 2-krotnie wyższa niż w pozostałych regionach FADN, głównie dzięki bardziej kosztochłonnym technologiom produkcji, o czym świadczą m.in. koszty nawożenia i środków ochrony roślin przeliczone na hektar powierzchni użytków rolnych oraz na 100 zł wytworzonej produkcji. Mimo wysokich kosztów produkcji, gospodarstwa w tej części Polski osiągają korzystne wyniki finansowe, w dużym stopniu dzięki wysokim dopłatom bezpośrednim.

Analizując organizację produkcji, podział Polski na dwie części nie jest tak wyraźny, zwłaszcza przy zastosowaniu klasyfikacji NTS1, a podobne regiony w wielu przypadkach nie przylegają do siebie. Przykładem może być produktywność ziemi, mierzona wartością produkcji ogółem na 1 ha użytków rolnych, która jest na dość zbliżonym, niskim poziomie, w regionie Północno-Zachodnim i Wschodnim, lub udział warzyw w strukturze produkcji ogółem, których jest najmniej w regionie Północnym i Południowo-Zachodnim.

Stosując klasyfikację NTS1 w większości przypadków poszczególne regiony można połączyć w trzy w miarę jednorodne grupy, jednak zależnie od analizowanej zmiennej podział ten jest inny. Wydaje się więc, że z punktu widzenia przestrzennego zróżnicowania gospodarstw znajdujących się w polu obserwacji FADN, podział Polski na 6 regionów statystycznych stosunkowo dobrze odwzorowuje przestrzenne zróżnicowanie sytuacji ekonomicznej gospodarstw towarowych i może być zastosowany zamiast dotychczasowych regionów FADN.

8. Aneks tabelaryczny

Tabela 1. Struktura gospodarstw według typów rolniczych w ujęciu regionalnym FADN

Region FADN	Suma	Uprawy polowe		Uprawy ogrodnicze	Uprawy trwałe	Krowy mleczne	Zwierz. żyw. w sys. wypas.	Zwierz. ziarnożerne	Mieszane
		(AB)	(C)						
Pomorze i Mazury	2 007	721	35	16	193	267	179	596	
Wielkopolska i Śląsk	4 512	1 302	133	78	151	404	798	1 646	
Mazowsze i Podlasie	4 529	862	160	309	531	994	406	1 267	
Małopolska i Pogórze	1 383	402	88	111	77	142	105	458	
Suma	12 431	3 287	416	514	952	1 807	1 488	3 967	

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Tabela 1a. Struktura gospodarstw według typów rolniczych w ujęciu regionalnym NTS1

Region NTS 1	Suma	Uprawy polowe	Uprawy ogrodnicze	Uprawy trwałe	Krowy mleczne	Zwierz. żyw. w sys. wypas.	Zwierz. ziarnożerne	Mieszane
		(AB)	(C)	(E)	(F)	(G)	(H)	(I)
Region Centralny	2 614	416	139	211	323	496	262	767
Region Południowy	769	210	69	54	25	86	52	273
Region Wschodni	2 529	638	40	155	260	554	197	685
Region Północno-Zachodni	2 749	724	114	53	94	299	507	958
Region Południowo-Zachodni	1 137	608	17	11	21	74	72	334
Region Północny	2 633	691	37	30	229	298	398	950
Polska	12 431	3 287	416	514	952	1 807	1 488	3 967

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN. Wyniki standardowe za 2009 r.

Tabela 2. Struktura gospodarstw według wielkości ekonomicznej w ujęciu regionalnym FADN

Region FADN	Suma	Bardzo małe	Małe	Średnio - małe	Średnio - duże	Duże	Bardzo duże
		(< 4 ESU)	(4 =< 8 ESU)	(8 =< 16 ESU)	(16 =< 40 ESU)	(40 =< 100 ESU)	(>= 100 ESU)
Pomorze i Mazury	2 007	107	308	549	700	214	129
Wielkopolska i Śląsk	4 512	232	544	1 112	1 775	702	147
Mazowsze i Podlasie	4 529	407	1 067	1 494	1 195	311	55
Małopolska i Pogórze	1 383	237	433	364	246	83	20
Suma	12 431	983	2 352	3 519	3 916	1 310	351

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Tabela 2a. Struktura gospodarstw według wielkości ekonomicznej w ujęciu regionalnym NTS1

Region FADN	Suma	Bardzo małe	Małe	Średnio - małe	Średnio - duże	Duże	Bardzo duże
		(< 4 ESU)	(4 =< 8 ESU)	(8 =< 16 ESU)	(16 =< 40 ESU)	(40 =< 100 ESU)	(>= 100 ESU)
Region Centralny	2 614	247	633	909	618	171	36
Region Południowy	769	153	232	160	159	51	14
Region Wschodni	2 529	244	635	789	664	172	25
Region Północno-Zachodni	2 749	133	349	694	1 036	417	120
Region Południowo-Zachodni	1 137	76	182	274	409	156	40
Region Północny	2 633	130	321	693	1 030	343	116
Suma	12 431	983	2 352	3 519	3 916	1 310	351

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN. Wyniki standardowe za 2009 r.

Tabela 3. Struktura gospodarstw według wielkości obszarowej w ujęciu regionalnym FADN

Region FADN	Suma	Wielkość obszarowa (ha)					Bardzo duże
		Bardzo małe (≤5 ha)	Małe (5<=10 ha)	Średnio - małe (10<=20 ha)	Średnio - duże (20<=30 ha)	Duże (30<=50 ha)	
Pomorze i Mazury	2 007	54	82	324	340	432	775
Wielkopolska i Śląsk	4 512	150	360	1 070	889	975	1 068
Mazowsze i Podlasie	4 529	139	699	1 668	943	704	376
Małopolska i Pogórze	1 383	168	321	393	186	157	158
Suma	12 431	511	1 462	3 455	2 358	2 268	2 377

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Tabela 3a. Struktura gospodarstw według wielkości obszarowej w ujęciu regionalnym NTS1

Region FADN	Suma	Struktura gospodarstw według wielkości obszarowej					Bardzo duże (>50 ha)
		Bardzo małe (≤5 ha)	Małe (5<=10 ha)	Średnio - małe (10<=20 ha)	Średnio - duże (20<=30 ha)	Duże (30<=50 ha)	
Region Centralny	2 614	99	462	1 051	510	335	157
Region Południowy	769	127	205	173	79	86	99
Region Wschodni	2 529	81	353	837	540	440	278
Region Północno-Zachodni	2 749	119	246	641	516	550	677
Region Południowo-Zachodni	1 137	21	58	227	179	206	446
Region Północny	2 633	64	138	526	534	651	720
Polska	12 431	511	1 462	3 455	2 358	2 268	2 377

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN. Wyniki standardowe za 2009 r.

Tabela 4. Potencjał ekonomiczny gospodarstw w ujęciu regionalnym FADN

I.p.	Zmiana	j.m.	Razem	Pomorze i Mazury	Wielkopolska i Śląsk	Mazowsze i Podlasie	Małopolska i Pogórze
1	Powierzchnia użytkowanych użytków rolnych	ha	17,8	34,7	23,4	14,1	10,5
2	Powierzchnia podzielanych użytków rolnych	ha	5,0	11,7	7,7	2,9	3,2
3	Przeciętna wielkość ekonomiczna gospodarstwa	ESU	9,6	13,7	14,6	7,6	5,6
4	Liczba pełnozatrudnionych w przeliczeniu na 100 ha UR	AWU/100 ha	9,5	5,3	7,7	11,7	15,6
5	Wartość aktywów ogółem średnio na gospodarstwo	zł	543 469	779 486	750 838	459 420	342 596
6	Wartość aktywów ogółem na 1 ha UR	zł/ha	30 532	22 464	32 087	32 583	32 628
7	Kapitał własny gospodarstw rolnych	zł	512 508	702 282	705 465	438 934	330 351
8	Zadłużenie ogółem na gospodarstwo	zł	30 961	77 204	45 374	20 486	12 245
9	Zadłużenie krótkoterminowe na gospodarstwo	zł	10 087	24 160	15 978	6 205	4 182

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Tabela 4a. Potencjał ekonomiczny gospodarstw w ujęciu regionalnym NTS1

I.p.	Zmienna	j.m.	Razem	Region Centralny	Region Południowy	Region Wschodni	Region Północno-Zachodni	Region Południowo-Zachodni	Region Północny
1	Powierzchnia użytkowanych użytków rolnych	ha	17,8	13,2	9,7	14,4	24,4	31,2	27,6
2	Powierzchnia dzierżawianych użytków rolnych	ha	5,0	2,5	3,2	3,4	8,6	12,9	7,5
3	Przeciętna wielkość ekonomiczna gospodarstwa	ESU	9,6	7,5	5,6	7,2	14,4	14,2	14,4
4	Liczba pełnozatrudnionych w przeliczeniu na 100 ha UR	AWU/100 ha	9,5	12,6	16,7	11,3	7,4	5,7	6,6
5	Wartość aktywów ogółem średnio na gospodarstwo	zł	543 469	471 579	355 232	409 917	709 399	724 430	833 224
6	Wartość aktywów ogółem na 1 ha UR	zł/ha	30 532	35 726	36 622	28 466	29 074	23 219	30 189
7	Kapitał własny gospodarstw rolnych	zł	512 508	451 771	341 726	391 323	661 902	671 591	769 120
8	Zadłużenie ogółem na gospodarstwo	zł	30 961	19 808	13 506	18 593	47 497	52 840	64 104
9	Zadłużenie krótkoterminowe na gospodarstwo	zł	10 087	6 323	4 845	5 270	16 243	19 675	20 374

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN Wyniki standardowe za 2009 r.

Tabela 5. Organizacja produkcji w ujęciu regionalnym FADN

l.p.	Zmienna	j.m.	Razem	Pomorze i Mazury	Wielkopolska i Śląsk	Mazowsze i Podlasie	Małopolska i Pogórze
1	Udział zboż w strukturze UR	%	59,3	57,6	63,0	58,1	55,4
2	Przeciętny stan pogłowia zwierząt w gospodarstwie	LU	12,2	17,9	17,6	9,9	7,4
3	Przeciętny stan pogłowia krów mlecznych w gospodarstwie	LU	2,8	3,6	2,8	3,0	1,9
4	Pogłowia krów mlecznych w gospodarstwach specjalizujących się w chowie krów mlecznych	LU	12,2	15,0	13,8	11,7	8,9
5	Obsada krów mlecznych na 100 ha UR	LU/100 ha	15,9	10,5	11,9	21,7	17,9
6	Przeciętny stan pogłowia trzody chlewnej w gospodarstwie	LU	5,2	7,1	9,6	3,4	2,8
7	Pogłowia trzody chlewnej w gospodarstwach specjalizujących się w chowie trzody chlewnej	LU	33,4	67,5	33,3	28,4	23,9
8	Obsada trzody chlewnej na 100 ha UR	LU/100 ha	29,0	20,4	40,9	23,9	26,9

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Tabela 5a. Organizacja produkcji w ujęciu regionalnym NTS1

I.p.	Zmienna	j.m.	Razem	Region Centralny	Region Południowy	Region Wschodni	Region Północno-Zachodni	Region Południowo-Zachodni	Region Północny
1	Udział zbóż w strukturze UR	%	59,3	59,7	56,2	56,0	62,7	65,5	56,9
2	Przeciętny stan pogłowia zwierząt w gospodarstwie	LU	12,2	9,5	7,4	9,6	18,5	11,9	19,2
3	Przeciętny stan pogłowia krów mlecznych w gospodarstwie	LU	2,8	3,0	1,8	2,8	2,9	2,2	3,6
4	Pogłowie krów mlecznych w gospodarstwach wyspecjalizowanych w tej działalności	LU	12,2	10,7	7,3	13,5	10,3	13,1	15,8
5	Obsada krów mlecznych na 100 ha UR	LU/100 ha	15,9	23,1	18,5	19,4	11,8	7,0	13,0
6	Przeciętny stan pogłowia trzody chlewnej w gospodarstwie	LU	5,2	3,4	2,9	3,2	9,3	5,8	9,6
7	Pogłowie trzody chlewnej w gospodarstwach wyspecjalizowanych w tej działalności	LU	33,4	25,6	18,0	34,4	36,0	33,5	44,1
8	Obsada trzody chlewnej na 100 ha UR	LU/100 ha	29,0	25,7	29,3	21,9	38,1	18,7	34,8

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN Wyniki standardowe za 2009 r.

Tabela 6. Koszty produkcji w ujęciu regionalnym FADN

l.p.	Zmienna	j.m.	Razem	Pomorze i Mazury	Wielkopolska i Śląsk	Mazowsze i Podlasie	Małopolska i Pogórze
1	Koszty ogółem na gospodarstwo	zł	81 420	135 302	120 865	58 608	56 915
2	Koszty nawożenia	zł/ha	478	477	603	384	431
3	Koszty środków ochrony roślin	zł/ha	204	231	260	143	198
4	Koszt wynagrodzeń w przeliczeniu na pełnozatrudnionego pracownika najemnego	zł/AWU	24 207	30 036	28 486	18 133	19 046
5	Koszt wytworzenia 100 zł produkcji	zł	93,3	97,9	93,6	93,2	87,3

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Tabela 6a. Koszty produkcji w ujęciu regionalnym NTS1

l.p.	Zmienna	j.m.	Razem	Region Centralny	Region Południowy	Region Wschodni	Region Północno-Zachodni	Region Południowo-Zachodni	Region Północny
1	Koszty ogółem na gospodarstwo	zł	81 420	59 251	57 028	57 387	126 620	123 623	123 934
2	Koszty nawożenia	zł/ha	478	405	477	359	537	657	524
3	Koszty środków ochrony roślin	zł/ha	204	155	222	135	238	299	235
4	Koszt wynagrodzeń w przeliczeniu na pełnozatrudnionego pracownika najemnego	zł/AWU	24 207	16 664	20 163	19 861	28 538	33 443	27 468
5	Koszt wytworzenia 100 zł produkcji	zł	93	93	86	92	92	103	95

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN Wyniki standardowe za 2009 r.

Tabela 7. Wyniki produkcyjne w ujęciu regionalnym FADN

l.p.	Zmienna	j.m.	Razem	Pomorze i Mazury	Wielkopolska i Śląsk	Mazowsze i Podlasie	Małopolska i Pogórze
1	Wartość produkcji ogółem na gospodarstwo	zł	87 237	138 231	129 127	62 913	65 175
2	Wartość produkcji ogółem na ha UR (produkcyjność ziemi)	zł/ha	4 891	3 985	5 516	4 476	6 235
3	Wartość produkcji ogółem na osobę pełnozatrudnioną	zł/AWU	51 316	75 166	72 098	38 152	40 058
4	Udział zbóż w produkcji ogółem	%	19,4	24,9	21,8	16,4	13,8
5	Udział produkcji warzyw, kwiatów i owoców w produkcji ogółem	%	14,5	5,2	10,9	19,0	24,2
6	Udział produkcji zwierzęcej w produkcji ogółem	%	49,3	48,0	48,7	51,5	47,0
7	Udział mleka krowiego w produkcji ogółem	%	13,0	10,6	10,7	17,4	10,1
8	Udział żywności wieprzowej w produkcji ogółem	%	17,7	15,1	21,8	16,0	14,2
9	Udział produktów drobiarskich w produkcji ogółem	%	11,3	16,6	10,2	8,2	15,9

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Tabela 7a. Wyniki produkcyjne w ujęciu regionalnym NTS1

I.p.	Zmienna	j.m.	Razem	Region Centralny	Region Południowy	Region Wschodni	Region Północno-Zachodni	Region Południowo-Zachodni	Region Północny
1	Wartość produkcji ogółem na gospodarstwo	zł	87 237	63 652	66 168	62 246	137 097	120 237	130 404
2	Wartość produkcji ogółem na ha UR (produktywność ziemi)	zł/ha	4 900	4 822	6 821	4 323	5 619	3 854	4 725
3	Wartość produkcji ogółem na osobę pełnozatrudnioną	zł/AWU	51 316	38 275	40 744	38 188	75 870	67 777	71 808
4	Udział zbóż w produkcji ogółem	%	19,4	15,4	13,7	16,8	19,9	32,5	22,4
5	Udział produkcji warzyw, kwiatów i owoców w produkcji ogółem	%	14,5	22,4	28,4	14,5	11,7	4,9	7,6
6	Udział produkcji zwierzęcej w produkcji ogółem	%	49,3	49,1	43,6	54,6	51,1	35,2	50,4
7	Udział mleka krowiego w produkcji ogółem	%	13,0	15,8	10,4	17,3	10,2	8,3	12,2
8	Udział żywca wieprzowego w produkcji ogółem	%	17,7	16,2	14,0	15,3	20,3	14,1	21,3
9	Udział produktów drobiarskich w produkcji ogółem	%	11,3	8,4	12,2	11,6	15,1	8,5	10,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN. Wyniki standardowe za 2009 r.

Tabela 8. Wyniki finansowe w ujęciu regionalnym FADN

l.p.	Zmienna	j.m.	Razem	Pomorze i Mazury	Wielkopolska i Śląsk	Mazowsze i Podlasie	Małopolska i Pogórze
1	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną	zł/AWU	19 260	28 519	25 689	14 960	15 134
2	Wartość dodana netto na 1 ha UR	zł/ha	1 839	1 511	1 966	1 750	2 345
3	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na pełnozatrudnionego członka rodziny	zł/FWU	17 137	24 922	22 754	13 739	14 017
4	Udział dopłat bezpośrednich w dochodzie z gospodarstwa rolnego	%	81,9	101,1	80,7	82,6	61,7
5	Wskaźnik płynności bieżącej		5,8	3,9	5,2	7,4	8,8

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

Tabela 8a. Wyniki finansowe w ujęciu regionalnym NTS1

I.p.	Zmienna	j.m.	Razem	Region Centralny	Region Południowy	Region Wschodni	Region Północno-Zachodni	Region Południowo-Zachodni	Region Północny
1	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną	zł/AWU	19 260	13 842	15 162	16 296	26 850	24 694	26 927
2	Wartość dodana netto na 1 ha UR	zł/ha	1 835	1 750	2 527	1 838	1 989	1 403	1 772
3	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na pełnozatrudnionego członka rodziny	zł/FWU	17 137	12 747	13 731	15 061	24 088	19 048	24 431
4	Udział dopłat bezpośrednich w dochodzie z gospodarstwa rolnego	%	81,9	79,7	56,6	82,1	75,0	131,4	87,1
5	Wskaźnik płynności bieżącej		5,8	6,9	7,1	8,9	4,9	4,7	4,5

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN. Wyniki standardowe za 2009 r.

Tabela 9. Struktura gospodarstw według wielkości dochodu w ujęciu regionalnym FADN

l.p.	Zmienna	j.m.	Razem	Pomorze i Mazury	Wielkopolska i Śląsk	Mazowsze i Podlasie	Małopolska i Pogórze
1	Gospodarstwa z ujemnym dochodem	%	15,2	16,4	11,8	17,4	13,2
2	Gospodarstwa z dochodem niższym od przeciętnego rocznego wynagrodzenia w kraju w 2009 r. ¹⁾	%	68,5	60,4	64,4	69,9	75,3
3	Gospodarstwa z dochodem wyższym od przeciętnego rocznego wynagrodzenia w kraju w 2009 r. ¹⁾	%	16,3	23,2	23,9	12,7	11,6

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN: Wyniki standardowe za 2009 r.

1) przeciętne roczne wynagrodzenie w kraju w 2009 r. wynosiło 24 880 zł

Tabela 9a. Struktura gospodarstw według wielkości dochodu w procentach w ujęciu regionalnym NTS1

I.p.	Zmienna	j.m.	Razem	Region Centralny	Region Południowy	Region Wschodni	Region Północno-Zachodni	Region Południowo-Zachodni	Region Północny
1	Gospodarstwa z ujemnym dochodem	%	15,2	19,5	12,4	14,2	17,9	11,8	12,8
2	Gospodarstwa z dochodem niższym od przeciętnego rocznego wynagrodzenia w kraju w 2009 r. ¹⁾	%	68,5	69,2	77,5	71,1	61,8	65,0	61,6
3	Gospodarstwa z dochodem wyższym od przeciętnego rocznego wynagrodzenia w kraju w 2009 r. ¹⁾	%	16,3	11,3	10,0	14,7	20,3	23,2	25,6

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN. Wyniki standardowe za 2009 r.

1) przeciętne roczne wynagrodzenie w kraju w 2009 r. wynosiło 24 880 zł

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Polskiego FADN

Druk i oprawa: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB